

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 20

22—23 maj.

Debatter m. m.

Måndagen den 22 maj.

	Sid.
Svar på frågor av:	
Herr Wedén ang. arbetsgivares skyldighet att i vissa fall betala arbetstagares kvarstående skatt	5
Herr Hedlund i Rådomb. ang. tullens kroppsvisitation av resande Fröken Höjer ang. dels statsbidrag till de privata sjuksköterskeskolorna, dels sjuksköterskeutbildningen	6
Herr Nihlfors ang. redogörelse för de principer, som tillämpats i fråga om förlängning av tiden för åtnjutande av omplaceringsstraktamente	8
Fröken Vinge ang. utredningen rörande löneförhållandena för vissa biblioteksbiträden	11
Svar på interpellationer av:	
Herr Persson i Svensköping ang. avvecklingen av de bestående fideikommissen	13
Herr Staxäng ang. förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror	16
Herr Östlund ang. de renskötande samernas beskattning	17
Herr Utbult i anledning av att två svenska fiskebåtar blivit uppbringade av utländska fartyg	20
Herr Hagberg i Malmö ang. den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel	24
Herr Kärrlander ang. vissa missförhållanden på musikkompaniet vid Västernorrlands regemente	36
Meddelande ang. uppskov med svar å interpellation	39

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
Herr Dickson ang. ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus	39
Herr Wiklund i Stockholm ang. tidpunkten för tillsättandet av den bebådade kommittén för översyn av lagstiftningen rörande den samhällseliga barna- och ungdomsvården m. m.	42
Herr Norup ang. anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen	43

Tisdagen den 23 maj fm.

Anslutning till överenskommelse ang. intereuropeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.	46
Vissa studentsociala stödåtgärder	47
Anslag till grundförbättringar m. m.:	
Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag	69

Tisdagen den 23 maj em.

Anslag till grundförbättringar m. m.	
Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag (Forts.):	75
Bidrag till jordbrukets rationalisering	76
Ändring i kommunalskattelagen	84
Grunder för utbetalande av statsbidrag med anledning av omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet	106

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 23 maj fm.

<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande ang. tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.	45
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 19, ang. uppskjutande av behandlingen av dels frågan om ordnandet av riksdagshusplanen m. m., dels ock motion ang. konstnärlig utsmyckning av första kammarens plenisal m. m.	45
<i>Första lagutskottets</i> memorial nr 28, ang. fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m.	45
<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 47, ang. ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 ang. lösdrivares behandling, m. m. ..	46
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 49, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	46

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse ang. intereuropiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.	46
— nr 15, ang. godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och det ockuperade Japan.	46
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 13 ang. ändring i lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m.	46
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 156, ang. anslag för budgetåret 1950/51 till inskrivningskostnader.	46
— nr 157, ang. disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad.	46
— nr 172, ang. studentsociala stödåtgärder m. m.	47
— nr 173, ang. anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumsskolorna m. m.	68
— nr 174, ang. anslag för budgetåret 1950/51 till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka.	68
— nr 175, ang. vissa anslag för budgetåret 1950/51 till universitetssjukhusen m. m.	68
— nr 176, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut.	68
— nr 182, ang. teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m.	68
— memorial nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition ang. anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsförsörjningen.	68
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 47, ang. täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti m. m.	68
— nr 48, ang. anslag till grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, Statens avdikningslånefond, samt Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m.	68

Tisdagen den 23 maj em.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 48, ang. anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, Statens avdikningslånefond samt Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. (Forts.). ...	75
— nr 53, ang. upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter m. m.	84
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m., såvilt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.	84
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928, nr 370, m. m., i vad propositionen avser grunder för utbetalande av statsbidrag.	106

Måndagen den 22 maj.

Kl. 1 em.

§ 1.

Svar på fråga angående arbetsgivares skyldighet att i vissa fall betala arbets- tagares kvarstående skatt.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, som yttrade: Herr talman! Herr Wedén har till mig framställt följande fråga: Anser herr statsrådet det skäligt att en arbetsgivare, t. ex. en husmor, som under några månader sysselsatt en enstaka arbetst- gare, under utmätningshot ålägges att betala på den senare belöpande kvar- stående skatt på grund av att den an- ställde försummat att till arbetsgivaren överlämna skattsedel, upptagande så- dan skatt, eller lämnat felaktiga uppgif- ter om förekomsten av dylik, och såle- des, ehuru avdrag från lön för prelimi- när skatt i vanlig ordning gjorts och in- betalats, löneavdrag till täckande av kvarstående skatt icke skett?

I anledning härav får jag anföra följande.

Om en arbetstgare har anställning hos en arbetsgivare under minst en vecka och anställningen är att anse som arbetstgarens huvudanställning, är arbetsgivaren skyldig att verkställa löne- avdrag icke blott för preliminär skatt utan även för eventuell kvarsfatt. Då löneavdrag för kvarstående skatt skall göras, är arbetstgaren därför skyldig att överlämna sin debetsedel å slutlig skatt till arbetsgivaren. Om arbetstga- ren icke har någon kvarstående skatt att betala, skall han för arbetsgivaren uppvisa debetsedeln å slutlig skatt eller intyg av lokal skattemyndighet, att ar- betstgaren inte har någon kvarsfatt att betala. Överlämnar eller uppvisar

inte arbetstgaren självmant debetse- deln eller intyget, bör arbetsgivaren av- fordra honom handlingen i fråga. Om arbetstgaren ändå inte överlämnar el- ler uppvisar debetsedel eller intyg, skall arbetsgivaren så snart ske kan an- mäla saken hos den lokala skattemyn- digheten, som då tillställer arbetsgiva- ren en duplettdebetsedel.

Arbetsgivaren är således skyldig att på sätt nyss nämnts förvissa sig om huruvida arbetstgaren har att erlägga kvarstående skatt. Fullgör inte arbets- givaren vad som sålunda ankommer på honom, blir han jämte arbetstgaren ansvarig för den kvarstående skatt, som arbetsgivaren underlåtit att avdra- ga. Arbetsgivaren är enligt uppbörds- förordningen fri från betalningsskyl- dighet endast om han haft »skälig an- ledning» till sin underlåtenhet att göra löneavdrag. Det förhållandet att arbets- tagaren själv uppgivit att han inte har någon kvarsfatt att betala, kan emel- lertid inte anses innebära skälig anled- ning för arbetsgivaren att underlåta löneavdrag. Skulle en dylik ursäkt god- tagas, kan det befaras att arbetsgivar- na i viss utsträckning inte skulle bry sig om att undersöka, huruvida arbetsta- garna ha att erlägga kvarstående skatt, och att således bestämmelserna om skyldighet att göra löneavdrag för så- dan skatt skulle bli ineffektiva.

Till slut vill jag erinra om att i pro- position nr 244 till årets riksdag före- slagits viss ändring av hithörande be- stämmelser. Sålunda har föreslagits, att om arbetstgare försummar att över- lämna slutskattsedeln eller intyg att han inte har någon kvarsfatt att be- tala, då skall löneavdrag ske med 25 procent. Systemet med införskaffande av duplettdebetsedel föreslås alltså av- skaffat.

Svar på fråga angående tullens kroppsvisitation av resande.

Härpå anförde

Herr NIHLFORS: Herr talman! Då herr Wedén tyvärr är förhindrad att närvara vid kammarens plenum i dag får jag å hans vägnar framföra ett tack till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret.

Herr finansministern sade, att en arbetsgivare kan bli fri från betalningsskyldighet endast om han haft skäl原因 anledning till sin underlåtenhet. Jag vill emellertid ifrågasätta, om man verkligen skall behöva ta alla arbetsgivare över en kam. En person, låt mig säga en sjuk husmor, som annars aldrig är arbetsgivare, borde bedömas mildare än arbetsgivare i egentlig mening i fall av sådan underlåtenhet.

Jag kan slutligen inte låta bli att citera några rader i ett till herr Wedén ställt brev från en person, som råkat ut för hot om utmätning för försummelse av här avsett slag. Denne person skriver följande, som är typiskt för den reaktion den stora allmänheten visar i sådana här fall: »Arbetsgivaren ålägges således att betala skatten för den inkomst, som arbetstagaren åtnjutit hos en annan arbetsgivare och i detta fallet även å annan ort. Arbetsgivaren straffas alltså för att arbetstagaren ljugit och underlåtit att göra vad han å skattsedeln uppmanats till.

Det hela synes åtminstone mig fullständigt barockt.»

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Svar på fråga angående tullens kroppsvisitation av resande.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! Herr Hedlund i Rådomb har till mig riktat följande fråga: Vilka direktiva gälla i fråga om förutsättningarna

för svenska tullens kroppsvisitation av resande?

Till svar härpå får jag framhålla att tulltjänstemans rätt till kroppsvisitation grundar sig på 13 § lagen den 8 juni 1923 (nr 147, nuv. lydelse SFS 1946:866) om straff för olovlig varuinförsel. Enligt denna paragraf har tulltjänsteman rätt att kroppsvisitera resande som ankommer från utlandet till ort där tullförvaltning finnes, eller gräns- eller kustort för att söka förstuckat gods, som olovligen införts. Förutsättningen för visitationsrätt är emellertid att misstanke föreligger att den resande har på sig dylikt gods. Enligt samma lagrum äger emellertid vederbörande chef för tull-, kust- eller gränsbevakningen, därest han finner en skärpning av tullkontrollen erforderlig, föreskriva kroppsvisitation å varje person som anländer från utlandet med viss lägenhet eller under viss angiven tidrymd. Ett dylikt förordnande skall ofördröjligen underställas generaltullstyrelsens prövning.

I 14 § av samma lag föreskrives att kroppsvisitation av mera väsentlig omfattning skall ske inomhus i avskilt rum och i vittnens närvaro, därest den resande så begär och detta är möjligt att ordna utan större omgång. Kroppsvisitation av kvinna får ej verkställas av annan än kvinna.

Bestämmelser om kroppsvisitation innehållas vidare i lagen den 20 juni 1924 (nr 225) angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, i frihamnsförordningen den 31 maj 1935 (nr 250), i lagen den 18 juni 1949 (nr 398) om straff för olovlig varuutförsel samt slutligen i valutaförordningen (nuvarande lydelse SFS 1949:312). I samtliga fall utom i fråga om valutaförordningen motsvara de stadganden, som reglera förutsättningarna för kroppsvisitation, i huvudsak bestämmelserna i den inledningsvis åberopade lagen om straff för olovlig varuinförsel. Enligt valutaförordningen må

Svar på fråga angående tullens kroppsvisitation av resande.

kroppsvisitation — i den ordning som i sistnämnda lag anges — företagas närhelst anledning därtill föreligger. Det ankommer på tullverkets lokala befäl att avgöra i vilken omfattning denna utsträckta rätt till kroppsvisitation skall begagnas. Efter vad jag inhämtat äger samråd rum mellan de lokala myndigheterna och verksledningen, varvid under hand riktlinjer kunna meddelas från fall till fall. Inom ramen för i nu nämnda ordning givna befogenheter tillämpas sålunda en praxis, som kan växla från en tidpunkt och plats till en annan med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter.

Vidare anförde:

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Jag tackar för svaret. Av det samma framgår ju, att kroppsvisitation vid tullen skall äga rum när det föreligger misstanke om att vederbörande resande har på sig något, som han inte får föra genom tullen. Men kroppsvisitation får också förekomma oberoende av om någon sådan misstanke är för handen; myndigheterna kunna nämligen föreskriva kroppsvisitation av varje person, som anländer från utlandet med viss lägenhet eller under viss angiven tidrymd.

Ingen som helst befogad erinran lär väl kunna göras mot att en sådan person kroppsvisiteras, om vilken man kan säga, att det föreligger skälig anledning till misstanke att han har på sig nyttigheter, som han inte får forsla över gränsen. Men när man kommer fram till den andra gruppen av kroppsvisitationer, om jag så får kalla det, är man väl inne på ett område, där befattningshavarnas goda omdöme kommer att ställas på ett mycket hårt prov, om det nämligen inte i själva verket skall bli på det sättet, att skadorna av åtgärden i fråga komma att bli större än den nytta man vinner med densamma.

I pressen förekommo ju för några

månader sedan uppgifter om att kroppsvisitation av det senare slaget förekommit i rätt stor utsträckning. Det har sagts, att var femte person eller något sådant underkastas kroppsvisitering. Man får naturligtvis inte ta alla sådana uppgifter för gott, men jag har inte sett att man från myndigheternas sida reellt har dementerat detta, och då får man väl utgå ifrån såsom ytterligt sannolikt, att uppgiften är riktig. Det är klart att för många resande ter sig en sådan åtgärd som uttryck för kitslighet och lust att trakassera, och man tycker ju att när det är fråga om en person, som en enda gång kommer till vårt land, borde det alldeles särskilt starka skäl till innan man ger sig in på en dylik åtgärd. Annat är förhållandet i fråga om personer, som bedriva något slags skytteltrafik eller i vart fall ofta resa in och ut och som man redan på grund av den omständigheten kan tänka sig inte alltid ha rent mjöl i påsen. Men jag föreställer mig, att den skada turisterna skulle kunna göra inte är så förfärligt stor. Man får väl mot detta försöka väga den skada det gör, om den uppfattningen kommer att göra sig gällande bland dem, som ha för avsikt att besöka vårt land, att man är mera restriktiv här än på många andra håll.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall inte närmare ingå på dessa ting; det ligger nämligen i sakens natur att det inte går för sig att offentligen lägga fram allt vad som här skulle kunna sägas, ty då skulle just dessa som bedriva skytteltrafik få alldeles onödiga anvisningar för sin fortsatta verksamhet. Jag vill därför bara deklarera, att så snart jag fick se dessa uttalanden i pressen, som sedermera i ett visst sammanhang blivit väl mycket uppblåsta, tog jag samtal med både tullmyndigheterna och valutamyndigheterna för att informera mig om hur man där går till

Svar på frågor angående statsbidrag till de privata sjuksköterskeskolorna samt angående sjuksköterskeutbildningen.

väga. Det är klart att särskilt i nuvarande tid, när man måste ha kontroll över olaga in- och utförelse av valutor, fordras det större omsorg vid avvägningen än under andra tider.

Jag vill emellertid för min del säga, att jag har kommit till den uppfattningen att man här i verkligheten går till väga med stor försiktighet och inte gör saker och ting i onödan, som verka vara kitslighet. Detta kan ju emellertid inte förhindra, att det ändå i enstaka fall kommer att te sig så, och naturligtvis kan det i en så stor trafik, som det härvidlag är fråga om, förekomma enstaka fall där omdömet klickar. Men det är ju mänskligt, och jag förstår inte hur man över huvud taget skall kunna komma ifrån detta, när det gäller så många fall som det här är fråga om.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Jag förstår mycket väl att man här rör sig på ett område, där det inte går an att yppa alltför mycket i fråga om riktlinjerna för denna verksamhet, och därför kom också min fråga att gälla vilka bestämmelser som ha utfärdats på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.**Svar på frågor angående statsbidrag till de privata sjuksköterskeskolorna samt angående sjuksköterskeutbildningen.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG, som yttrade: Herr talman! Fröken Höjer har frågat mig om och när jag ämnar förelägga riksdagen förslag om statsbidrag till de privata sjuksköterskeskolorna och om inrättande av statens distriktssköterskeskola i Göteborg.

Vidare har fröken Höjer frågat mig om jag ämnar företaga ändring av kungörelsen den 28 juni 1935 med bestämmelser angående statligt godkännande av sjuksköterskeskolor i enlighet med förslag, framlagt av 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen, speciellt beträffande en förbättring av den teoretiska utbildningen samt förkortning av elevernas arbetstid under praktiken.

Beträffande den första frågan ber jag, såvitt gäller statsbidragen till privata sjuksköterskeskolor, få erinra om att 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen föreslog vissa åtgärder till förbättrande av elevernas ekonomiska förmåner. Förslaget innebär bland annat att man skulle slopa elevavgifterna. En sådan åtgärd skulle emellertid medföra svårigheter att finansiera dessa skolors drift, när elevavgifterna utgöra en betydande del av skolornas inkomster. Vid beredningen inom inrikesdepartementet av detta ärende har jag blivit tveksam, huruvida den av de sakkunniga förordade ordningen verkligen skulle komma att medföra de förbättringar, som de räknat med. Denna tveksamhet tillika med nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet i fråga om statsutgifterna är anledningen till att kommitténs förslag icke föranlett någon proposition till riksdagen.

Förslaget om en distriktssköterskeskola i Göteborg är jag för närvarande icke beredd att tillstyrka. Redan den begränsade byggnadskvot, som står till sjukvårdens förfogande, gör det svårt att för en sådan skola disponera de 2 miljoner kronor byggnaden kostnadsberäknats till. De villkor, som Göteborgs stad erbjudit rörande upplåtelse av tomt för skolan, synas mig icke heller tillfredsställande.

Vad angår den andra frågan kan jag meddela, att vi inom inrikesdepartementet hålla på att utarbeta förslag till vissa ändringar i kungörelsen angående statligt godkännande av sjuksköter-

Svar på frågor angående statsbidrag till de privata sjuksköterskeskolorna samt angående sjuksköterskeutbildningen.

skeskolor. Dessa ändringar torde i fråga om den teoretiska utbildningen och elevernas arbetstid under den praktiska tjänstgöringen icke kunna bli av obligatorisk innebörd på grund av på vissa håll existerande svårigheter beträffande lokaler och biträdespersonal.

Härefter anförde:

Fröken HÖJER: Herr talman! Jag får tacka statsrådet Mossberg för svaret och samtidigt djupt beklaga det svar jag fått.

Enligt mitt förmenande hör det till en av de viktigaste frågorna då det gäller att ordna vår hälso- och sjukvård, att vi kunna ordna med utbildning åt våra sjuksköterskor och att denna utbildning blir ordnad så att de, som ha att inhämta dessa kunskaper, också få göra det under sådana former, att de inte bli överarbetade och uttröttade och vid slutet av en kurs inte känna sig ha fått de kunskaper, som de måste ha i sitt arbete. Så är det inte för närvarande i fråga om sjuksköterskeskolorna. Det förslag som kommittén framlagt syftar till att bringa någon lättnad i detta avseende, och man hade då bland dem som ha att göra med dessa frågor hoppats, att det också skulle bli något resultat.

Jag skall nu ta upp den första frågan, nämligen hjälpen åt de privata sjuksköterskeskolorna. De privata sjuksköterskeskolorna locka till sig elever till ungefär halva antalet eller mellan 40 och 50 procent av alla elever vid sjuksköterskeskolorna. Dessa sjuksköterskeskolor ha för närvarande mycket stora svårigheter då det gäller att införa förbättrad teoretisk undervisning, dvs. att anställa flera lärare. De ta redan nu avgifter från eleverna, och de måste ta dessa avgifter för att verksamheten skall kunna fortgå. Men de kunna inte tänka sig att höja dessa avgifter, och de kunna inte ge eleverna de bidrag, som man ger i andra skolor under praktiken.

Nu kanske det kan invändas, att man ändå får sökande till dessa skolor. Ja, det är tydligt att dessa skolor ändå ha möjlighet att ordna med utbildningen så att eleverna bli mera tillfredsställda med själva sättet att lägga undervisningen — det kan jag inte förneka — men faktum är att de påtalade förhållandena kvarstå och att man inte har lätt att få en elev, som vill söka till en viss skola, att söka till en annan.

Det kan också sägas, att det bryr man sig inte om. Ja, men man bryr sig om att få dessa elever till sjukvården, och därför tycker man, att en god privat skola, som rett sig alla dessa år utan något statsbidrag, borde kunna få åtnjuta sådant.

Medicinalstyrelsen har i ett yttrande den 13 september 1948 och senare i petita i augusti 1949 framlagt förslag om att styrelsen finge i uppdrag att vidare utreda frågan om statsbidrag till de privata skolorna. Man har emellertid inte fått något sådant uppdrag, och jag förstår nu varför man inte fått det; jag kan endast som jag förut sagt djupt beklaga detta.

Jag skulle i fråga om ekonomien vidare vilja säga, att det förhåller sig så att eleverna under praktiken få tre fjärdedelar av ett sjukvårdsbiträdes lön. För att kunna börja som elev i praktik skall man först ha gjort en provtjänstgöring om minst två månader på sjukhus, och därefter skall man ha gått teoretiska kurser om minst två månader. Därefter får man alltså för 8, 9 eller 10 timmars daglig tjänstgöring en lön, som motsvarar tre fjärdedelar av ett sjukvårdsbiträdes begynnelselön. När det nu från alla håll inom sjuksköterskekåren begärs att vederbörande inte skola få mera än tre fjärdedelars arbete svarande mot tre fjärdedelars lön, tycker man ju att det är konstigt att sjukvården skall vara så beroende av denna arbetskraft att detta inte kan beviljas. Detta är nämligen ett av de viktigaste

Svar på frågor angående statsbidrag till de privata sjuksköterskeskolorna samt angående sjuksköterskeutbildningen.

förslagen, som kommittén framlagt och som man skulle kunna genomföra, om man anställde sjukvårdsbiträden. Jag skall be att få passa på tillfället att säga, att efter vad alla undersökningar visa går det att få sjukvårdsbiträden på de flesta håll. Enligt mitt förmenande borde man alltså i avvaktan på sju månaders teoretisk undervisning som kommittén föreslagit genomföra fem månaders sådan undervisning under en viss övergångstid och dessutom jämsides med praktiken ha den teoretiska undervisning, som de skolor skulle kunna ge, som endast ha denna fem månaders teoretiska undervisning.

Vad gäller frågan om göteborgsskolan är ju också det en av dessa frågor, där man skulle kunna ha möjlighet att få ytterligare aspiranter till sköterskeskolorna tack vare att det är en skola, som inom rimlig tid gör vederbörande färdig att börja i distriktsarbetet. På ca 40 månader kan vederbörande där bli färdig att börja i distriktsvården. Vi äro övertygade om att om man hade en skola, som syftade till distriktssköterskeutbildning, skulle vi få aspiranter, som nu inte komma till sjuksköterskeskolor, därför att de tycka att utbildningen tar för lång tid.

Jag hoppas alltså, och vi komma inte att förtrötta i att ta upp denna fråga. Vi anse att det visserligen är viktigt med sjukhusbyggen av olika slag, men en av de viktigaste sakerna för närvarande i fråga om hälso- och sjukvård är personalen; det är inte bara läkarna det gäller. Läkarna kunna inte sköta sjukvården i vårt land, om de inte ha tillräckligt antal väl utbildade sjuksköterskor. I annat fall blir det en sjukvård, som inte motsvarar nutidens fordringar. Vi ha för närvarande bortåt 1 500 vakanser. Vad det vill säga veta vi, som ha daglig kontakt med förhållandena på detta område, och jag är säker på att herr statsrådet också vet det. Jag kan bara säga, att jag för min del

förväntar åtgärder i en av de frågor, som vi anse vara viktiga, nämligen en förbättring av utbildningen vid sjuksköterskeskolorna, som skulle göra att varje skola i stället för att som nu ha två å tre elever mindre än skolan kan tåla skulle ha två å tre elever flera, vilket ju skulle komma hälso- och sjukvården till godo.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag skall icke gå in på någon längre polemik mot fröken Höjer. Jag vill bara säga, att fröken Höjers anförande gav det intrycket, att man från myndigheternas sida var alldeles ointresserad av sjuksköterskeutbildningen samt också ointresserad av tillströmningen till denna bana. Det är icke fråga om detta, fröken Höjer, utan det är fråga om vad man i nuvarande läge, med den brist på arbetskraft och med de byggnadssvårigheter som existera, kan göra. Jag vill bara påpeka det faktum, att trots den tränga byggnadskvot, som för närvarande existerar för sjukvården, ha vi såväl förra året som detta år, alltså under de år då jag har haft hand om fördelningen av byggnadsobjekten, upptagit två nya sjuksköterskeskolor på byggnadsprogrammet. Det betyder, att mer än en tiondedel av den kvot, som vi kunnat ställa till huvudmännens förfogande för byggnationer inom den slutna sjukvården, har kommit nya sjuksköterskeskolor till godo. Vi ha ansett att inom den byggnadsram, som vi ha, detta är ett effektivare sätt att använda pengarna än att lägga ned två miljoner kronor på en distriktssköterskeskola i Göteborg.

Sedan förmodar jag, att det framgick av det svar jag läste upp att det inom inrikesdepartementet pågår ett arbete, som just syftar till att åstadkomma en lösning på de punkter, som fröken Höjer berörde i den senare frågan, nämligen

Svar på fråga angående redogörelse för de principer, som tillämpas i fråga om förlängning av tiden för åtnjutande av omplaceringstraktamente.

gen frågan om hur den inre utbildningen skall organiseras både på det teoretiska och på det praktiska stadiet. Där kommer alltså, såsom jag hoppas, be- sked att lämnas från departementets sida.

Men jag kan icke riktigt förstå vad fröken Höjer syftade på, när hon i slutet av sitt anförande förde fram det be- klagliga faktum, att vi ha 1 500 vakanser inom sjuksköterskekåren. Jag kan nämligen icke se, att man genom att lösa de spörsmål, som fröken Höjer be- rör, skulle lämna något större bidrag till att utfylla dessa vakanser. Det bi- draget lämnas väl bäst genom att man fortsätter på den väg vi under de två sista åren slagit in på, nämligen att byg- ga sjuksköterskeskolor ute i landet, vil- ka skolor alltså komma att leda till att vi få möjlighet att utbilda flera sjuk- sköterskor än vi ha för närvarande.

Fröken HÖJER: Herr talman! Det är helt enkelt så, att min erfarenhet lärt mig, att det hjälper icke bara att man har sjuksköterskeskolor, utan man måste också ha utbildningen så ordnad, att den drar de unga kvinnorna till sig. Det är därför jag menar att det är så viktigt att vi få en förbättrad utbild- ning.

Anledningen till att jag sagt allt det andra är, att det av statsrådets första svar, där det gällde de privata skolorna, föreföll som om det icke skulle komma något förslag om bidrag till dessa skolor. Samtliga sjuksköterskeskolor i Sverige ha fått någonting på 10 000 kro- nor i statsbidrag. Nu menar jag, att när det är skolor, som visat sig kunna dra- ga till sig så många elever, är det ej ur vägen, att man ger dem ett årligt stöd till deras verksamhet, så att de kunna fylla det syfte, som avses med den kungörelse man låller på att utarbeta inom departementet. Om de icke få dessa statsbidrag, torde de nämligen icke kun-

na fortsätta med sin verksamhet enligt vad jag förstår av deras yttranden.

Det hjälper alltså icke bara med en kungörelse, som kanske gör att kommu- ner och andra kunna driva skolorna, utan man måste också kunna lita på att övriga skolor i verkligheten kunna åstadkomma dessa förbättringar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.**Svar på fråga angående redogörelse för de principer, som tillämpas i fråga om förlängning av tiden för åtnjutande av omplaceringstraktamente.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet LINGMAN, som yttra- de: Herr talman! Herr Nihlfors har frå- gat mig, om jag vore i tillfälle att lämna redogörelse för de principer, som Kungl. Maj:t tillämpar vid ställnings- tagande till fråga, som berör förläng- ning av tiden för åtnjutande av ompla- ceringstraktamente enligt 2 § 2 mom. kungörelsen den 10 januari 1947, och om en uppmjukning av gällande be- stämmelser om begränsad tid för dylikt traktamente kan förväntas.

Till svar härå får jag anföra föl- jande.

Enligt det nämnda författningsrum- met må omplaceringstraktamente icke, såframt ej Kungl. Maj:t för visst fall annorlunda beslutar, utgå för längre tid än sex månader från dagen för ompla- ceringen. Angivna begränsning av tiden för förmånens åtnjutande tillkom — såsom framgår av prop. 1946:274 — för att man skulle få garantier för att en omplacerad tjänsteman icke skulle underlåta att vidtaga alla åtgärder för att anskaffa familjebostad å den nya stationeringsorten. Den Kungl. Maj:t tillkommande befogenheten att medgiva förlängning av sexmånadersperioden

Svar på fråga angående redogörelse för de principer, som tillämpas i fråga om förlängning av tiden för åtnjutande av omplaceringstraktamente.

har under hela tiden för kungörelsens tillämpning utnyttjats med stor återhållsamhet. Det förhållandet, att en tjänsteman under avsevärd tid efter utgången av den första sexmånadersperioden efter omstationeringen icke kunnat erhålla familjebostad å den nya stationeringsorten, har icke i och för sig ansetts utgöra tillräcklig anledning för ett medgivande om förlängt åtnjutande av omplaceringstraktamente. Jag vill erinra om att för en tid av ytterligare högst sex månader ersättning för dubbelhyra, d. v. s. för den extra bostadskostnaden å den nya stationeringsorten, kan utgå enligt flyttningersättningskungörelsen. Medgivanden av förlängt omplaceringstraktamente ha lämnats endast undantagsvis och då särskilda skäl härför prövats föreligga. Sådana särskilda skäl ha exempelvis ansetts föreligga i fall, då vederbörande tjänsteman inom icke alltför avlägsen tid efter utgången av sexmånadersperioden skolat återstationeras till sin ursprungliga stationeringsort, där hans familj kvarbott. Medgivanden ha vidare lämnats i vissa fall, då omplaceringar ägt samband med att militära förband erhållit ändrad förläggningssort; hänsyn har härvid tagits till de särskilda förhållanden på bostadsmarknaden inom den nya förläggningssorten, som uppstått i samband med förbandets ditflyttning.

Vad härefter angår det senare ledet av den framställda frågan vill jag meddela, att spörsmålet, huruvida en uppmjukning av tidsbegränsningen för åtnjutande av omplaceringstraktamente lämpligen bör ske, inom en nära framtid kommer att bli föremål för övervägande. 1949 års reseersättningskommitté — i vars utredningsuppdrag ingår att verkställa en allmän översyn av kungörelsen angående omplaceringstraktamente — har nämligen i ett den 7 mars 1950 avgivet utlåtande över en till kommittén remitterad framställning bland

annat hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, om icke undantag från bestämmelserna i 2 § 2 mom. nyssnämnda kungörelse framdeles kunde medgivas i större omfattning än hittills pläгат ske. Förslaget är för närvarande föremål för remissbehandling, därvid jämväl statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle inkomma med yttranden. Något ståndpunktstagande från min sida kan naturligen icke ifrågakomma förrän remissbehandlingen avslutats.

Härpå anförde

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag fått. Det visar ju, att en uppmjukning av denna ganska restriktiva bestämmelse är på väg att ske, naturligtvis under förutsättning att remissmyndigheterna och statsrådet äro villiga till den tanke som kommit fram i det utlåtande, som avlämnats den 7 mars 1950 av reseersättningskommittén, vilket utlåtande jag för min del ej alls kände till då jag framställde denna fråga.

När statsrådet i sitt svar erinrade om möjligheten att få ersättning för dubbelhyra under ytterligare sex månader, sedan omplaceringstraktamente utgått i sex månader, vill jag endast fästa uppmärksamheten på att rättstillämpningen icke alltid medger ersättning för dubbelhyra. Jag känner nämligen till särskilt ett fall, då en befattningshavare vid ett av våra kommunikationsverk icke kunde få dylik ersättning. Det låg till på följande sätt.

Befattningshavaren i fråga förflyttades från orten A till orten B. Emellertid befanns det att han icke kunde få någon familjebostad på orten B trots alla ansträngningar. Det är inom parentes sagt ganska vanligt, att man får vänta mera än sex månader innan man kan få bostad. Han fann då lämpligt att

Svar på fråga angående utredningen rörande löneförhållandena för vissa biblioteksbiträden. — Svar på interpellation angående avvecklingen av de bestående fideikommissen.

söka sig från orten B till någon annan ort. Efter tio månaders vistelse på orten B fick han en tjänst på orten C. Där lyckades han skaffa bostad redan efter en halv månad. Familjen flyttade då från orten A direkt till orten C. Nu begärde mannen ersättning för dubbelhyra under fyra månader på orten B; han hade nämligen fått omplacerings-traktamente för sex månader men icke längre trots hemställen hos Kungl. Maj:t. Han var övertygad om att han skulle få dubbelhyran ersatt. Men det gick icke för sig, därför att bestämmelserna enligt ett prejudikat av kammarrätten tolkas så, att dubbelhyran på orten B icke kan ersättas, när familjen icke flyttat till orten B utan direkt till orten C. Att ändra på denna rättspraxis är emellertid ett annat problem, som jag optimistiskt överläter åt statsrådet att lösa på ett tillfredsställande sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på fråga angående utredningen rörande löneförhållandena för vissa biblioteksbiträden.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LINGMAN, som yttrade: Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig, huruvida jag kunde meddela, vid vilken tidpunkt 1947 års löneutredning avseende vissa biblioteksbiträden kunde väntas avgiva sitt betänkande.

I anledning härav får jag — med beklagande av det ytterligare dröjsmålet — meddela, att betänkandet numera är avlämnat.

Vidare anförde

Fröken VINGE: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret. Redan när jag i höstas framställde mot-

svarande fråga till det statsråd, som då hade ansvaret för dessa ärenden, visste jag att mycket litet återstod av utredningsarbetet. Jag hoppades redan då på den nu uppnådda effekten av min fråga, nämligen ett ingripande från statsrådets sida, så att den av utredningsmännen, som har sin verksamhet inom Kungl. Maj:ts kansli, finge erforderlig befrielse från andra göromål för att kunna bli färdig med sitt arbete. När detta nu skett, ber jag, herr talman, att få tacka statsrådet för detta tydligen nödvändiga ingripande av statsrådet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på interpellation angående avvecklingen av de bestående fideikommissen.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Persson i Svensköps frågat mig, varför något förslag om avveckling av de bestående fideikommissen ännu icke förelagts riksdagen.

Med anledning av denna fråga vill jag inledningsvis deklarerera min bestämda åsikt, att spörsmålet om fideikommissens avveckling bör slutgiltigt lösas så snart ske kan.

Emellertid visar redan en hastig återblick på denna lagstiftningsfrågas hitillsvarande behandling, att en tillfredsställande lösning är förknippad med betydande lagtekniska svårigheter. Sedan rätten att bilda nya permanenta fideikommiss i fast egendom avskaffats år 1810, har frågan om en avveckling av de kvarstående fideikommissen vid olika tillfällen under de senaste sjuttio åren varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. År 1914 anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag rörande en sådan avveck-

Svar på interpellation angående avvecklingen av de bestående fideikommissen.

ling. Uppdraget att verkställa den begärda utredningen anförtroddes åt en särskild sakkunnig, som gjorde vissa utredningsarbeten men icke blev i tillfälle att slutbehandla frågan. Den s. k. jordkommissionen, tillsatt år 1919, fick i uppdrag bl. a. att slutföra denna utredning. Kommissionens arbete avbröts år 1923. Då förelåg icke något utarbetat förslag i ämnet utan blott ett principutlåtande jämte en del andra förarbeten. Fideikommissfrågan upptogs sedermera till behandling av lagberedningen i samband med arbetet på en revision av den till ärvdabalken hörande successionsrätten. Detta arbete ledde till antagande år 1930 av bestämmelser, varigenom upprättande av nya fideikommiss i lös egendom förhindrades. Lagberedningens utredningar om de bestående fideikommissens avveckling blevo dock ej avslutade, och när lagberedningen år 1935 fick andra arbetsuppgifter, lades utredningen om avvecklingen i justitierådet E. Sandströms händer. Denne överlämnade i slutet av år 1935 en promemoria angående avveckling av bestående fideikommiss jämte utkast till lag i ämnet. Efter remissbehandling i vanlig ordning blev Sandströms förslag föremål för bearbetning inom justitiedepartementet. I egenskap av sakkunnig inom departementet sysslade jag själv rätt lång tid med denna uppgift. I samlingsregeringen var man nog i princip ense om att en avveckling borde ske, men trots att upprepade försök gjordes befanns det icke möjligt att finna en lösning, varom de olika partierna i regeringen kunde ena sig. Inom parentes sagt är detta verkligen ett rätt belysande exempel på svårigheten för en samlingsregering att samla sig kring ett normalt reformarbete. Avvecklingsfrågan fick alltså ställas på framtiden.

Såsom chef för justitiedepartementet inom den nuvarande regeringen har jag hela tiden haft för avsikt att låta slutföra dessa utredningar och för riksdagen

lägga fram förslag om en avveckling. Det är omständigheter av olika slag, som gjort att denna min avsikt ännu icke kunnat förverkligas. Såsom jag nysst antydde är uppgiften lagtekniskt sett mycket invecklad och därför tidskrävande. Det gäller icke blott att lösa frågan om hur den fideikommissariska successionen skall avvecklas, utan man måste därjämte reglera en rad helt olikartade spörsmål rörande jordbruk, skogsbruk, kulturvård m. m. Det kan heller icke sägas, att hela det erforderliga utredningsarbetet redan är gjort, ty man måste taga hänsyn till de förändringar av olika slag, som inträtt under och efter det senaste världskriget. I detta sammanhang vill jag nämna, att det statistiska material, på vilket tidigare lösningar byggde, är väsentligen föråldrat; i viss omfattning förskriver det sig från senare hälften av 1920-talet, och även senare gjorda kompletteringar äro nu delvis inaktuella. De yttranden, som inkommo efter remissen av Sandströms förslag, utgå också från förhållanden som i mångt och mycket skilja sig från de nu föreliggande; det kan därför visa sig erforderligt att ånyo inhämta yttranden av myndigheter och enskilda intressenter rörande särskilda delar av avvecklingsfrågan.

Efter den senaste krigstidens slut har det ankommit på justitiedepartementet att föranstalta om utredningar och andra lagstiftningsåtgärder i en mångfald ämnen. Den begränsade tillgången på kvalificerad personal, som kan disponeras för lagstiftningsarbete, och hänsyn till de stora kostnaderna för den offentliga utredningsapparaten gjorde det nödvändigt att låta verkställa dessa utredningar i ordning efter angelägenhetsgrad. Därvid fick frågan om fideikommissens avveckling tills vidare anstå.

Under förra sommaren fann jag emellertid möjlighet att överlämna avvecklingsfrågan till behandling av en i de

Svar på interpellation angående avvecklingen av de bestående fideikommissen.

partementet anlitad sakkunnig. Denne har nu utfört vissa förberedande arbeten. För att åstadkomma en aktuell statistik har han i samråd med olika experter utarbetat ett omfattande frågeformulär, som just i dagarna skall ut-sändas till innehavarna av alla kända fideikommiss. Det sålunda åter igång-satta utredningsarbetet skall härefter fullföljas och förslag om fideikommissens avveckling framläggas för riksdagen så snart ske kan.

Härpå anförde

Herr PERSSON i Svensköp: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det lämnade svaret.

Efter den bestämda deklARATION, som statsrådet gjort i början av detta svar, har jag ingen anledning att taga upp någon som helst debatt om det principiella ståndpunktstagandet i denna fråga. Ärendet har en mycket lång tid varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Men då inga åtgärder förspors under de senaste åren är det förklarligt, om den meningen på sina håll vunnit insteg, att hela frågan håller på att skrinläggas. Jag noterar med tillfredsställelse att så inte är fallet utan att departementschefen tvärtom redovisar som sin bestämda mening, att frågan om fideikommissens avveckling bör slutgiltigt lösas så fort ske kan.

1914 års riksdag uttalade sig i skrivelse till Kungl. Maj:t oförtydligt i princip för en upplösning av bestående fideikommissstiftelser. Jag kan ansluta mig till de motiv, som i denna skrivelse redovisades. Mycket har hänt på samhällslivets olika områden sedan den tiden, men jag tror att dessa motiv — som jag här icke skall ingå på i detalj — fortfarande äro bärande. Man kan kanske också säga, att i vissa avseenden framstå dessa motiv starkare i dag än på den tiden. Sedan är jag fullt överens med herr statsrådet om att lös-

ningen av denna fråga är förknippad med mycket stora svårigheter.

Jag skall be att i detta sammanhang något litet få beröra ett par frågor, som sammanhånga med fideikommissinstitutionens avveckling. Den Sandströmska promemorian behandlar bl. a. frågan om bevarandet av de kulturvärden, som tillhöra fideikommisssegendom i form av byggnader, anläggningar, arkiv eller andra samlingar av intresse ur historisk, vetenskaplig eller konstnärlig synpunkt. I den mån det är ett allmänt intresse att dessa värden bevaras är det naturligtvis ett önskemål, att en lagstiftning tillskapas, som främjar ett tillvaratagande av dessa kulturskatter. Den nyare tidens hembygdsrörelse har ju visat, att det på de flesta håll ute i landet finns ett betydande intresse för att vårda och i en levande kulturmiljö bevara vårt lands rika kulturarv. Jag tror därför att även frivilliga krafter skola erbjuda sig när det gäller att lösa denna fråga. När det gäller fideikommissens karaktärsbyggnader och parker är jag av den meningen, att den frågan bör lösas i samband med en lagstiftning till skydd för fasta kulturminnesmärken i allmänhet här i landet.

När man reser frågan om jordfideikommissens avveckling, bör man nog ägna en viss uppmärksamhet åt en part i detta mål, och det är godsarrendatorerna. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att hela arrendesystemet med våra dagars jordbruk är mera svårhanterligt än vad det tidigare har varit. Detta sammanhänger med att modernt jordbruk kräver betydande investeringar i byggnader och grundförbättringar, och dessa investeringsutlägg bli ofta anledning till omfattande tvister mellan jordägare och arrendatorer. Det osäkerhetstillstånd, som trots lagstiftning råder på detta område, verkar hämmande på jordbrukets utveckling. Förhållandena kunna kanske vara olika på olika håll i landet, men på somliga håll synes det vara så,

Svar på interpellation angående förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror.

att godsarrendatorerna alltid komma sist i kön när det gäller sådana rationaliseringsåtgärder som förbättra jordbrukets lönsamhet och produktivitet. Jag anser att detta förhållande bör beaktas vid lösningen av frågan om fideikommissens avveckling, och kan man i samband därmed i någon utsträckning bereda arrendatorerna möjligheter att friköpa sina gårdar, så böra dessa möjligheter också tillvaratagas. Framställningar, som jag har fått från olika håll ute i landet sedan interpellationen framställdes, vittna om att från arrendatorernas sida ett betydande intresse för den saken är till finnandes.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Svar på interpellation angående förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Staxäng till mig framställt följande fråga:

Är herr statsrådet villig upplysa kammaren huruvida inom finansdepartementet är under övervägande att föreslå förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror och i så fall huruvida sådant förbud är avsett att gälla även beträffande fiskare?

I anledning härav får jag anföra följande:

I skrivelse till generaltullstyrelsen den 28 oktober 1949 har tobaksmonopolet ifrågasatt, huruvida icke generaltullstyrelsen ville vidtaga åtgärder i syfte att vinna en mera tillfredsställande reglering av rätten till utförsel ur riket av obeskattade tobaksvaror. Denna skrivelse har generaltullstyrelsen med eget yttrande överlämnat till

Kungl. Maj:t den 18 februari 1950. Styrelsen har därvid tillstyrkt bl. a. att å tobaksskattelager upplagd vara icke skall få utföras ur riket såsom proviant för fiskefartyg vars nettodräktighet understiger 30 ton.

Vidare ha riksdagens revisorer med skrivelse den 20 april 1950 till mig överlämnat en särskild berättelse angående tull- och skattefrihet för bl. a. tobaksvaror i samband med proviantering av flottans fartyg.

Det från generaltullstyrelsen inkomna ärendet har för yttrande remitterats till kommerskollegium samt chefen för marinen. Kommerskollegium har ännu icke avgivit yttrande i ärendet.

Jämväl den av riksdagens revisorer avgivna berättelsen kommer att remissbehandlas.

Med hänsyn till att den förberedande behandlingen av framställningarna sålunda ännu icke blivit slutförd, är jag icke för närvarande beredd att taga ställning till den av interpellanten berörda frågan.

Vidare anförde

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för att han, trots att remissbehandlingen av ärendet ännu ej avslutats och han följaktligen inte kunnat taga ställning till frågan, upplyst mig om ärendets gång hittills.

När jag sålunda icke har tillfälle att i dag få taga del av statsrådets ståndpunkt i denna fråga, vill jag framföra en vädjan, att våra fiskare måtte få behålla den rättighet de hittills haft att som proviant få medföra obeskattade tobaksvaror. Det är härvid att märka, att de svenska fiskeresorna numera utsträckas till allt avlägsnare fiskevatten. Förutom vid Island bedrivs för närvarande fiske uppe i Barents hav, och ävenså äro fiskeresor till Grönland påtänkta. I interpellationssvaret har framhållits, att generaltullstyrelsen till-

Svar på interpellation angående de renskötande samernas beskattning.

styrkt, att obeskattade tobaksvaror icke skola få utföras ur riket såsom proviant för fiskefartyg, vars nettodräktighet understiger 30 ton. En sådan begränsning skulle visserligen inte drabba alla fiskebåtar, som nu gå på Island, men en stor del av våra fiskekuttrar skulle drabbas av de ifrågasatta restriktionerna.

Då denna fråga i mycket hög grad intresserar fiskarena på västkusten, skulle jag vilja uttala det önskemålet, att detta ärende blir remitterat för yttrande till fiskeristyrelsen, och därmed också till fiskets organisationer, samt till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.

Svar på interpellation angående de renskötande samernas beskattning.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Östlund till mig framställt följande frågor:

1. Har i anledning av underdånig framställning den 22 januari 1945 från ombud för renskötande samer några åtgärder vidtagits i syfte att närmare utreda frågan om deras beskattning?

2. Om så icke är fallet, har herr statsrådet för avsikt att låta verkställa en sådan utredning och för riksdagen framlägga förslag om de ändringar i denna beskattning som utredningen må föranleda?

I anledning härav får jag anföra följande.

I den i interpellationen omnämnda framställningen ha ombud för renskötande samer bl. a. anhållit, att samerna måtte befrias från att erlægga skatt såsom bidrag till hemkommunens skolväsende, att — i syfte att undvika en

ojämn och orättvis taxering — tydliga bestämmelser måtte utfärdas om beräkningen av årsinkomsten av renskötsel, att samerna måtte åläggas deklara-tions-skyldighet liksom övriga skattskyldiga samt att samerna om möjligt måtte få egen representation i taxeringsnämnderna.

Över framställningen ha yttranden inhämtats från länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län.

Vad angår framställningen om befrielse från skyldigheten att bidra till kostnaderna för hemortskommunens skolväsende vill jag först understryka, att den omständigheten att en medborgargrupp icke begagnar sig av vissa tjänster, som det allmänna tillhandahåller, i princip icke bör medföra befrielse för dessa medborgare från viss del av de allmänna skatterna. Jag vill vidare erinra om att särskild undervisning för samernas barn är anordnad på statens bekostnad. Samerna böra därför bidra till kostnaderna för skolundervisningen i likhet med övriga medborgare. Om detta bidrag lämnas till kommunen eller till staten — vilket senare alternativ av samerna angives såsom det i och för sig riktiga — lärer för samernas egen del vara av föga intresse.

Såsom länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län framhållit, kan en riktig taxering ernås endast om samerna föra sådana anteckningar rörande inkomster och utgifter beträffande renskötsel, att de kunna noggrant ifylla antingen den vanliga deklara-tions-blanketten eller den förenklade blanketten för uppgift angående renskötsel. Då samerna i stor utsträckning underlåta att föra dylika anteckningar, är det allttjämt nödvändigt att verkställa taxeringen efter schablonmässiga grunder. För vinnande av så enhetlig behandling som möjligt bör — såsom redan tidigare torde hava skett — samråd mellan de berörda myndigheterna äga run; därvid är det naturligen önskvärt att kon-

Svar på interpellation angående de renskötande samernas beskattning.

takt tages även med representanter för samerna.

Om deklARATIONSSKYLDIGHET beträffande rensköttsel skulle införas för samerna, borde vid underlåtenhet att avge deklARATION påföljden bli densamma som för övriga skattskyldiga, d. v. s. mistning av rätten att anföra besvär hos kammarrätten och regeringsrätten. Då samerna för närvarande oftast underlåta att avlämna uppgift till ledning för sin taxering, kan man utgå från att denna påföljd icke sällan skulle komma att inträda. Med hänsyn härtill finner jag det med hänsyn till samernas eget intresse icke tillrådligt, att man för närvarande inför deklARATIONSPLIKT beträffande rensköttsel. Tills vidare böra alltså samerna — liksom hittills — ha rättighet men icke skyldighet att deklarerera i vanlig ordning eller med användande av den särskilda blanketten angående rensköttsel.

I samband med genomförandet av 1943 års taxeringsreform togo statsmakterna ställning till frågan om rätt för samerna att utse representant i taxeringsnämnd i sådana fall, då de enligt eljest gällande regler icke ha dylik rätt. En sådan rätt ansågs därvid icke böra tillkomma samerna, när den skulle innebära en särställning i taxeringshänseende, som icke kunde anses motiverad. Någon anledning att nu intaga en annan ställning till denna fråga torde inte föreligga.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig icke för närvarande böra föranstalta om utredning av frågan om de renskötande samernas beskattning.

Härefter anförde:

Herr ÖSTLUND: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Tyvärr anser sig finansministern inte för närvarande böra göra någonting åt frågan om samernas beskattning.

Det kan inte råda något tvivel om att

en stor del av de renskötande samerna anse sig orättvist beskattade. Det förefaller också som om taxeringen på sina håll inte sker efter enhetliga grunder. I allmänhet verkställes taxeringen helt skönsmässigt i förhållande till antalet innehavda djur. Detta kan inte anses tillfredsställande. Renskötseln är en mycket vanskelig näring, som ger högst olika resultat under skilda år. Utfallet beror bland annat på de klimatiska förhållandena under året och på förekomsten av vilda djur. Såväl renkalvar som vuxna djur falla ofta offer för björn och andra rovdjur. Anledningen till att taxeringen i stort sett endast sker efter skönsmässiga grunder är, att samerna inte äro skyldiga att avge självdeklARATION för sin rensköttsel. Finansministern tycks betrakta detta som ett privilegium för samerna.

För samerna själva ter sig detta förhållande annorlunda. De se däri ett tecken på den uppfattningen, att de inte skulle vara kapabla att svara för sina självdeklARATIONER. De ha också erfarenhet av att deras uppgifter för närvarande icke vinna tilltro, om de söka rättelse i sina taxeringar. Därest deklARATIONSPLIKT ålades dem i samma utsträckning som andra skattskyldiga och deklARATIONEN därvid finge ske å särskilda härför lämpade blanketter med enkla och klara anvisningar, borde enligt deras mening ett tillförlitligare resultat kunna ernås.

Finansministern anför att samerna vid ett införande av deklARATIONSPLIKT skulle komma i den situationen, att de förlorade sin besvärsrätt, om deklARATIONSSKYLDIGHETEN försumrades. Någon egentlig försämring skulle detta emellertid inte innebära, eftersom möjligheterna för dem att för närvarande få rättelse hos kammarrätten äro praktiskt taget obefintliga, om besvärerna inte grunda sig på tidigare avgiven självdeklARATION.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att de grunder, efter vilka samer-

Svar på interpellation angående de renskötande samernas beskattning.

na nu taxeras för sin renskötsel, äro mycket schablonmässiga. Det finns exempel på att de i en del taxeringsdistrikt taxeras för en inkomst av 5 till 6 procent av kapitalvärdet på renarna och i andra distrikt av ända upp till 25—30 procent av samma kapitalvärde. Detta kan ingalunda vara någon tillfredsställande ordning. Samerna anse sig också i detta fall orättvist behandlade.

Jag måste därför uttrycka mitt beklagande över att statsrådet inte anser sig böra undersöka möjligheterna att tillmötesgå samernas begäran i detta avseende.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skulle i detta sammanhang vilja fästa uppmärksamheten på två omständigheter.

Det är för det första att det föreligger rättighet för samerna att deklarerar liksom för andra medborgare och att de i det fallet kunna använda sig av en förenklad blankett för inkomst av renskötsel. Det finns alltså icke något hinder för samerna att i handling visa, att det är lämpligt att de få deklarerar som andra medborgare.

För det andra vill jag påpeka, att just den omständigheten, att det icke föreligger deklarationsplikt för samernas inkomster av renskötsel, medför att en utebliven deklaration icke utgör hinder för samerna att i laga ordning klaga i kammarrätten och regeringsrätten.

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina: Herr talman! Då jag tidigare under en lång följd av år har sysslat rätt mycket med taxering av samernas inkomster, skall jag taga mig friheten att säga några ord.

Jag kan inte tänka mig att när det gäller deras taxering man kan gå till väga på ett mera ändamålsenligt sätt än som för närvarande sker. Då samerna skola taxeras tillkallar taxeringsnämnden lappfogdarna och ordnings-

männen i lappbyarna. Man går då efter renlängderna, och man får därjämte uppgifter av lappfogden och respektive lappordningsmän. Jag är inte blind för att orättvisor förekomma på grund av att lappfogdarna kunna bedöma saken litet olika på olika håll.

Det skulle såsom finansministern antydde vara en olycka för samerna, om deras rätt att slippa avge deklaration skulle fråntagas dem. Jag kan inte förstå den form av självhävdelse från samernas sida, som innebär att de påyrka att de skulle vara skyldiga att avge självdeklaration som andra medborgare. Just vid den tid, då självdeklaration skall avges, i slutet av januari och i början av februari, ha nämligen samerna allredan dragit ner till skogslandet, och det måste under sådana förhållanden bli svårt för dem att avge sin deklaration.

Jag hyser den uppfattningen att det med fog kan göras gällande, att det nuvarande taxeringsförfarandet för samernas del verkar både orättvist och ojämnt. Det är jag den förste att erkänna. Men därför skola vi inte såsom här föreslås söka driva ut ett ont med någonting ännu ondare. Vi måste söka andra vägar för att nå en rättvisare taxering av samernas inkomst än vad i interpellationen föreslagits.

Herr **ÖSTLUND**: Herr talman! Jag ber att få erinra om att samerna äro skyldiga att avge självdeklaration för alla extra inkomster i form av flottningsarbete, skogsarbete, jakt och fiske m. m., — de utföra nämligen ofta sådana arbeten — men att just inkomsterna från renskötseln äro undantagna denna deklarationsplikt. Det är just detta förhållande som samerna själva anse orättvist. Det är rätt som finansministern säger, att de ha rätt att deklarerar även för inkomst av renskötsel, men genom att lappfogdarna inom respektive områden ha fastställt vissa normer, efter

Svar på interpellation i anledning av att två svenska fiskebåtar blivit uppbringade av utländska fartyg.

vilka lapparna skola taxeras, bli deras deklarationer i fråga om inkomst av rensköttsel aldrig beaktade utan frångås i regel. Det är just denna omständighet som gör, att samerna skulle vilja ha en ändring i detta avseende, så att samtliga samer vore skyldiga att avge deklaration även för inkomst av rensköttsel. Det kan ju inte, som jag framhöll, vara riktigt, att samerna inom en del taxeringsdistrikt skola taxeras för en inkomst, som motsvarar 5—6 procent av kapitalvärdet av deras renar, och i andra distrikt återigen för en inkomst motsvarande upp till 25—30 procent av detta värde. Det finns många exempel på att så skett.

Jag vill också erinra om att samerna själva i en framställning till Kungl. Maj:t anhållit om att bli ålagda skyldighet att avge självdeklaration även för inkomst av rensköttsel.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Svar på interpellation i anledning av att två svenska fiskebåtar blivit uppbringade av utländska fartyg.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN, som yttrade: Herr talman! Ledamoten av andra kammaren herr Birger Utbult har i en till mig riktad interpellation begärt en redogörelse för de åtgärder, som svenska regeringen vidtagit med anledning av de ryska uppbringningarna av fiskefartygen »Saima» och »Hamnfjord» i slutet av 1948 och av fiskefartygen »Larex» och »Marion» under innevarande år.

Vad beträffar de två förstnämnda fartygen, så har jag i mitt svar den 21 mars i år på en enkel fråga, som framställdes av ledamoten av första kammaren herr Carl-Eric Ericsson lämnat en redogörelse för de démarcher, som företagits i

Moskva. Vad därefter beträffar uppbringningarna av »Larex» och »Marion», så har en undersökning av omständigheterna i samband härmed företagits. Därvid har följande kunnat fastställas.

Fartygen begåvo sig den 18 februari ut på laxfångst i Danzigbukten och voro sysselsatta härmed, då de på eftermiddagen den 20 uppbringades av ett ryskt bevakningsfartyg. Enligt de beräkningar, som gjorts med ledning av fartygsbefälhavarnas upplysningar om kurs, tider och lodningsdjup, befunno sig de båda fartygen vid tidpunkten för uppbringandet 21 respektive 16,5 sjömil från den ryska kusten. Befålet på det ryska bevakningsfartyget hade emellertid uppgivit, att de befunnit sig 11 sjömil från kusten. I betraktande av att nyssnämnda svenska positionsuppgifter framstå som resultatet av en noggrann kontroll i efterhand av befälhavarnas beräkningar, utgår jag ifrån att de äro korrekta och att följaktligen uppbringningen skett på vad som ostridigt är internationellt vatten. Vidare har det av undersökningen framgått, att de svenska fiskarena med vapenhot tvungits att lämna redskap och fångst i sticket, underkastats förhör, som om de vore grova brottslingar, och kvarhållits i två veckor utan att beredas tillfälle till kommunikation med svenska myndigheter eller anhöriga. Svenska ambassaden i Moskva har enligt regeringens instruktion påtalat dessa förhållanden och hos sovjetryska regeringen hemställt om utfärdandet av sådana direktiv till kustbevakningen, att denna icke måtte uppbringa eller störa svenska fiskefartyg, som uppehölle sig på internationellt vatten. Därjämte har ambassaden anmält anspråk på ersättning för den ekonomiska förlust som åsamkats fiskarena. Som svar på ambassadens démarche har man från sovjetryskt håll meddelat, att saken komme att utredas och att man förbehölle sig att återkomma.

Svar på interpellation i anledning av att två svenska fiskebåtar blivit uppbringade av utländska fartyg.

Jag vill i sammanhanget också beröra den incident, för vilken det nämnda fiskefartyget »Larex» sedermera, den 16 april, varit utsatt. Enligt vad befälhavaren och de tre besättningsmännen vid förhör uppgivit hade de varit sysselsatta med fiske mellan ryska kusten och Gotland, på ett avstånd av ungefär 45 sjömil från ryska kusten. Ett ryskt bevakningsfartyg hade styrt rakt emot »Larex». Då skepparen på »Larex» befarade, att hans båt också denna gång skulle uppbringas och föras till rysk hamn, lät han kapa laxlinan och satte västlig kurs. Det ryska fartyget var bemannat med marinsoldater och bestyckat med sex kanoner jämte kulspjut. Då »Larex» inte efterkom signaler att stanna, styrde bevakningsfartyget upprepade gånger för om »Larex», tydligen för att söka stoppa fiskebåten, och försökte vid flera tillfällen komma så nära denna att manskap skulle kunna taga sig över på »Larex». Förföljelsen varade omkring 2½ timme till en plats cirka 50 distansminuter sydost Gotlands sydspets, där bevakningsfartyget vände och försvann.

Svenska regeringen protesterade genom ambassaden i Moskva mot denna förföljelse på internationellt vatten, som måste betraktas som ett övergrepp och en flagrant kränkning av folkrätten.

Från rysk sida svarades omedelbart på denna sistnämnda démarche bl. a., att sovjetiska kustbevakningsfartyg hade skyddsuppgifter å sovjetiskt territorialvatten, icke å internationellt vatten, och att inga meddelanden om någon dylik händelse ingått från kustbevakningen. Sedermera har den 15 maj följande verbalnote emottagits:

»Åberopande svenska ambassadens note av den 4 maj detta år med anledning av att den svenska skonaren Larex den 16 april i Östersjön skulle ha förföljts av ett sovjetiskt fartyg tillhörande kustbevakningen, har SSSR:s utrikesminister äran meddela, att det i noten

framförda påståendet ej överensstämmer med verkligheten. Vid kontroll har fastställts att under loppet av april detta år ej förekommit, att sovjetiska bevakningsfartyg hejdat eller kvarhållit några svenska fartyg. På de i ambassadens note angivna punkterna ha över huvud taget inga fartyg tillhörande SSSR:s kustbevakning uppehållit sig. Dessutom finnas bland de fartyg, som tillhöra SSSR:s kustbevakning eller sjöstridskrafter i Östersjön, ej något fartyg med den i ambassadens note uppgivna märkningen MD-296. Av det ovan angivna följer, att den av svenska ambassaden i noten av den 4 maj framförda protesten saknar varje grund.»

Diskussionen om dessa bägge incidenter fortsätter.

Vad därefter angår principfrågan om territorialvattnets utsträckning m. m. har jag i mitt förut omnämnda svar på en fråga i första kammaren lämnat redogörelse för tidigare gjorda framställningar härom. Då dessa frågor intressera även Danmark, ha överläggningar med danska regeringen inletts om ett gemensamt utprärande för tillvaratagande av våra länders intressen i vad avser bevarandet av den hävdvunna territorialgränsen i Östersjön.

Detta är, herr talman, vad jag för närvarande har att meddela i saken.

Vidare anförde:

Herr UTBULT: Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens utrikesministern för det svar jag fått på min interpellation rörande uppbringning av svenska fiskebåtar i Östersjön.

Man kan i interpellationssvaret konstatera,

1) att de uppgifter, som lämnats i interpellationssvaret om dessa uppbringningar, i stort sett äro i överensstämmelse med vad som framhållits i min interpellation och vad som från andra håll framkommit,

Svar på interpellation i anledning av att två svenska fiskebåtar blivit uppbringade av utländska fartyg.

2) att fiskebåtarna uppbringats på internationellt fiskevatten och att ryssarna här brutit mot internationella bestämmelser, samt

3) att ryssarna såväl vid uppbringningarna som vid förhören i land uppträtt på ett sätt, som icke är förenligt med vare sig svensk eller andra fria folks rättsuppfattning.

Jag har under de 40 år jag varit aktiv fiskare på nära håll vid några tillfällen fått bevittna, då både svenska och andra länders fiskare av en eller annan orsak kommit in på förbjudet fiskevatten, d. v. s. 3 respektive 4 distansminuter från land, och uppbringats av vederbörande lands bevakningsfartyg. Men jag har inte ens hört talas om att de uppbringade fiskarena på något sätt ha blivit annat än fullt korrekt behandlade.

Att såsom här skett ryssarna utan vidare under vapenhot tvungit fiskarena att lämna fiskredskap och fångst i sticket, varvid åtminstone i ett fall en av de ryska besättningsmännen skurit av laxlinorna på order av en rysk officer, vidare behållit båt och besättning i rysk hamn i två veckor utan att besättningsmännen fått möjlighet att meddela sig med hemmet eller svenska myndigheter samt underkastats förhör, som om de vore brottslingar, dylika metoder ha väl knappast förekommit under krigstid, långt mindre under fredliga förhållanden mellan grannfolk och vänskapligt sinnade nationer.

Det har sagts av en rysk tjänsteman vid ett tillfälle, att de svenska fiskarena bara äro nervösa. Ånej, vad man än säger om de svenska fiskarena, går det inte att få folk att tro något dylikt. Att våra fiskare under hela sista kriget bedrevo sitt yrke ute bland minbälten, undervattenbåtar, flyg m. m. och åtskilliga gånger blevo angripna med både kulsprutor och kanoneld vittnar sannerligen inte om att de svenska fiskarena skulle vara nervösa av sig.

De som i detta fall ha svårt att hålla nerverna i styr äro i stället ryssarna, som inte kunna låta några enkla fiskare bedriva sin näring ute på fria och öppna havet utan att dessa bli störda på det sätt som här skett.

Jag konstaterar med tillfredsställelse i excellensens svar, att regeringen hos de ryska myndigheterna påtalat dessa för våra fiskare ohållbara förhållanden och hemställt hos sovjetryska regeringen att den måtte utfärda sådana direktiv till sina kustbevakningsbåtar, att dessa icke måtte uppbringa eller störa de svenska fiskefartyg, som idka fiske på internationellt vatten.

Frågan är nu, huruvida de av vår regering gjorda framställningarna komma att ha någon effektiv verkan eller om uppbringningarna komma att upprepas även nästa fiskesäsong. Det riktiga hade nog varit, om svenska regeringen hade utrustat ett svenskt bevakningsfartyg, som eventuellt tillsammans med ett liknande danskt fartyg kunnat uppehålla sig i närheten av fiskeplatserna och vara fiskebåtarna behjälpliga med att t. ex. bestämma deras position, så att inte de svenska fiskarena behövde bli beskyllda för att icke veta var de befinna sig. Jag vill rekommendera regeringen att söka förverkliga en dylik åtgärd till nästa års fiskesäsong.

Det framgår också av svaret, att regeringen gjort anspråk på ersättning av sovjetryska regeringen för den ekonomiska förlust, som åsamkats fiskarena. Jag utgår ifrån att man här avser de båda fiskebåtar, som blivit uppbringade av ryssarna, och att det är dessas förlust som bör ersättas av Sovjetryssland. Den förlust, som åsamkats ifrågavarande två båtar, torde inte vara liten, sedd ur fiskarens egna synpunkter, men denna förlust torde nog ändå vara blott en bråkdel av den förlust, som åsamkats den svenska fiskeflotta, som idkar laxfiske i ifrågavarande områden, genom att många fiskebåtar

Svar på interpellation i anledning av att två svenska fiskebåtar blivit uppbringade av utländska fartyg.

efter vad som hänt med Larex och Marion och andra båtar icke vågat sig tillbaka till dessa rika fiskevatten.

Det övergrepp, som fiskebåten Larex sedermera, den 16 april i år, blev utsatt för av en rysk bevakningsbåt 45 sjömil från ryska kusten, visar att våra fiskebåtar icke kunna vara säkra var de än befinna sig i sydöstra Östersjön. Visserligen förneka de ryska myndigheterna denna händelse, men det är väl ingen som tror, att vad som relaterats av besättningen på Larex är uppdiiktat. Man kan emellertid förstå, att besättningen på den ryska bevakningsbåten icke förmått sig till att rapportera en dylik flagrant kränkning av folkrätten för sina överordnade.

Enligt ryssarnas uppgifter uppbringades Marion 11 distansminuter och Larex 10,4 distansminuter från land. Om dessa uppgifter äro sanna, skulle ju fiskebåtarna i alla fall varit på internationellt vatten enligt hävdvunnen sed i Östersjön. Skepparen på Marion har emellertid i brev berättat mig, att de voro minst 20 distansminuter från land. Detta kunde de konstatera bland annat därigenom att Busterorts fyr, vars lysvidd är 20 distansminuter, icke kunde ses på natten, trots att klar sikt var rådande.

Vad Larex beträffar så skulle denna båt enligt ryssarnas uppgifter ha uppbringats 10,4 distansminuter från land, alltså endast något över en halv sjömil eller cirka 1 000 meter från Marion. Denna ryska uppgift kan icke vara med verkliga förhållandet överensstämmande, alldenstund de båda fiskebåtarna voro så pass långt ifrån varandra, att de icke voro inom synhåll för varandra, vilket betyder att de lågo minst 4 å 5 distansminuter, d. v. s. 7—9 kilometer, från varandra från land räknat.

Till slut meddelar excellensen, att diskussionen med Sovjetryssland fortsätter om ifrågavarande händelser och att i principfrågan om territorialvatt-

nets utsträckning m. m. överläggningar ske med den danska regeringen om ett gemensamt uppträdande för tillvaratagandet av våra länders intressen i vad avser bevarandet av den hävdvunna territorialgränsen i Östersjön. Denna åtgärd om ett gemensamt uppträdande med Danmark finner jag vara välbetänkt. Den är säkert av behovet påkallad. Jag utgår från att regeringen icke kommer att godkänna någon annan gräns för fisket i Östersjön än den hävdvunna territorialgränsen.

Skulle Sovjetryssland ändå vidhålla exempelvis 12-milsgränsen, torde det bli ofrånkomligt att underhandlingar komma till stånd med detta land inte bara om gränsen utan även om en del andra för våra fiskare viktiga spörsmål, såsom att få besöka ryska hamnar eller andra ryska farvatten vid stormtillfällen o. dyl.

Ett klart besked från ryssarna i hörande spörsmål är av behovet påkallat. Det må vara regeringen angeläget att försöka få ryssarna att förstå och respektera den för våra fiskare så självklara regeln om den enskildes frihet och okränkbarhet, så länge han håller sig inom lagbundna regler och bestämmelser.

Fiskarena äro otåliga, vilket inte är att undra över, då här stora värden stå på spel. Man undrar, huruvida våra fiskare skola kunna våga att nästa fiskesäsong upptaga laxfisket på ifrågavarande fiskevatten. Vi våga emellertid hysa förväntningar om att regeringen kommer att göra vad på den ankommer för att få rättvisa och bringa klarhet i dessa för våra fiskare så vitala frågor.

Herr LEVIN: Herr talman! Utan att gå närmare in på de konkreta fallen vill jag understryka vad den föregående talaren sagt om den oro, som dessa uppbringningar åstadkommit bland de sydsvenska fiskarena.

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

Den oklarhet, som råder om vilken territorialgräns Sovjetryssland hävdar i dessa områden, gör att våra fiskare ej kunna känna sig säkra även vid så pass långa avstånd från de ryska kusterna, att man knappast under några förhållanden kan förutsätta annat än att de befinna sig på internationellt vatten. Därför är det i högsta grad önskvärt att man äntligen finge klarhet i saken. Jag förutsätter emellertid att man från utrikesdepartementet ej skall spara sig någon möda i vad det gäller hävdandet av våra fiskares intressen.

Det är emellertid icke blott de ryska uppbringningarna av svenska fiskebåtar, som skapat oro och olust bland de sydsvenska fiskarena, utan även det sätt varpå man på vissa håll utnyttjat dessa beklagliga intermezzon i rent sensationssyfte. Allt sedan kriget avslutades ha de svenska fiskare, som bedriva laxfiske i sydligaste Östersjön, fått använda de polska fiskehamnarna på Helahalvön som replipunkt. Det är hundratal fiskebåtar från Skåne, Blekinge och Gotland, som vid storm eller dimma — det är ju i stor utsträckning under de stormiga vintermånaderna som detta fiske bedrivs — anlitat dessa hamnar och där avvaktat bättre väder, innan de åter begivit sig på fiske. Det kan även vara krångel med motor eller annat som gjort, att de behövt söka sig till hamn. Det har då varit till ovärderlig nytta för de sydsvenska fiskarena att de haft tillgång till polska fiskehamnar. Jag har inte själv deltagit i detta fiske eller besökt dessa hamnar, men jag har talat med många både skånska och blekingska fiskare, som haft anledning att vid olika tillfällen anlita dem, och de ha alla omvittnat den goda behandling, som där kommit dem till del, och det korrekta sätt, på vilket de städse bemötts av de polska myndigheterna liksom av alla andra, som de där haft att göra med.

Det skulle vara i högsta grad beklag-

ligt, om det överdrivna och sensationella sätt, på vilket man på vissa håll behandlat de timade intermezzona, skulle leda till en försämring av det goda förhållande, som hittills varit rådande mellan de polska hamnmyndigheterna och de sydsvenska fiskarena.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10.

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Hagbergs i Malmö interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och herr statsrådet Nilsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hagberg i Malmö i en till mig riktad interpellation framställt följande spörsmål:

1. Har herr statsrådet den uppfattningen, att den inrikes sjöfarten även som den enskilda, mera långväga lastbilstrafiken, ur samhällets synpunkt utgöra viktiga led i den inhemska trafikapparaten?

2. I så fall, är herr statsrådet beredd medverka till en sådan ordning, att den statliga verksamheten på området bedrivs efter sunda affärsmässiga grunder, varigenom konkurrensen mellan trafikmedlen kan bestå till gagn för folkhushållet?

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

Interpellanten är inne på de för vårt transportväsende grundläggande frågorna om järnvägstaxornas betydelse för konkurrensförhållandena och trafikfördelningen mellan olika transportmedel.

Det råder icke något tvivel om att dessa frågor efter den senaste höjningen av järnvägstaxorna fått förnyad aktualitet. Kungl. Maj:t har också i anledning härav tillsatt en särskild kommitté för utredning rörande nya person- och godstaxor vid statens järnvägar m. m.

Då jag anmälde detta ärende för Kungl. Maj:t i januari 1948, hade jag tillfälle att deklarerat min ståndpunkt till de av interpellanten berörda spörsmålen. Jag uttalade då bl. a. följande.

»Vid utformningen av nya järnvägstaxor böra konkurrensförhållandena mellan järnvägarna och andra grenar av samfärdseln beaktas och förutsättningslöst prövas i vad mån mer eller mindre långtgående förändringar i taxesytemets byggnad må vara erforderliga. Under beaktande av järnvägstaxornas betydelse för trafikfördelningen mellan olika transportmedel och transportapparatus utformning på längre sikt böra de sakkunniga vid utarbetandet av sina förslag eftersträva en god allmän transporthushållning.»

Jag kan alltså för dagen inskränka mig till att besvara interpellantens fråga genom en hänvisning till detta uttalande och den pågående utredningen. Sedan kommittén framlagt sina resultat torde tiden vara inne för en grundligare diskussion av hithörande frågor.

Jag förstår emellertid, att interpellanten i dag skulle önska ett mera ingående svar på sina frågor. Även om tidpunkten härför, av skäl som jag tidigare utvecklat, är för tidigt vald, finner jag det värdefullt att frågorna bli diskuterade och belysta även utanför de egentliga experternas krets. Jag skall därför söka att närmare belysta några

av de förhållanden som berörts i interpellationen.

Interpellanten har först gjort vissa allmänna uttalanden rörande det ekonomiska utfallet av SJ:s rörelse. Jag vill i anslutning härtill framhålla, att SJ:s inkomster budgetåret 1948/49 uppgingo till i runt tal 800 miljoner kronor. Det bokförda driftöverskottet efter vanliga avskrivningar uppgick till ca 60 miljoner kronor, vilket belopp inlevererats till statsverket. Det belopp, som uttages av trafikanterna, är emellertid ca 30 miljoner kronor högre, beroende på att trafikskatt utgår å SJ:s persontrafik. Detta innebär, att nuvarande taxor medgiva full täckning ej blott för ränta å statskapitalet utan även för avskrivningar å återanskaffningsvärdena.

Skulle driftöverskottet nedgå till 35 miljoner kronor — vilket belopp beräknats i riksstaten för nästa budgetår — medge taxorna däremot icke full täckning för nyssnämnda poster. För att uppnå balans skulle resultatet behöva förbättras med ca 10 miljoner kronor, motsvarande drygt 1 procent av omslutningen förra budgetåret. Det är tydligt, att man här rör sig inom de kalkylmässiga felmarginalerna.

Interpellanten övergår därefter till frågan, huruvida icke skiljaktigheterna i lönsamheten hos olika bandelar — framför allt malmbanan jämförd med järnvägsnätet i övrigt — samt den förskjutning mellan person- och godstaxans höjd som genomfördes vid den senaste taxerevisionen kunna försvåra eller omöjliggöra annan trafikverksamhet.

Härtill må anmärkas, att SJ:s taxesytem är uppbyggt på principen om enhetliga transportpriser i olika delar av landet. Detta medför, att taxorna i allmänhet äro — ur självkostnadssynpunkt — för höga på livligt trafikerade linjer och för låga på svagt trafikerade sträckor. Malmbanan intar härvidlag icke

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

någon särställning. Även stambanorna torde lämna väsentliga bidrag till driftsöverskottet, medan däremot inlandsbanan, smalspårnäten och mångå bibanor äro ekonomiskt mindre gynnsamma eller rent av förlustbringande. Mitt allmänna intryck är att denna egenskap hos järnvägstaxan snarast verkar till järnvägarnas nackdel i konkurrensen på de stora trafikstråken, där även andra transportföretag funnit anledning uppträda och konkurrera om transportuppdragen.

Interpellantens påpekande att SJ:s persontaxa höjts dubbelt så mycket som godstaxan innebär, att i runda tal persontaxan för närvarande utgör 150 procent av 1939 års nivå och godstaxan 125 procent av samma nivå. Tar man hänsyn endast till vad SJ företagsekoniskt får tillgodoräkna sig bli motsvarande procenttal för persontaxan (exklusive trafikskatt) 135 och för godstaxan 125. Interpellanten gör nu gällande, att här skulle föreligga en indirekt subventionering av godsfrakterna. De självkostnadsundersökningar som hittills företagits synas dock icke giva stöd för ett sådant antagande. I själva verket förefaller det, som om den något kraftigare höjningen av persontaxan snarast medfört en bättre överensstämmelse med kostnadsrelationerna än som tidigare rått. I detta sammanhang anser jag mig även böra meddela, att, enligt de upplysningar jag erhållit från järnvägsstyrelsen, speciella fraktnedsättningar medgivas av styrelsen endast i fall då detta är ur företagsekonomiska synpunkter motiverat, d. v. s. då transporten icke blott täcker de därmed förenade rörliga kostnaderna utan därutöver även lämnar ett tillskott till vinsten.

Jag vill till slut framhålla, att jag givetvis gärna ser att förhållandet mellan SJ:s inkomster och utgifter förbättras. Jag biträder emellertid ej interpellantens grunduppfattning att SJ:s taxor

böra vara högre för att SJ skall kunna anses *nu* bedriva sin verksamhet efter sunda affärsmässiga grunder. Jag vill dock icke bestrida, att sådana förhållanden kunna inträda, att det kan bli nödvändigt att framdeles höja taxorna. För egen del vill jag dock gärna tro, att man skall kunna komma ganska långt genom rationaliseringsåtgärder inom företaget. Det är enligt min mening sådana åtgärder som i det långa loppet komma att bli utslagsgivande i konkurrensen mellan olika trafikmedel.

Efter interpellationens besvarande yttrade:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talmän! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag vill gärna här understryka den koncilianta tonen i svaret — det är ju synnerligen mjukt formulerat. Å andra sidan kan det knappast överraska herr statsrådet, om jag förklarar, att jag inte kan anse mig, som jag ser på dessa ting, vara helt tillfredsställd med det i vissa betydelsefulla hänseenden.

Herr statsrådet ger mig rätt därutinnan, att det här är fråga om »för vårt transportväsende grundläggande frågor», och menar också, att det är värdefullt att dessa frågor bli diskuterade och belysta även utanför de egentliga experternas krets. Jag har också denna mening. Jag bara beklagar, att svaret har kommit vid en tidpunkt i riksdagsarbetet, då det av naturliga skäl är omöjligt att få till stånd en sådan allmän debatt rörande denna angelägenhet, som ur många synpunkter måste anses ganska värdefull och kanske ofrånkomlig. Vi få ju inte glömma, att det är fråga om landets största arbetsgivare med 65 000 anställda och en omslutning på 800 miljoner kronor. Vi få också ha i minnet vad statens järnvägars verksamhet betyder för folk-

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

hushållet i dess helhet. Jag hoppas det skall bli möjligt att i något annat sammanhang få till stånd en sådan allmän överläggning inom riksdagen i denna mycket viktiga angelägenhet.

Emellertid vill jag redan nu begagna tillfället till ett par korta anmärkningar i anslutning till statsrådets svar till mig. Statsrådet lämnar vissa upplysningar rörande det ekonomiska utfallet av statens järnvägars rörelse. Jag kan inte underlåta att finna, att statsrådets framställning i ett visst hänseende här måste anses såsom ganska anmärkningsvärd. I anslutning till mina i interpellationen framförda allmänna uttalanden framhåller statsrådet, att SJ:s inkomster budgetåret 1948/49 uppgingo till i runt tal 800 miljoner kronor. Herr statsrådet fortsätter så: »Det bokförda driftsöverskottet efter vanliga avskrivningar uppgick till ca 60 miljoner kronor, vilket belopp inlevererats till statsverket. Det belopp, som uttages av trafikanterna, är emellertid ca 30 miljoner kronor högre, beroende på att trafikskatt utgår å SJ:s persontrafik. Detta innebär, att nuvarande taxor medgiva full täckning ej blott för ränta å statskapitalet utan även för avskrivningar å återanskaffningsvärderna.»

Jag ber herr statsrådet att inte ta illa upp, men jag kan inte underlåta att finna det i någon mån uppseendeväckande, att herr statsrådet i detta resonemang drar in trafikskatten och med hjälp av trafikskatten framställer statens järnvägars affärer i ett annat skick än de befinna sig i. Ty när har riksdagen medgivit, att trafikskattemedel skulle få betraktas ur sådan synpunkt? Jag vill erinra om att, när riksdagen antog denna trafikskatt 1942, utsades ingenting vare sig i proposition nr 346 eller i bevillningsutskottets betänkande nr 40 om riktigheten av ett sådant tillvägagångssätt, som det statsrådet här har antytt. Tvärtom underströko både den dåvarande finansministern och be-

villningsutskottet och sedermera riksdagen, att trafikskatten hade tillkommit i dåvarande ytterligt allvarliga statsfinansiella läge för att klara bland annat de mycket dryga beredskapskostnaderna och ingenting annat. Vi komma ju alla ihåg hurusom trafikskatten kom i den allmänna omsättningskattens kölvatten och med precis samma motiveering, nämligen det rådande statsfinansiella läget. Nu anser i varje fall departementschefen på ett för mig överraskande sätt, att man bör räkna in trafikskatten i detta sammanhang. Statens järnvägar ha ju icke gjort det tidigare i sina räkenskaper. Om detta herr statsrådets uttalande betyder att man nu har att emotse förslag om en sådan ändring i fråga om de medel, som inflyta genom trafikskatten, har ju riksdagen all anledning att skänka synnerlig uppmärksamhet åt detta meddelande.

Herr statsrådet förklarar vidare: »Skulle driftsöverskottet nedgå till 35 miljoner kronor — vilket belopp beräknats i riksstaten för nästa budgetår — medge taxorna däremot icke full täckning för nyssnämnda poster» — alltså avskrivningarna. »För att uppnå balans skulle resultatet behöva förbättras med ca 10 miljoner kronor, motsvarande drygt 1 procent av omslutningen förra budgetåret. Det är tydligt, att man här rör sig inom de kalkylmässiga felmarginalerna.» Men, såvitt jag förstår, resonerar statsrådet även, när det gäller nästkommande budgetår, som om det föreläge rätt för departementet att räkna in intäkterna från trafikskatten i detta sammanhang. Jag påstår med bestämdhet, att någon sådan rätt icke föreligger annat än under förutsättning att riksdagen fattar beslut därom. Något sådant beslut har icke fattats, och i följd därav måste man gå ut ifrån ett helt annat underskott för statens järnvägar än det statsrådet här antyder.

I övrigt skall jag inte göra några uttalanden om statens järnvägars aktuella

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

ställning. Jag kan helt enkelt inskränka mig till att citera vad överrevisorerna anföra härom i sin berättelse för granskningstiden 1/7 1948—30/6 1949, som för någon tid sedan tillställdes riksdagens ledamöter. Statens järnvägars överrevisorer anföra följande, vilket jag gärna vill ha tillfogat riksdagens protokoll: »Den bokföringsmässiga vinsten på ca 25 miljoner har framkommit sedan avskrivningar skett enligt hittills gällande grunder. Vi vilja i anledning härav erinra, att en övergång till avskrivning efter återanskaffningsprincipen enligt förenämnda av järnvägstaxekommittén gjorda beräkningar skulle medföra en ökning av avskrivningsbehovet med över 40 miljoner kronor. Med utgångspunkt härifrån skulle över huvud taget icke någon vinst föreligga, och överskottet skulle icke vara tillräckligt för att täcka mer än en del av räntan på statskapitalet. Sammanfattningsvis få vi framhålla, att statens järnvägars resultat vid anläggande av ett realekonomiskt betraktelsesätt alltså får anses vara otillfredsställande. Den redovisade vinsten är i viss mån skenbar, vartill kommer att densamma är i hög grad beroende av nuvarande goda malmkonjunktur.» Varje människa förstår ju, att om konjunkturen svänger — och det finns ju tyvärr tecken på det — kommer statens järnvägars situation att därav väsentligen påverkas.

Nu gör emellertid statsrådet här ett uttalande, som jag gärna skulle vilja ta fasta på. Mot slutet av svaret meddelar statsrådet följande: »Jag vill dock icke bestrida, att sådana förhållanden kunna inträda, att det kan bli nödvändigt att framdeles höja taxorna.» Jag vill för min del gärna fatta det som något litet tecken på att man har en sådan taxeökning i varje fall under övervägande. Emellertid har statsrådet i principfrågan hänvisat till den deklaration, han gjorde i sammanhang med tillsättandet av kommittén i januari 1948, och

menar, att en överläggning efter mera omfattande linjer i detta ärende lämpligen bör anstå, tills denna kommitté har framlagt sina resultat. Ja, herr talman, detta låter naturligtvis säga sig, men jag har nog det intrycket, att 1948 års kommitté arbetar på mycket lång sikt och att det kommer att dröja många år, innan den kommer med något betänkande. Den tillsattes i januari 1948, och, såvitt jag vet, har ännu ingenting hörts från denna kommitté under dessa två år med undantag för vissa uttalanden i avskrivningsfrågan. Jag tror inte statens järnvägar kunna vänta med varje lösning av problemet, tills denna kommitté blir färdig, ty, som jag sade för ett ögonblick sedan, om konjunkturen svänger, måste statens järnvägars ledning handla självständigt och ta ett initiativ. Jag skulle vilja tillspetsa frågeställningen ytterligare och säga: Ha statens järnvägar inför den nedgång i trafikvolymen, som torde vara ofrånkomlig, helt enkelt råd att vänta med en taxehöjning?

Statsrådet gör också ett annat uttalande, som kan vara av intresse att här något uppmärksamma. Statsrådet talar om de taxor av specialkaraktär, som i vissa fall kunna förekomma, och säger: »I detta sammanhang anser jag mig även böra meddela, att, enligt de upplysningar jag erhållit från järnvägstyrelsen, speciella fraktnedsättningar medgivs av styrelsen endast i fall då detta är ur företagsekonomiska synpunkter motiverat, d. v. s. då transporten icke blott täcker de därmed förenade rörliga kostnaderna utan därutöver även lämnar ett tillskott till vinsten.»

Jag antar, att statsrådet här syftar på de taxemodifikationer, som gjorts i fråga om massatransporterna från Norrland till västkusthamn. Det är ju riktigt att sådant har gjorts, och det är angenämt att höra, att det i inte ogynnsam riktning påverkat statens järnvägars status, men jag undrar om

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

det ur andra synpunkter kan vara så lyckligt, ty denna politik har ju medfört en oerhörd godsanhopning i Göteborgs hamn. Jag erinrar mig ett reportage i en tidning, som står kommunikationsministern mycket nära, för inte så länge sedan, där det visades, hur Göteborgs hamn var blockerad just på grund av dessa massatransporter. Det är bra att exportindustrin får möjlighet att transportera massan så mycket billigare, men saken har ju också en annan sida genom att en sådan trafikstockning har uppstått i vissa hamnar. Därmed följer en väsentligt utökad liggetid för fartygen. Meningen är ju icke att fartygen skola fungera som magasin i hamnarna. Detta innebär en oerhörd kostnad för rederierna och folkhushållet. Jag vill påpeka, att en 8 000-tonnare kostar per dag liggande i hamn 2 000 à 2 200 kronor och en 10 000-tonnare mellan 2 500 och 3 000 kronor om dagen. Det är ju siffror, man måste ta hänsyn till, när man ur landets synpunkt betraktar detta spörsmål.

Jag skall inte ytterligare gå in på detta ärende. Jag tror som sagt, att det kan bli anledning ganska snart att återkomma till detsamma. Det är nämligen av en sådan storleksordning, att man inte kan underlåta att beakta det.

Jag skulle emellertid, innan jag slutar, gärna vilja fästa uppmärksamheten därvid, att statsrådet, såvitt jag har kunnat finna, i sitt svar icke har berört de påpekanden, som jag har gjort beträffande de övriga kommunikationsmedel, som här komma i fråga, nämligen inrikessjöfarten och den enskilda lastbilstrafiken. Dessa grenar av vår transportapparat äro ju i eminent grad beroende av den taxepolitik, som statens järnvägar föra. Denna är ju helt normerande för taxeläget även i fråga om dessa trafikmedel. Jag skulle gärna ha sett, att statsrådet haft tillfälle att ägna en något mera omfattande uppmärksamhet åt denna ganska viktiga detalj,

ty det kan väl inte ur folkhushållets synpunkt vara förnuftigt att statens järnvägar föra en sådan taxepolitik, som, därest den kommer att tillämpas under längre tid, medför att verksamheten inom dessa båda enskilda grenar av transportapparaten helt enkelt kan bli omöjliggjord, med därav följande stora kapitalförluster och arbetslöshet för många människor.

Men, herr talman, det som för mig är det mest anmärkningsvärda i svaret — jag har redan understrukt det och vill göra det ännu en gång — är det förhållandet, att herr statsrådet här i varje fall synes böjd — jag kan inte tolka det på annat sätt — att inräkna intäkten av trafikskatten bland statens järnvägars inkomster. Det är enligt min mening oriktigt, och ett sådant betraktelsesätt har aldrig sanktionerats av riksdagen.

Herr OHLIN: Herr talman! Det problem som här diskuteras är utan tvivel av en sådan betydelse, att det, som herr Hagberg framhöll, väl skulle förtjänat en ganska utförlig debatt. Av skäl som äro uppenbara skall jag nu inte försöka bidra till någon sådan debatt utan bara framföra ett par mycket korta reflexioner.

Kommunikationsministern har tydligen själv en känsla av att här föreligger ett problem, som kanske inte är tillfredsställande löst i dag. Han säger i sitt svar, att om driftsöverskottet blir beräknade 35 miljoner kronor, medge taxorna icke full täckning både för förräntning och för avskrivning efter återanskaffningsvärdena.

Nu kunna vi väl vara överens om att det principiellt riktigaste är att avskrivning sker på återanskaffningsvärdet, då annars inkomsterna ju äro otillräckliga att vidmakthålla företaget, i detta fall statens järnvägar. Detta, herr talman, är en relativt ny princip i detta

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

sammanhang, men jag utgår från att statsrådet i likhet med många andra som under det senaste året ha uttalat sig om den saken medger det berättigade i att man avskriver på återanskaffningsvärdet.

Det finns emellertid en annan fråga, där diskussionen kanske inte lika mycket har riktat uppmärksamheten på ett icke helt tillfredsställande förhållande. Såvitt jag vet beräknar man förräntningen på grundval av ett i statens järnvägar investerat förräntningspliktigt kapital utan att ta hänsyn till vid vilken tidpunkt investeringen skedde och till det penningvärde som då var rådande. Nu är ju den övervägande delen av kapitalet investerat före kriget i ett annat penningvärde, så man kan väl anse, att det kapital som bör förräntas i själva verket är större än den nominella summa som finns upptagen i böckerna, emedan det är pengar av betydligt större köpkraft än dagens krona som äro investerade där. Om man räknar ränta på det realvärde som här finns investerat, tror jag man kommer till ett icke helt obetydligt högre förräntningsgap.

Nu är det visserligen sant, att staten till största delen har investerat låne-medel i statens järnvägar, och staten behandlar inte spararna så välvilligt, att den höjer deras ränta, därför att de ha lånat ut goda svenska kronor för 10 à 20 år sedan och nu få ränta i försämrade svenska kronor, men att staten här — av skäl som äro ganska uppenbara och som jag inte skall diskutera — underlåter att ge spararna en realränta av den storleksordning man tänkt sig, kan ju knappast vara någon anledning till att staten vid skötseln av detta företag skulle underlåta att taga hänsyn till storleken av det reala kapital, betraktat i svenska kronor av dagens köpkraft, som där verkligen finns investerat.

Jag tror alltså, herr talman, att det

finns anledning för herr statsrådet att avvakta slutförandet av taxekommitténs uträkningar, innan herr statsrådet tar under övervägande spörsmålet om både avskrivningar på återanskaffningsvärdet och storleken av det förräntningspliktiga kapitalet.

Med detta har jag inte velat fälla något som helst omdöme om statens järnvägars taxepolitik. Jag har inte till förfogande material, som skulle berättiga till det, men när herr statsrådet i interpellationssvaret hänvisar till vissa kostnadsberäkningar, som skulle ge vid handen, att relationen mellan person-taxor och godstrafiktaxor äro i överensstämmelse med kostnadsrelationerna, vill jag därtill endast foga den reflexionen, att det vore värdefullt, om dessa kostnadsberäkningar relativt utförligt kunde redovisas.

Jag instämmer för övrigt i det som jag även tror var herr Hagbergs i Malmö önskan, nämligen att taxeutredningen inte skall behöva alltför lång tid för slutförandet av sitt arbete, eftersom herr statsrådet tänkt sig, att detta problemkomplex först därefter skall tagas upp till en mera ingående behandling. Det brukar ju tyvärr vara så, att taxekommittéer tillhöra de relativt långvariga utredningarna, och jag tror, att det finns skäl därtill, som man inte skall kritisera, men jag tillåter mig den reflexionen, att om kommunikationsministern hade ställt sig välvillig till den tanke som framlagts i ett utlåtande av en utredning, vars ordförande jag hade äran vara, om inrättande av en särskild byrå inom SJ för behandling av kostnader för vissa till detta angränsande problem, skulle det ha varit möjligt att slutföra dessa utredningar snabbare än nu blir fallet. Det är ju i viss mån så, att utredningen tar en del av den arbetskraft, som SJ annars skulle ha till förfogande.

Nu har riksdagen ännu inte tagit ställning till den motion, som avser att

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

korrigera herr statsrådets underlåtenhet på denna punkt, och det finns ju ännu hopp. Det är ju möjligt, att kommunikationsministern skulle vara mäktig den självövertvinnelsen att uttala, att han inte skulle i och för sig beklaga, om riksdagen gick på motionens linje i stället för på Kungl. Maj:ts. Därigenom skulle han ge ett verkligt bidrag, när det gäller att öka möjligheterna att relativt snabbt bringa denna viktiga fråga i ett sådant tillstånd, att vi kunna få dryfta den mera ingående, vilket nog alla måste vara överens om är önskvärt. Både för våra statsfinanser och för sunda konkurrensförhållanden mellan statlig och enskild företagsamhet är det verkligen av mycket stor betydelse, att detta spörsmål tages upp till mera utförlig behandling och på en annan grundval än som hittills har varit fallet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag förstår så innerligt väl, att herr Ohlin tycker, att man borde snabbare effektuera det förslag som han i egenskap av ordförande för en utredning har framlagt beträffande den ekonomiska avdelningen inom järnvägsstyrelsen, men jag vill inom parentes bara göra den lilla anmärkningen, att eftersom herrarna i utredningen behövt tiden från år 1942 till år 1948 för att komma fram till ett resultat må det förlåtas en stackars kommunikationsminister, om han sedan vill ha litet tid på sig för att fundera på saken. Han kan ju inte a priori utgå ifrån att vad som föreslagits av en utredning under alla förhållanden är riktigt. Annars är jag i princip överens med herr Ohlin om önskvärdheten av att man kan få förbättrade ekonomiska kalkyler och beräkningar inom statens järnvägar, och det finns ju för övrigt en avdelning, som sköter den saken. Vad man i den

senaste motionen åsyftade var väl närmast att låta ledaren för denna avdelning bli byråchef i stället för att stå kvar i den ställning han nu befinner sig i.

Beträffande den del av mitt svar, där jag har nämnt trafikskatten på person-taxorna, ber jag att få understryka för herr Hagberg i Malmö, att min avsikt ingalunda är att i detta sammanhang föregripa vare sig riksdagen eller någon annan på denna punkt, men jag har inte kunnat underlåta att påpeka ett existerande förhållande, eftersom herr Hagberg har anmärkt på taxorna med utgångspunkt från konkurrensen med andra trafikmedel. Då ligga ju dessa 15 procent i trafikskatt ovanpå de 35 procent som tagits ut i taxehöjningar. Jag har därmed inte gjort något som helst uttalande beträffande trafikskattens framtida öde.

Det har emellertid gjorts gällande från herr Hagberg i Malmö och från framför allt sjöfartshåll, att person-taxorna skulle vara de bärande och godstaxorna de tärande och att man således med hjälp av persontaxorna i viss mån skulle subventionera godstrafiken, men jag har velat påpeka, att detta är oriktigt, eftersom alla hittills gjorda utredningar visa, att det snarast är tvärtom, d. v. s. så att persontrafiken har varit den tärande och godstrafiken den bärande.

När vi komma in på frågan om återanskaffningsvärdena, medger jag, att det är saker som vi säkerligen få anledning syssla med inom den närmaste framtiden. Jag tillåter mig emellertid att göra ett påpekande, nämligen att statens järnvägar under krigsåren ha betalat in 500 milj. kronor i s. k. överförräntning, och om styrelsen hade haft möjlighet att betrakta detta inte bara som en överförräntning utan även som en avskrivning på kapitalskulder, skulle statens järnvägar i närvarande stund ha varit ett synnerligen välkonsoliderat

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

företag, t. o. m. lika välkonsoliderat som vissa av våra rederier, även om man naturligtvis inte kan räkna med att det skulle ha kommit så långt ned i sin bokföring som rederierna beträffande sitt tonnage i vissa fall ha gjort.

Herr Hagberg i Malmö sköt emellertid i slutet av sitt anförande in sig på en sak, som nog i viss mån har givit upphov till den nu pågående diskussionen och i varje fall bidragit till att den har aktualiserats framför allt i sjöfartskretsar, nämligen den nedsättning av fraktavgifterna, som har skett beträffande vissa massa- och cellulosatransporter. Då vill jag bara erinra om att den normala taxan tillämpas, så snart det är fråga om en enstaka vagn, som går från en station till vilken annan station som helst, och nedsättningen är enligt de uppgifter vi ha fått från SJ noga kostnadsberäknad. Man kan sålunda säga, att man tillämpar ett system, som det ur konkurrenssynpunkt knappast kan göras några invändningar mot. Men det ligger naturligtvis nära till hands, att man med det kartellväsen, som i viss mån existerar, tycker, att det kan vara irriterande, om SJ med sina fasta taxor i vissa fall använder sig av nedsättningar, ty där kommer ju konkurrenselementet in.

I detta sammanhang förtjänar det kanske också påpekas, att dessa massa-transporter rörde sig totalt år 1948 om 123 000 ton och år 1950 om 70 000 ton. Det är ju inte fråga om några överväldigande mängder, och avsikten var att ge cellulosaindustrien möjlighet att ge fasta offerter i USA även under vintersäsongen. Nu har man från SJ:s sida lovat, att man för att i någon mån undvika den irritation, som har uppstått av denna anledning, inte skall göra vintersäsongen så att säga tidsbestämd utan låta den bestämmas av islossning eller isbeläggning och sålunda kanske kunna förkorta den tid för nedsättningar, varom det hittills har varit fråga.

Beträffande SJ:s möjligheter att konkurrera med vissa andra trafikmedel skall man inte bortse från det resultat, som har uppnåtts på grund av de verkställda elektrifieringarna. Det visar sig nämligen, att det lönar sig redan vid ett kolpris av 25 kronor per ton att genomföra dessa elektrifieringar. De elektrifierade linjerna skulle i dagens trafik förbruka omkring 1,5 milj. ton stenkol per år, och enbart kolprisstegringen för denna kvantitet motsvarar minst 75 milj. kronor per år, d. v. s. dubbelt så mycket som de mångdiskuterade bristande avskrivningarna. Jag nämner detta bara för att göra kammarens ärade ledamöter uppmärksamma på att verkningarna av de rationaliseringsåtgärder, som ha tillgripits vid SJ, nu börja göra sig gällande, och jag tycker, att det står i full överensstämmelse med vad man kan kräva av ett statligt företag, att det verkligen gör allt för att bringa ned taxorna och vidtaga rationaliseringar för att kunna verkställa transportarbete till så låga priser som möjligt. Det står ju i överensstämmelse med de önskemål, som vi alla ha beträffande insatserna i det stora folkhushållets tjänst.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att en stackars kommunikationsminister — för att nu använda statsrådets egen terminologi — behöver tid för att fundera på dessa saker, men jag vill samtidigt fästa uppmärksamheten på att det inte går att fundera så länge, att en konjunkturförsämring ramlar över oss och försätter SJ i ett sådant läge, att de taxehöjningar, som då bli nödvändiga, kanske måste genomföras på en höft och då leda till mycket otillfredsställande resultat. Jag har nog den bestämda meningen, herr statsråd, att man bör låta 1948 års kommitté arbeta med sina vitsyftande uppgifter och låta ledningen

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

av SJ på ett mera kortsiktigt sätt — detta sagt i ordets goda bemärkelse — bedöma situationen och så komma fram med de förslag, som därav kunna anses motiverade.

Jag skulle i anslutning till herr statsrådets senaste inlägg gärna vilja säga ytterligare ett par ord om trafikskatten. Jag är tillfredsställd med att herr statsrådet nu förklarar, att han inte vill föregripa riksdagens uppfattning härvidlag. Det är ju angenämt att höra, men den, som uppmärksamt läser interpellationssvaret, kan inte komma komma ifrån den uppfattningen, att hela grunden för herr statsrådets resonemang är att man räknar in trafikskatten bland SJ:s inkomster. Trafikskatten är på nästa års budget upptagen till 35 milj. kronor, och vad skulle det då innebära, att man räknar in den bland SJ:s inkomster? Jo, inte någonting annat än att skattebetalarna med 35 milj. kronor subventionera SJ:s verksamhet. Slutsatsen kan inte bli någon annan.

Jag skulle vilja fråga: Kan det anses försvarbart att sålunda, genom en subvention förtäckt eller öppen — det beror på hur man ser saken — hålla den allmänna godstaxenivån under vad det rådande kostnadsläget kräver?

Herr statsrådet talade i detta sammanhang också om konkurrensmomentet och menade, att den modifikation i fråga om taxorna för massatransporterna, som tillämpas från vissa norrlandsstationer till Göteborg, är ett utslag av denna konkurrens. Ja, herr statsråd, det är ju inte svårt att konkurrera, om förutsättningen för konkurrensen är subvention med skattebetalarnas pengar, men man kan näppeligen säga, att det är en sund och naturlig konkurrens. Omdömet måste få en annan utformning.

Såvitt jag vet, har riksdagen aldrig ryggat sitt gamla krav på att SJ:s drift skall bära sig, åtminstone så länge vi

ha hyggliga trafikkonjunkturen. SJ:s överrevisorer ha under de senare åren gång på gång framhållit, att vid rådande högtrafikkonjunktur och höga omslutningstal bör driften utöver den oformligt låga räntepliktens täckande ge någon verklig vinst. Man frågar sig då, om det kan låta sig göra, att man utan riksdagens hörande håller ett taxeläge, som i realiteten inte ens bringar balans i SJ:s räkenskaper, och därmed ytterst skapar en ökad allmän skattebelastning.

Herr statsrådet berörde i sitt senare inlägg även den roll, som den inrikes sjöfarten och den enskilda lastbiltrafiken spela i detta sammanhang. Man har all anledning att uppmärksamma det problemet, som är viktigt. Herr statsrådet är naturligtvis inte okunnig om den oro, som för närvarande råder i dessa kretsar, en oro som tyder på att läget för dessa stora sektioner av det enskilda näringslivet till slut kan bli alldeles ohållbart.

Eftersom herr statsrådet inte gjorde det i sitt svar vill jag gärna erinra kammaren om att under senare tid ha hänvändelser i detta hänseende gjorts till kommunikationsministern från skilda håll och från betydelsefulla organisationer. Jag kan bland dessa démarcher välja en, som har gjorts från Norrländska hamnförbundet, en kommunal sammanslutning alltså. Anledningen var närmast SJ:s bl. a. i trafikvärnings-syfte gjorda frakterbjudanden för transporter av exportträmassa från Norrland till västsvenska hamnar, en angelägenhet som vi redan ha talat om. Norrländska hamnförbundet vände sig emot att en åtgärd, som helt eller delvis sker i trafikvärnings-syfte, subventioneras med statsmedel.

Om jag därtill knyter en egen reflexion, skulle det vara, att risken synes mig ganska uppenbar att med sådana metoder söka hålla så låga taxor att andra transportgrenar inte kunna konkurrera.

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

Bland alla dessa framställningar skulle jag också kunna peka på dem som i samma syfte gjordes i november förra året från Föreningen Sveriges inrikessjöfart, Svenska lasttrafikbilägareförbundet och Sveriges segelfartygsförening. Jag skulle kunna erinra om en framställning från Sveriges transportarbetareförbund m. m. Med hänsyn till att ytterligare en del interpellationer skola besvaras skall jag emellertid inte fördjupa mig i detta ämne. Jag vill dock säga, att denna fråga är av så allmän betydelse och av så eminent vikt för vår transportapparat och för hela vår folkhushållning, att det finns all anledning att, när tillfälle därtill erbjuder sig — vilket förmodligen blir ganska snart — åter ta upp densamma och då försöka få till stånd det allmänna meningsutbyte, som av naturliga skäl icke nu kan komma att äga rum.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Det faktum att 1948 års utredning för närvarande arbetar med dessa frågor utesluter naturligtvis inte möjligheten för järnvägsstyrelsen att följa utvecklingen på detta område med största uppmärksamhet och att till och med påkalla provisoriska taxerevisioner. Det är en sak, som jag har ansett vara ganska självklar i detta sammanhang.

Beträffande frågan om den s. k. trafikskattens inverkan på person- och godstaxorna tvingas jag att än en gång erinra om att det måste föreligga ett missförstånd mellan herr Hagberg i Malmö och mig. Jag har använt trafikskatten som ett argument för att påpeka att SJ inte har höjt persontaxorna med 50 procent, som herr Hagberg i Malmö gör gällande, utan med 35 procent. Godstaxorna ha höjts med 25 procent. Där föreligger sålunda en skillnad på 10 procent, inte på 25 procent, som man tycks föreställa sig. Vi skola näm-

ligen ta med i beräkningen att trafikskatten ju ligger inom ramen för de taxor, som man har åsatt persontrafiken. Eftersom herr Hagberg i Malmö tagit upp denna fråga som ett konkurrensproblem har jag ansett mig böra påpeka, att i taxorna för persontrafiken ingå också de 15 procenten trafikskatt.

Sedan nämnde herr Hagberg i Malmö att det i vida kretsar har uttryckts en viss oro över vad som skett i samband med de nedsättningar i taxorna, som ha företagits för vissa massatransporter. Detta är riktigt. Även jag har uppvaktats av representanter för de norrländska hamnarna, vilka ha påpekat önskvärdheten av att sjötrafiken får hand om så stor del som möjligt av dessa transporter. Men, herr Hagberg i Malmö, i detta avseende finns det så att säga två själar i samma kropp hos norrlänningarna. Både herr Hagberg och jag veta ju nämligen, att samtidigt som man uppvaktar statsmakterna och talar för sjötrafikens handhavande av ifrågavarande transporter och därvid åberopar den konkurrens, som SJ för närvarande säges bedriva, finns det bland norrlänningarna en mycket utbredd mening att åtgärder skola vidtagas för att ytterligare sänka transport- och resekostnaderna just för befolkningen uppe i Norrland. Vi ha sålunda här reaktioner från två olika utgångspunkter, vilka gå i skilda riktningar.

Även jag är medveten om att man i sjöfartskretsar i dag visar en viss oro och att man gör gällande att det försämrade läget för sjöfarten beror på den konkurrens, som SJ säges utöva. Men hela det allmänna läget för sjöfarten har ju väsentligen förändrats sedan 1945. Jag kan som exempel nämna, att man 1945 hade svårt att få tonnage för exempelvis transporter av kol från Polen. Man fick vid den tidpunkten betala 30 kronor per ton. Nu däremot är priset nere i 11 kronor per ton. Det förefinnes sålunda här en all-

Svar på interpellation angående den statliga verksamheten på trafikväsendets område och dennas inverkan på konkurrensen mellan olika slag av trafikmedel.

män tendens inom sjöfartsnäringen, som kan inge betänkligheter, men jag tror inte att detta beror på den eventuella konkurrensen från statens järnvägar. Även jag har fäst mig vid att ett av de förnämsta företagen inom den inrikes trafiken under den senaste tiden har sänkt utdelningarna till aktieägarna från $8\frac{1}{3}$ till $7\frac{1}{2}$ procent.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Det är ju alldeles riktigt att man kan räkna så som statsrådet har gjort och ta hänsyn till att trafikskatten ingår i det procenttal, varmed person-taxorna ha höjts. Men i fråga om godstaxorna medger statsrådet att dessa ha höjts med 20 å 25 procent. Där äro vi alltså eniga. Vad innebär denna höjning? Den innebär, att man sedan tiden för krigsutbrottet har höjt godstaxorna med endast 20 å 25 procent, samtidigt som den allmänna kostnadsnivån har gått i höjden med 70—90 procent. SJ:s godstaxor äro alltså i dag, med hänsyn tagen till kronans försämrade köpkraft, endast två tredjedelar av vad de voro före kriget.

Nu är det riktigt, att det efter förslag härom för två år sedan vidtogs vissa justeringar, men, såvitt jag förstår, inneburo dessa endast halvmesyurer. De vidtagna åtgärderna i övrigt måste betecknas som irrationella. Vad jag i detta sammanhang anser vara viktigt är, att hithörande spörsmål icke hållas utanför riksdagens avgörande. Formellt kan ju Kungl. Maj:t på det hela taget göra vad Kungl. Maj:t vill, men jag tror det vore en god ordning, om riksdagen finge möjlighet att här ge sin mening till känna. Jag syftar naturligtvis då på taxeavvägningens principiella inriktning. Så har skett förut en gång, som statsrådet väl känner till, och resultatet blev den gången ett gott stöd för statsbaneledningen i dess företagsekonomiska förvaltningsarbete.

Det är ju inom parentes sagt ganska orimligt, att när det gäller summor på många tiotal miljoner kronor, så är SJ oberoende av riksdagen, men om SJ vill sälja en liten banvaktstuga någonstans, som inte längre kan användas, så är SJ tvungen att gå till riksdagen och anhålla om dess medgivande. Detta kan knappast vara en tillfredsställande ordning.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NILSSON**: Herr talman! Vi kunna väl snart sluta denna fäktning. Det är klart att riksdagen skall hållas underkunnig om utvecklingen när det gäller taxorna inom SJ och om vad som kan ske på det området i fortsättningen, och det tror jag att riksdagen själv kommer att se till. Jag är också fullt medveten om att det här inom en icke alltför avlägsen framtid kan inträffa ting, som kunna leda till att man mycket snabbt får ta upp hithörande problem till ny prövning. Jag tänker på vad som lätt kan ske på detta område efter årsskiftet. Men jag tycker inte att herr Hagberg i Malmö i och för sig skall vara ledsn över att taxorna endast ha höjts med 25 procent, när den allmänna kostnadshöjningen är 80 å 90 procent. Det kan ju nämligen bara betyda, att statens järnvägar ha skötts på ett tillfredsställande sätt och att man inom detta statsföretag har vidtagit de rationaliseringar och förbättringar av driften — med därmed minskade driftkostnader — som vi väl alla i egenskap av trafikanter kunna vara tacksamma för.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Jag beklagar, att jag måste komma tillbaka, men det förhållandet att taxorna icke ha höjts med mer än det angivna procenttalet är ju inte något vittnesbörd om att SJ-affären på senare tid har skötts på ett föredömligt sätt. Det beror på att avskrivningar icke ha skett

Svar på interpellation angående vissa missförhållanden på musikkompaniet vid Västernorrlands regemente, m. m.

i den ordning, som måste vara affärs-
mässigt motiverad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11.

Svar på interpellation angående vissa missförhållanden på musikkompaniet vid Västernorrlands regemente, m. m.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Kärrlanders interpellation angående vissa missförhållanden på musikkompaniet vid Västernorrlands regemente, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och herr statsrådet Vougt lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Kärrlander till mig riktat följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att de missförhållanden som uppdragats på musikkompaniet vid I 21 i Sollefteå äro att betrakta som en isolerad företeelse och att pennalism icke numera förekommer inom försvaret?

2) Om svaret på min första fråga icke skulle kunna besvaras med ja, är då herr statsrådet beredd att omedelbart vidtaga sådana åtgärder som för framtiden skapa säkra garantier för att alla slag av pennalism förhindras?

Av protokollen rörande förundersökningar genom polismyndighetens försorg beträffande missförhållandena vid musikkompaniet vid Västernorrlands regemente framgår otvetydigt, att misshandel, lån under hot om misshandel och sedlighetssårande handlingar sedan någon tid tillbaka förekommit bland musikvolontärerna och musikeleverna.

Av handlingarna framgår vidare att påstående föreligger om att anmälningar till befälet om missförhållandena gjorts av anhörig till elev, men att dessa anmälningar icke vederbörligen beaktats, och att befäl i olika hänseenden gjort sig skyldiga till tjänsteförseelser, nämligen onycterhet under tjänst, uppmaning till misshandel, vetskaper om misshandel utan att ingripande skett etc.

Enligt vad jag inhämtat ha två elever samt fyra av musikbefälet ställts under åtal, musikbefälet för tjänsteförsummelse och oförstånd i tjänsten. I avbidan på resultatet av åtalet avser jag icke att nu göra något uttalande rörande befälets ansvar för eventuella tjänsteförseelser i förevarande sammanhang.

Oavsett om ansvar kan utkrävas av någon befälsperson anser jag mig här böra giva uttryck åt min uppfattning att det är i högsta grad anmärkningsvärt och synnerligen beklagligt att missförhållanden av den art som nu yppats kunnat bestå under så lång tid utan att upptäckas, särskilt som efter anmälan från föräldrahåll anledning till skärpt vaksamhet förelagat.

I anledning av interpellantens första fråga har arméchefen på min begäran låtit infordra uppgifter från förbanden rörande förekomsten av pennalism efter år 1945. Uppgifterna visa, att i enstaka fall företeelser förekommit, vilka betecknats som pennalism, vid 6 av 59 förband samt att tendens till pennalism — oförstånd i tjänsten, missriktat skämt — konstaterats vid 10 förband. De uppdragade fallen fördela sig tämligen jämnt mellan värnpliktiga och stammanskap. Vid övriga försvarsgrenar har, på något undantag när, någon form av pennalism icke spårats under senare år. Mot bakgrunden av dessa uppgifter synes det icke oberättigat betrakta de uppdragade missförhållandena vid musikkompaniet vid Västernorrlands regemente närmast såsom en isolerad företeelse. Detta hindrar emellertid icke att det inträffa-

Svar på interpellation angående vissa missförhållanden på musikkompaniet vid Västernorrlands regemente, m. m.

de är ägnat att inge allvarliga betänkligheter och att frågan om föreliggande möjligheter att förhindra ett återuppreppande bör ägnas uppmärksamhet.

Följande åtgärder ha vidtagits vid regementet. De båda volontärer som utövat misshandeln ha meddelats avsked. Musikdirektören fungerar icke längre såsom kompanichef, utan har åt särskild befattningshavare utanför musikpersonalens krets uppdragits att fullgöra uppgiften såsom kompanichef. Särskilt lämpliga plutonchefelever ha efter frivilligt åtagande beordrats såsom logementschefer med förläggning tillsammans med musikeleverna.

Härjämte må framhållas att chefen för armén närmast för att undersöka det yngre stammanskapets fritids- och förläggingsförhållanden i avsikt att förhindra icke blott kamratförtryck utan även annan osund påverkan tillsatt en särskild kommitté, bestående av major N. Dandenell, musikdirektören I. Gustafsson, socialvårdsdirektören U. Rosenblad och studierektorn E. Bjelfvenstam. Enligt min mening bör denna kommitté vid fullgörandet av sitt uppdrag särskilt taga under omprövning möjligheten och lämpligheten av att förlägga det yngsta musikmanskabet utom kasern antingen i föräldrahemmet eller i särskilt för ändamålet ordnad förläggning av den typ som förekommer i form av elevhem för lärlingar i vissa verkstadsskolor vid flygvapnet. Därest förläggning utom kasern icke finnes kunna eller böra ifrågakomma bör förslag avgivnas på vilket sätt förläggning inom kasern bör anordnas i syfte att i görligaste mån skapa garantier för en fortlöpande övervakning över samlevnaden mellan musikmanskabet inbördes och mellan befäl och manskap. Därvid synes angeläget att överväga åtgärder för att bryta den isolering som hittills synes varit rådande i fråga om musikkompanierna i förhållande till truppförbandets enheter i övrigt.

Det ligger i sakens natur att det icke är möjligt att genomföra åtgärder som skapa säkra garantier för att alla slag av pennalism förhindras. I det föregående vidtagna eller ifrågasatta åtgärder synas emellertid kunna antingen försvåra pennalism bland det yngsta musikmanskabet eller i vart fall underlätta uppdragandet av övergrepp. I detta sammanhang bör betonas den betydelse som en förbättrad personalvård måste tillmätas när det gäller att komma till rätta med nu berörda problem. Jag förutsätter att den av arméchefen tillsatta kommittén i detta hänseende tager kontakt med försvarets personalbehandlingsutredning. Kontakt bör även tagas med 1947 års musikutredning.

Jag vill slutligen betona nödvändigheten av att försvarsgrenscheferna inskräpa vikten av att förbandscheferna ägna hithörande spörsmål noggrann uppmärksamhet. Jag avser för egen del att fortlöpande hålla mig underrättad om den tillsatta utredningskommitténs arbete.

Efter interpellationens besvarande anförde:

Herr KÄRRLANDER: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. I anledning av vad statsrådet anført skulle jag vilja framhålla några synpunkter.

Jag kan fatta mig mycket kort beträffande de förhållanden som varit rådande en längre tid vid musikkompaniet i Sollefteå, då ju denna fråga är under prövning av domstol. Jag skulle dock, herr talman, vilja erinra om att det musikbefäl, som nu ställts under åtal, inte var så främmande för de rådande missförhållandena, som vederbörande först ville göra gällande. Utredningen har ju visat detta. Det gäller också dåvarande kompanichefen, musikdirektören. Det är därför med alde-

Svar på interpellation angående vissa missförhållanden på musikkompaniet vid Västernorrlands regemente, m. m.

les särskild tillfredsställelse, herr statsråd, som jag noterar, att statsrådet uttryckligen säger, att det är i högsta grad anmärkningsvärt och synnerligen beklagligt, att missförhållanden av den art som yppats kunnat bestå under så lång tid utan att de upptäckts, särskilt som efter anmälan från föräldrahåll anledning till skärpt vaksamhet förelegat. Jag vill i det sammanhanget också säga, att denna anmälan från föräldrahåll ju inte alls ledde till någon skärpt vaksamhet, utan när frågan kom upp och de missförhållanden som voro rådande upptäcktes, blev följden i stället, att dåvarande kompanichefen inte bara bestämt förnekade dem utan t. o. m. anmälde vederbörande till polismyndigheten för eventuellt åtal för falsk angivelse.

Av de uppgifter som statsrådet inhämtat angående förekomsten av penalism framgår att penalism förekommit vid 6 av 59 förband och att det vid ytterligare 10 förband förekommit en viss tendens till penalism. Enligt min uppfattning är detta en ganska allvarlig sak. Det betyder ju, att vid mellan 25 och 30 procent av de undersökta förbanden har det förekommit en tydligt uttalad penalism eller också en viss tendens till sådan. Jag delar på grund därav helt statsrådets mening, att det gäller att göra allt man kan för att förhindra en återupprepning.

Jag skulle, herr talman, i detta sammanhang vilja fråga statsrådet, om han känner till något om den påstådda penalism, som nyligen omtalats i pressen och som skulle ha ägt rum vid I 19 i Boden. Av tidningspressens uppgifter att döma — om de äro riktiga eller inte kan jag inte veta något om — tycks denna fråga inte ha kommit upp vid den undersökning som förbandscheferna ha gjort på anmodan av försvarsministern. Jag känner heller inte till huruvida alla förband undersöktes eller om man gick förbi några, men det är ganska an-

märkningsvärt, om det skulle förhålla sig så, att man har undersökt förhållandena även i Boden utan att detta kommit fram, om nu vad man har sagt i pressen skulle vara verklighet. Om så är fallet förstärker det intrycket, att det är ytterst nödvändigt, att man vidtar en grundlig undersökning och ser till att man får till stånd bättre förhållanden i detta avseende.

Jag vill slutligen, herr talman, uttala min tillfredsställelse över att statsrådet ansett, att den kommitté som tillsatts också bör undersöka möjligheterna att förlägga den yngsta musikpersonalen utom kasern. Enligt min uppfattning är det nämligen ur alla synpunkter olämpligt att förlägga pojkar i åldern mellan 13 och 17 år i kasern.

Herr talman! Jag ber än en gång att till statsrådet få uttala mitt tack, och jag hoppas, att den försäkran som statsrådet gjorde i slutet av sitt interpellationssvar, att han personligen skall följa frågans utveckling i framtiden, utgör en borgen för att man skall komma fram till bättre förhållanden.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Med anledning av den fråga som interpellanten ställde till mig rörande de yttringar av penalism vid I 19, som uppdragats de senaste dagarna, vill jag säga att jag i mitt interpellationssvar inte kunnat ta hänsyn till dessa uppgifter, som kommit fram så sent, att de stodo att läsa i en norrländstidning i fredags. Jag har här ett urklipp ur Norrländska Socialdemokraten. Det framgår därav, att en person, som icke längre är kvar vid regementet, har lämnat tidningen vissa uppgifter rörande förhållandena 1944 och 1945. Det kan ju tänkas, att de befattningshavare, som under utredningen vid I 19 — ty en sådan har givetvis ägt rum — haft att lämna uppgifter om penalism, inte känt till någon sådan eller inte ha varit anställ-

Meddelande angående uppskov med svar å interpellation. — Svar på interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

da så lång tid tillbaka som 1944 och 1945 och att dessa uppgifter inte kommit fram. Jag skall emellertid naturligtvis följa denna sak med mycket stor uppmärksamhet och ta del av den utredning som militärbefälhavaren nu anbefallt och se till att åtgärder vidtagas, om så skulle behövas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12.

Meddelande angående uppskov med svar å interpellation.

Enligt föredragningslistan skulle chefen för försvarsdepartementet här efter besvara herr Christensons i Malmö interpellation angående krigsmaterielverkets upphandling av kontorsmöbler.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT, som yttrade: Herr talman! Beträffande nu ifrågavarande interpellation förhåller det sig så, att den ärade interpellanten meddelat mig, att han inte kan vara i Stockholm i dag, fastän han hade beräknat kunna vara det. Med hänsyn härtill tillåter jag mig hemställa, att det måtte beredas mig tillfälle att besvara interpellationen vid något senare tillfälle vid denna riksdag.

§ 13.

Svar på interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Dickson till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktat följande fråga: Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder i syfte att få den praxis ändrad, vilken innebär att bostadsstyrelsen icke

godkänner överlåtelse av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus, där köpeskillingen — eventuellt endast med säljarens direkta omkostnader vid förvärvet av fastigheten — överstiger det fastigheten åsatta s. k. avkastningsvärdet?

Beträffande bostadsstyrelsens prövning av framställningar om övertagande av tertiärbelånade flerfamiljshus har jag från styrelsen inhämtat bl. a. följande.

I 17 § kungörelsen nr 587/1948 angående tertiärlån till flerfamiljshus, vilken ersatt den av interpellanten åberopade kungörelsen av år 1946, stadgas, att, därest efter slutligt lånebeslut fastighet respektive tomträtt övergår till ny ägare respektive tomträtts-havare, skall denne inom viss tid hos bostadsstyrelsen göra ansökan att få övertaga lånet, såvida han önskar behålla detta. Göres ej sådan ansökan eller avslås densamma, skall styrelsen, där ej särskilda skäl till annat föranleda, uppsäga lånet till inbetalning omedelbart eller å viss bestämd dag. Kompletterande bestämmelser rörande överlåtelser återfinnas i 8 och 28 §§ tertiärlånekungörelsen.

I såväl preliminära som slutliga lånebeslut utsättes alltid, att såsom förutsättning för låns beviljande bl. a. gälder, att fastigheten inte får överlätas på andra villkor än bostadsstyrelsen godkänner.

Bostadsstyrelsen har gjort upp en särskild blankett, vilken såväl köpare som säljare har att underteckna vid ansökan om övertagande av lån. Blanketten innehåller bl. a. upplysningar om de risker en köpare löper om t. ex. försäljningspriset inte kan godkännas av styrelsen. Vidare står angivet att säljaren garanterar, att köparen erhållit kännedom om i tidigare lånebeslut eller övertagandebeslut stadgade bestämmelser och påföljder.

Svar på interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

Utgångspunkten vid fastställande av en godtagbar köpeskilling för fastigheter av här ifrågakvarande slag är icke, såsom interpellanten synes förutsätta, fastighetens avkastningsvärde, utan den av bostadsstyrelsen eller — tidigare — av statens byggnadslånebyrå godkända produktionskostnaden. Vissa tillägg till eller avdrag från denna kostnad kunna göras. Som exempel på sådana tillägg, som styrelsen kan medgiva vid bedömning av köpeskillingen, må nämnas standardförbättringar av olika slag, permanenta anordningar beträffande tomten ävensom skillnaden mellan den faktiska tomtkostnaden och den av styrelsen tidigare godtagna kostnaden.

Beträffande interpellantens uppgift att hänsyn icke skulle tagas till kostnader för försäljningsprovision och för lagfarts erhållande har bostadsstyrelsen upplyst, att dylika kostnader medräknas, dock endast vid den första försäljningen och endast om säljaren enligt köpeavtalet är skyldig erlagga desamma. Regelmässigt åvila lagfartskostnaderna köparen och falla då utanför köpeskillingen.

I fråga om hittills vunnen erfarenhet rörande den ordning som gäller för överlåtelse av statsbelånade flerfamiljshus har bostadsstyrelsen bl. a. anfört följande.

Under budgetåret 1948/49 handlades å bostadsstyrelsen 467 ansökningar om övertagande av lån avseende flerfamiljshus. Avslagsbeslut meddelades i 36 ärenden, varav 26 avsågo ärenden där lånen utbetalats. Till jämförelse må nämnas att under nämnda budgetår 766 ansökningar om övertagande av lån för enfamiljs- och tvåfamiljshus voro föremål för prövning. Av dessa avsgos 76, varav 43 avsågo utanordnade lån.

Bostadsstyrelsen är av den uppfattningen, att fastighetsaffärer med likvid vid sidan av köpeavtalet icke förekomma i någon större omfattning.

De uppgifter bostadsstyrelsen lämnat

beträffande dess erfarenhet rörande nuvarande ordning för godtagande av överlåtelser av statsbelånade flerfamiljshus synas mig icke böra ge anledning till en omprövning av de villkor för godkännande av överlåtelse, som styrelsen på grundval av tertiärlånekungörens bestämmelser uppställt. Interpellanten torde åsyfta en sådan ändring av grunderna att prövning av köpeskillingen icke längre skulle komma att ske. En dylik ändring skulle uppenbarligen kunna få olyckliga följder. En köpare, som förvärvat statsbelånad fastighet till för högt pris, skulle i många fall säkerligen begära att få höja hyrorna i fastigheten för att kunna förrenta det egna kapitalet. Syftet med den statliga långivningen, att hålla hyrorna nere, skulle därvid delvis kunna gå förlorat. I den mån hyrorna — eventuellt efter en medgiven höjning — ej möjliggöra förräntning av hela det egna kapitalet uppkommer risk att fastighetens underhåll eftersättes. Säkerheten för de statliga lånen kan i dylikt fall icke anses betryggande. Över huvud taget skulle man ha anledning emotse spekulation i statsbelånade fastigheter, vilken icke skulle fylla ett förnuftigt ändamål men kunna äventyra en rationell skötsel av fastigheterna. Jag finner alltså övervägande skäl tala mot den av interpellanten åsyftade ändringen i grunderna för överlåtelse av statsbelånade flerfamiljshus.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Vidare yttrade:

Herr DICKSON: Herr talman! Jag ber först att få tacka herr statsrådet för svaret. Jag utgår ifrån att han inte har författat det själv.

Svaret visar en tydlig tendens att gå förbi det som var huvudsaken i min framställning, nämligen bostadsöverlä-

Svar på interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

telse i tredje och fjärde hand, sålunda inte från byggherren till den förste köparen. Det är möjligt att jag har uttryckt det dunkelt i interpellationen, men det var i varje fall min avsikt att ta upp den frågan.

Jag har haft det intrycket, att man skulle kunna mjuka upp en smula den praxis bostadsstyrelsen tillämpar i fråga om de fastigheter det här är fråga om och underlätta något för de människor, som vilja göra sig av med eller förskaffa sig en sådan fastighet. Det har nog inte varit min tanke att, såsom svaret här antyder, bostadsstyrelsen skulle avhända sig all granskning av en eventuell köpare. Det är givet att staten, som står risker därigenom att den är långivare, måste veta vem det är som besitter fastigheten, och bostadsstyrelsen bör därför ha möjlighet att, när den så finner nödvändigt, säga nej, om ett köpeavtal inte skulle passa staten.

Nu är det emellertid fråga om de obligatoriska kostnader som följa med ett fastighetsköp. Om man köper ett hus, blir det lagfartskostnader och ofta även mäklarkostnader. Köparen av ett sådant hus som det här är fråga om kan, om han i sin tur vill sälja fastigheten, inte få betalt för dessa kostnader, utan det blir en förlust för honom, även om han kan finna många köpare, som gärna skulle betala den slanten. Därför tycker jag, att om det är en hygglig karl som vill köpa fastigheten och han vill betala litet mera för den och säljaren gärna vill bli av med den -- säljaren kanske rent av inte själv kan klara av historien, så att det även för staten är en fördel, om en annan blir ägare — borde bostadsstyrelsen få befogenhet att tillåta detta.

Jag undrar om inte bostadsstyrelsen har försummat att ha ögonen öppna för de affärer vid sidan om avtalen som antydhas i interpellationen. Man betalar då avtalsenlig penning, men sedan betalas det under disken andra summor.

Det har upplysts mig från mäklarhall, att man där känner till ett icke oväsentligt antal sådana transaktioner, och det kan inte vara nyttigt att ha det så. Då är det ju bättre, att det får ske öppet och under kontroll.

Jag skall inte förlänga debatten. Jag kan mycket väl förstå, att en myndighet — det blir gärna så för myndighetspersoner — vill ha ett standardförfarande. Man vill inte gärna, att det skall hoppas hit och dit och att det skall bli för många undantagsbestämmelser. En myndighet eller en myndighetsperson får gärna ett visst misstroende till den enskilde och hans förmåga att klara upp saker själv. Det är möjligt att det härvidlag föreligger en viss åsiktsskillnad mellan herr statsrådet och mig — herr statsrådet har ju under så lång tid suttit som myndighetsperson i motsats till mig — men jag skulle ändå vilja uttala det önskemålet, att man kunde lätta på de här bestämmelserna och låta människor inom den ram, som dock är given, få försöka att klara sig själva. Då känna de sig bättre till mods, och då blir också andan i samhället bättre.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Att klara sig själva är just vad de få. Men det kan ju hända, att de få sämre lånevillkor, om de skola flytta över lånen från bostadsstyrelsen till en bank. Men det finns intet hinder för dem att göra det. Om de köpa en fastighet, kunna de naturligtvis låna pengar på annat sätt än av staten.

Herr DICKSON: Herr talman! Ja, men det blir då den olägenheten, att det bara blir de kapitalstarka köparna, som kunna göra det. Är det en i övrigt hederlig människa, som inte besitter så stor förmögenhet, så är det för honom omöjligt att göra det. Det blir då en

Svar på interpellation angående tidpunkten för tillsättandet av den bebådade kommittén för översyn av lagstiftningen rörande den samhällliga barna- och ungdomsvården, m. m.

viss privilegiering, som kanske inte är nödvändig, och därför tycker jag, att man borde kunna vidta den ändring, som jag här ifrågasatt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14.

Svar på interpellation angående tidpunkten för tillsättandet av den bebådade kommittén för översyn av lagstiftningen rörande den samhällliga barna- och ungdomsvården, m. m.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har ledamoten herr Wiklund i Stockholm efter ett påpekande av vissa brister i bl. a. barnavårdslagstiftningen och lagen om villkorlig dom till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktat följande frågor:

1. Är statsrådet i tillfälle att meddela tidpunkten för tillsättande av den bebådade kommittén för översyn av lagstiftningen rörande den samhällliga barna- och ungdomsvården?

2. Är statsrådet beredd att vid denna översyn även låta granska den lagstiftning, som reglerar gränsområdena mellan barna- och ungdomsvården och kriminalvården till ovan påtalade bristers avhjälpande?

Bemyndigande att tillkalla sakkunniga med uppgift att verkställa en översyn av lagstiftningen rörande samhällets barna- och ungdomsvård torde komma att begäras i en av de närmaste konseljerna. Avsikten är att i den mån så anses erforderligt och lämpligt även uppdraga åt de sakkunniga att granska de av interpellanten nämnda gränsområdena mellan barna- och ungdomsvården och kriminalvården.

Härpå yttrade

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för det visade tillmötesgåendet att besvara min interpellation och för innehållet i detta svar, som jag finner helt tillfredsställande. Svaret har ju under den gångna veckan, fast kanske i något annan form, vandrat runt i pressen och har också redan hunnit kommenteras i en del tidningsorgan, varför det inte kan vara anledning att närmare beröra de spörsmål som böra utredas.

Tillåt mig endast uttala den förhoppningen, herr talman, att problemen på gränsområdena mellan barna- och ungdomsvården samt kriminalvården, som beröras i interpellationen och som aktualiserades här i kammaren i lördags, fast från delvis annan utgångspunkt, nämligen då det gällde vissa besvärliga ungdomars omhändertagande på slutna avdelningar på ungdomsvårdsskolorna, att dessa problem verkligen komma att penetreras ordentligt genom den här bebådade utredningen eller på annat sätt. Det blir väl då också anledning att ta upp spörsmålet om höjning av straffmyndighetsåldern och de konsekvenser detta kan ha för den slutna ungdomsvårdens lokalbehov. Det s. k. Perstorps-fallet aktualiserade vidare, hur tillämpningsorganen skola kunna göras tillräckligt kvalificerade för att sköta så komplicerade fall som detta, ett spörsmål, som givetvis blir ännu mer brännande, om man skulle godtaga den i princip tilltalade åtgärden att höja straffmyndighetsåldern för att slippa se ungdomar omkring de 15 åren, som egentligen måste betraktas som barn, schavottera inför vanlig domstol, som nu sker.

Ett viktigt problem är också, hur det skall bli möjligt att göra den öppna vården av barna- och ungdomsvårdens klientel tillräckligt rymlig och verkligt

Svar på interpellation angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen.

kvalificerad, så att man kan undvika att tillgripa anstaltsvård annat än i de rena undantagsfallen. En utveckling hän mot ett kvalificerat familjevårds-system är redan sedan länge i gång men behöver stimuleras, så att barnhemsbarn, anstaltsungdomar och över huvud taget den kollektiva uppfostran av barnvårds- och ungdomsnämndernas klientel om möjligt bli allt mer sällsynta företeelser. En del speciella problem på barnvårdens område ha slutligen också aktualiserats genom socialvårdskommitténs helt nyligen avgivna förslag om socialhjälpslag. Det förslaget förverkligande erfordrar ju helt enkelt en viss översyn av barnvårdslagstiftningen.

Herr talman! Jag anser mig kunna nöja mig med detta och uttalar ånyo min tillfredsställelse över att denna utredning snart kommer att tillsättas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15.

Svar på interpellation angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LINGMAN, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Norup till mig framställt följande interpellation.

Ämnar statsrådet med det snaraste låta verkställa den utredning angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen inom statsförvaltningen, varom beslut fattades vid 1948 års riksdag?

Såsom framgår av interpellationen, berördes vid 1948 års riksdag behovet av en utredning angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen inom statsförvaltningen. Vid den tidpunkten var frågan om en allmän tjänsteförteckningsrevi-

sion ännu icke aktuell. Sedermera har emellertid 1949 års tjänsteförteckningskommitté tillsatts med uppdrag att verkställa en sådan revision. Kommittén skall fungera både som utredningsorgan och som förhandlingsdelegation. Kommitténs uppdrag omfattar samtliga tjänstemän, som äro underkastade statens allmänna avlöningsreglemente. Även lönegradsplaceringen för de i interpellationen avsedda befattningshavarna med agronomexamen skall alltså omprövas av nämnda kommitté. Härmed synes det vid 1948 års riksdag redovisade utredningsbehovet i huvudsak ha beaktats. Jag vill emellertid tillägga, att det med hänsyn till att tjänsteförteckningskommitténs arbetsuppgifter äro både omfattande och tidskrävande ansetts lämpligt att låta verkställa en särskild utredning angående vissa ojämnheter, som föreligga mellan olika kategorier rekryteringspersonal med akademisk utbildning. Kungl. Maj:t har därför den 28 april i år bemyndigat mig att tillkalla en utredningsman med uppdrag att inom finansdepartementet biträda med utredning av vissa frågor angående anställnings- och avlöningsförhållandena för amanuenser och assistenter vid universitet och högskolor, m. m. Vid denna utredning, som beräknas kunna bli slutförd före den 1 oktober detta år, skall även frågan om avlöningsförhållandena för sådan rekryteringspersonal, som har agronomutbildning, tagas upp till behandling.

Härpå yttrade

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Eftersom herr Norup på grund av att svaret lämnas på en måndag är förhindrad att här närvara, ber jag att få framföra interpellantens tack till statsrådet för det lämnade svaret. Jag vill därutöver säga, att det skulle kunna varit frestande att till detta knyta vissa reflexioner, men då jag anser, att

Svar på interpellation angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen.

interpellanten själv har förtursrätt till att anföra vad som här skulle kunna sägas, finner jag mig böra avstå från att framföra annat än ett tack för det svar som lämnats.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 14 och 15, konstitutionsutskottets utlåtande och memorial nr 18 och 19, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 156 och 157 samt nr 172—187, bevillningsutskottets betänkanden nr 57 och 58, bankoutskottets memorial och utlåtande nr 19 och 20, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 26—29, andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 43—47 samt jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 46—51 och 53.

§ 17.

Herr NILSON i Spånstad erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras i följande ordning:

bankoutskottets memorial nr 19, första lagutskottets memorial nr 28, andra lagutskottets memorial nr 47, jordbruksutskottets memorial nr 49, utrikesutskottets utlåtanden nr 14 och 15, konstitutionsutskottets memorial nr 19,

statsutskottets utlåtanden nr 156 och 157, statsutskottets utlåtanden nr 172—176 samt nr 182 och 187, jordbruksutskottets utlåtanden nr 47, 48 och 53, bevillningsutskottets betänkande nr 57, statsutskottets utlåtande nr 186, första lagutskottets utlåtanden nr 26 och 27, andra lagutskottets utlåtanden nr 43—64, statsutskottets utlåtanden nr 155, 183 och 184, konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, första lagutskottets utlåtande nr 29, statsutskottets utlåtanden nr 177—181 och 185, bankoutskottets utlåtanden nr 16 och 17, bevillningsutskottets betänkande nr 58, jordbruksutskottets utlåtanden nr 45 och 46, jordbruksutskottets memorial nr 50 och 51, utrikesutskottets utlåtande nr 13 samt bankoutskottets utlåtande nr 20.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 3.58 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 23 maj.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Larsson i Julita, som vid kammarens sammanträde den 16 innevarande maj med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Föredrogs ett till kammaren överlämnat utdrag, nr 487, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammares beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 29, i anledning av väckta motioner dels om utredning av vissa jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem dels angående utredning av frågan om semester för företagare och deras hustrur inom jordbruket dels om beredande av semester åt i lantbruket sysselsatta, å vilka semesterlagen icke äger tillämpning, dels ock om beredande av en verklig folksemester åt alla svenska medborgare, såvitt nämnda beslut föranletts av de i första kammaren väckta motionerna nr 14, 192, 352 och 353.

Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr SVENSSON i Alingsås, som anförde: Herr talman! Genom det beslut, som nu blivit kammaren delgivet, har första kammaren biträtt andra kammarens beslut allenast med den formella ändring däri, som föranletts av att även den enbart i första kammaren väckta

motionen, nr I: 14, av herr Sten skulle överlämnas till arbetstidsutredningen.

Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut.

Vidare yttrades ej. Kammaren biträdde första kammarens beslut i vad det skilde sig från andra kammarens redan fattade beslut i ämnet.

§ 4.

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren beslöt till en början, på utskottets framställning, att förevarande ärende skulle företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Härefter bifölls utskottets i memorialet gjorda hemställan.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets memorial nr 19, angående uppskjutande av behandlingen av dels frågan om ordnandet av riksdagshusplanen m. m., dels ock motionen I: 401 angående konstnärlig utsmyckning av första kammarens plenisal m. m.;

första lagutskottets memorial nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda be-

Anslutning till överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.

stämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m. samt med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o), 15:o), 17:o) och 19:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt ävensom motioner, väckta i anledning av den förstnämnda propositionen;

andra lagutskottets memorial nr 47, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets memorial nr 49, angående uppskov med behandling av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa memorial hemställt.

§ 6.

Anslutning till överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **OHLIN**: Herr talman! Den överenskommelse, som detta utlåtande behandlar, gäller ju tiden från den 1 juli 1949 till slutet av juni 1950. Jag vill bara helt kort uttala min tillfredsställelse över att propositionen har avlämnats i sådan tid, att riksdagen har möjlighet att godkänna överenskommelsen, medan endast elva månader av giltighetstiden ha förflutit och ännu alltjämt en månad återstår för överenskommelsen att löpa.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Den anmärkning, som herr Ohlin här gjort, är ju fullt berättigad. Jag måste själv på det livligaste beklaga, att propositionen avlämnats så sent som fallet är. Jag kan inte förklara detta på annat sätt än att kommunikationerna mellan finansdepartementet och utrikesdepartementet ha i detta avseende varit väl dåliga. Jag lovar emellertid att förbindelsen skall bli snabbare i fortsättningen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och det ockuperade Japan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till inskrivningskostnader; och

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Studentsociala stödåtgärder m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:ts hade i propositionen nr 99, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 februari 1950, framlagt förslag om vissa studentsociala stödåtgärder m. m.

Avd. I.

Vissa studentsociala stödåtgärder.

I Kungl. Maj:ts proposition hade förordats införande av studielån med statlig kreditgaranti samt statlig subvention till uppförande av studentbostadshus, allt enligt närmare i propositionen angivna grunder.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Nerman* (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr *Hallén m. fl.* (II: 501), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att statsgaranterade studielån skulle kunna beviljas även åt sådana studerande vid svenska universitet och högskolor, som vore att betrakta som flyktingstudenter, men som med sannolikhet kunde väntas bli svenska medborgare.

I en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Holmberg* väckt motion (II: 504) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med studentsociala utredningens förslag studentstipendier skulle utgå till mindre bemedlade studerande vid

Vissa studentsociala stödåtgärder.

samtliga akademiska läroanstalter inklusive socialinstituten, samt för budgetåret 1950/51 härför anvisa ett reservationsanslag å 1 500 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Holmberg* väckt motion (II: 505) hade hemställts, att riksdagen måtte i princip uttala sig för studentlön såsom metod att åstadkomma en demokratisering av den högre utbildningen.

Utskottet hemställde i Avd. I, att riksdagen måtte

I. avslå i motionen II: 504 framställt förslag om studentstipendier;

II. avslå i motionen II: 505 begärt uttalande om studentlön;

III. avslå i motionerna I: 414 och II: 502 framställt förslag om statliga stödåtgärder även till studerande vid folkskoleseminarier;

IV. avslå i motionerna I: 412 och II: 501 begärt uttalande om studielån med statlig kreditgaranti även åt sådana studerande vid universitet och högskolor, som vore att betrakta som flyktingstudenter men som med sannolikhet kunde väntas bli svenska medborgare;

V. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 413 och II: 503 godkänna av utskottet förordade grunder för studielån med statlig kreditgaranti;

VI. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 februari 1950 förordade grunderna för tertiärlån och tilläggsån till uppförande av studentbostadshus.

Reservation hade under *Avd. I.* avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Staxäng*, *Bergstrand* samt *Kollberg* och fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet i punkten IV bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall

Vissa studentsociala stödåtgärder.

till motionerna I: 412 och II: 501 uttala, att studielån med statlig kreditgaranti skulle kunna beviljas även åt sådana **studerande vid universitet och högskolor** som vore att betrakta som flyktingstudenter men som med sannolikhet kunde väntas bli svenska medborgare.

Efter föredragning av utskottets hemställan i Avd. I anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Utskottets utlåtande inledes liksom regeringspropositionen med en rad vackra och riktiga ord. Utskottet citerar sålunda departementschefens uttalande om att de nuvarande utbildningshindren av ekonomisk och geografisk art svårigen kunna försvaras och måste anses oförenliga med en demokratisk samhällsuppfattning. Vidare talas i utskottsutlåtandet om den stora begåvningsreserv, som samhället inte kan utnyttja av ovan anförda skäl. Men efter att gång på gång ha betygat önskvärdheten av en demokratisering kommer utskottet liksom regeringen till den slutsatsen, att man med hänvisning till det statsfinansiella läget icke kan föreslå ens de mest angelägna åtgärder för att få till stånd en ändring av det nuvarande tillståndet.

Statsministern och andra talesmän för regeringen bruka vid olika tillfällen hänvisa till de framsteg som gjorts här i landet under de senaste sjutton åren. Men på det viktiga område, som det nu gäller, ha de senaste sjutton åren be-tecknat ett steg tillbaka, trots att antalet studenter och högskolestuderande från arbetarklassen även tidigare var mycket litet. Jag behöver väl knappast erinra kammaren om den undersökning, som gjorts vid Lunds universitet och som visar, att antalet studerande där från socialgrupp III — den grupp där grovarbetare, lantarbetare, torpare, hantverkare och andra arbetare återfinnas — har gått ned från 13 procent under perioden 1919—1932 till 6,9 pro-

cent under perioden 1933—1945, en minskning alltså till nära hälften.

Lika skrämmande som denna tillbakagång äro enligt min mening de siffror, som återfinnas på s. 21 i regeringens proposition och varav framgår att socialgrupp I — alltså den egentliga överklassen och de mest burgna här i landet — svarar, trots att gruppen inte räknar mera än 5,7 procent av de röstberättigade i landet, för inte mindre än 57,2 procent av de svenska högskolestudenterna. För arbetarklassen äro siffrorna nästan på tiondelen desamma, fastän rakt omvända. Socialgrupp III omfattar 56,9 procent av de röstberättigade, men antalet högskolestuderande från socialgrupp III utgör endast 5,7 procent av samtliga studenter.

Jag tycker att dessa siffror borde mana i varje fall dem, som invalts av arbetarna i riksdagen, men även dem som valts av de i detta sammanhang också missgynnade bönderna, att ta krafttag för att åstadkomma en förändring.

Även vid socialinstitutet, där man kan vinna inträde också med realexamen eller folkhögskola och där endast hälften av eleverna äro studenter, är förhållandet likartat. 30 procent av eleverna komma från socialgrupp I, 50,5 procent från socialgrupp II, men endast 12,2 procent från socialgrupp III.

En annan undersökning visar att av de ungdomar i Sverige, som anses kaka-bla att avlägga studentexamen, är det endast en fjärdedel — enligt vissa beräkningar endast en tredjedel — som har möjlighet att göra det. Är det troligt att det är den bästa tredjedelen eller fjärdedelen som alltså får avlägga studentexamen?

Det göres både i studentsociala utredningens betänkande, i propositionen och i utskottsutlåtandet en del påpekan- den som äro av stor betydelse härvidlag. Det är klart att det ekonomisk-geografiska handikap, som tillhörigheten

Vissa studentsociala stödåtgärder.

till de ekonomiskt sämst ställda klasserna innebär, medför en rad andra handikap. Av 1946 års universitetsutredning framgår, att av 85 20-åriga svenska officerssöner år 1930 voro 61 studenter och av 103 20-åriga sådana söner år 1943 voro 85 studenter. Av 45 läkarsöner år 1930 voro 42 studenter, och av 74 år 1945 voro 62 studenter — i det förra fallet var det alltså bara 3 av samtliga läkarsöner, som inte voro studenter, och i det senare fallet 12. Det är intressant att jämföra dessa siffror med den sparsamma förekomsten av studenter inom arbetarklassen.

Det är emellertid kanske framför allt vid inträdet i gymnasiet som handikapet för dem, som komma från de ekonomiskt sämst ställda grupperna, gör sig gällande. För unga flickor och pojkar ur dessa samhällsklasser är det ofta mycket svårt att göra hoppet från realskolan till gymnasiet. Det är just där den stora utsorteringen sker.

Det har i olika sammanhang av modernerna pedagoger sagts, att den undervisning, som våra läroverk ge, är en korvstoppningsundervisning. Man prapar i ungdomarna en massa kunskaper i de mest vitt skilda ämnen, som de ganska snart glömma. Jag erinrar om hurusom man i radion häromdagen roade sig med att låta några nyblivna studenter svara på frågor, som ställts till dem för fem, sex år sedan, och att allesammans därvid gingo bet på uppgiften. Jag känner också till en inofficiell undersökning, som företagits vid en av våra högskolor och som visar, att de högvördiga professorerna absolut inte klarade det enklaste prov i matematik för gymnasiets ungdomar.

Denna korvstoppningsundervisning gynnar plugghästarna, som på grund av god ekonomi eller på annat sätt ha tillgång till plugghjälp, men den passar inte särbegåvningarna. Den sorterar ut en mängd goda särbegåvningar, och den skapar ett stort handikap för andra, därigenom att den gynnar ungdomar

från sådana familjer, där föräldrarna t. ex. ha akademisk utbildning och därför kunna hjälpa sina ungdomar på ett helt annat sätt än som är fallet i en arbetarfamilj, där föräldrarna inte behärska något främmande språk. Den gynnar ungdomar från sådana familjer där man har råd att bekosta extralärare, när så behövs. Den sociala högfärden är också stor inom de burgnare klasserna. Man pinar fram ungdomar, som egentligen inte äro studiebegåvade, till studenten och högre examina.

Under sådana förhållanden hade det ju varit mycket angeläget, att man från regeringens sida hade föreslagit litet bättre åtgärder än nu är fallet för att få till stånd en ändring. Såsom framgår av propositionen har regeringen huvudsakligen valt att fortsätta på lånelinjen vid sidan av de i och för sig värdefulla naturstipendierna. Vidare skall man understödja studentbostadsbyggen, när nu sådana kunna komma i gång. Men samtidigt erkänner man gång på gång, att den lämpligaste hjälpformen ur de studerandes egen synpunkt vore att kontantstipendier lämnades i mycket större omfattning än nu. Vi för vår del mena, att det principiellt riktiga, det enda, som verkligen skulle kunna dra fram begåvningarna från alla samhällsskikt, vore en studentlön som utgår till alla. Denna tanke avvisar man emellertid med en rad olika motiveringar, framför allt hänvisningar till det statsfinansiella läget och olämpligheten av att i nuvarande situation ge stipendier till dem som inte behöva sådana. Vi vidhålla emellertid vår uppfattning, att systemet med studentlön, som kunnat genomföras t. o. m. i krigshärjade länder och som visat sig ha mycket god effekt just därför att studiebegåvningen blir det avgörande och inte tillhörigheten till en viss klass eller tjockleken av faderns plånbok, borde tillämpas även här i Sverige.

I nuvarande läge ha vi dock, även om vi finna förslaget otillräckligt, ansett

Vissa studentsociala stödåtgärder.

oss böra följa studentsociala utredningen, när den föreslår inrättandet av 750 stipendier på 2 000 kronor. Vi föreslå sålunda i vår motion nr 504, att utöver de nu av utskottet tillstyrkta naturstipendierna och ökade lånemöjligheterna skall beviljas ett anslag, som möjliggör 750 stycken kontantstipendier på 2 000 kronor. Därigenom skulle övergången från läroverk till högskolor och universitet och till fackskolor underlättas för dem som komma från de ekonomiskt svagare klasserna. Man skulle på detta sätt stimulera de bästa studiebegåvningarna från dessa klasser att välja den lärda banan. För närvarande rekryteras framför allt de studerande vid de juridiska och medicinska fakulteterna mycket ensidigt just från socialgrupperna I och II. Vid de andra fakulteterna är det något bättre, men just när det gäller jurister och läkare är klass-tillhörigheten markerad redan vid urvalet.

Även statsrådet Weijne kommer i propositionen fram till ett beklagande av att den oproportionerligt stora överrepresentationen för socialgrupperna I och II icke kan övervinnas, men han är ändå icke, med hänvisning till det ekonomiska läget, beredd att för riksdagen framlägga förslag om inrättandet av nya statsstipendier.

Är det verkligen så illa ställt att vi inte skulle kunna åstadkomma den halvannan miljon som det här gäller? Jag vill göra några jämförelser. Halva beloppet skulle ha kunnat anskaffas, om minoriteten — som på tre röster när höll på att bli majoritet — hade fått råda och vi hade avstått från statsrådet Sven Anderssons ekonomiska informationsverksamhet, med dess tal om att »vi sitter i samma båt», dess filmer om »Företagsamma Fransson» och allt annat sådant. Vidare motsvarar denna halvannan miljon inte fullt tjugofjerdedelen av kostnaden för en landskapsjagare, och den understiger med 295 000 kronor den av arméchefen beräknade

årskostnaden för anskaffning och vård av hästar åt armén. Utan att ha något emot hästar tycker jag, att man på försvarshuvudtiteln skulle kunna göra så stora besparingar, att 750 studenter från arbetarklassen eller andra mindre bemedlade skulle vardera ha kunnat få ett stipendium på 2 000 kronor. Vi skulle åtminstone ha kunnat kosta på dem lika mycket som vi kosta på arméns stamhästar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag med de ändringar däri, som föranledas av ett godkännande av motionerna i andra kammaren nr 504 och 505.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Det framgår av detta utlåtande såväl som i så många andra sammanhang hur svårt det är att tillfredsställa även tämligen måttliga anspråk när det gäller kulturella frågor. En av dessa frågor vidrördes ju av den föregående talaren. Men det är väl för alla i kammaren klart, varför inte utskottet har kunnat komma längre än det kommit, alltså inte kunnat gå med på att bevilja ytterligare direkta kontanta understöd, som skulle medföra en direkt utgift för staten, men däremot stött förslaget om de statsgaranterade studielånen för studenterna. Även om mera hade kunnat vinnas om man hade kunnat få flera stipendier, så få vi väl ändå säga, att även dessa studielån, som väl nu komma att bli verklighet, otvivelaktigt innebära en inte ringa hjälp åt det stora flertalet studenter.

Jag har egentligen begärt ordet för att tala om ett litet delkomplex av denna fråga, nämligen frågan om flyktingstudenternas behandling. Utskottet har på grundval av en av herr Hallén m. fl. i denna kammare väckt motion behandlat frågan varför inte även flyktingstudenter i vårt land skulle kunna bli delaktiga av de statsgaranterade studielånen. Utskottsmajoriteten har ju ställt

sig avvisande därvidlag, dock inte alltför hårdhärtat i motiveringen.

Frågan om flyktningstudenterna i vårt land är ju en mångårig fråga. Under kriget fingo vi en riklig tillströmning av studenter till vårt land, den första tiden kanske mest ifrån grannländerna Norge och Danmark. När kriget var slut kunde dessa återvända till sina respektive länder. Men vi fingo också taga emot en betydande ström av baltiska studenter, vilka sedan inte kunde komma någon vart utan blevo kvar hos oss. Alla dessa studenter — såväl de norska och danska som de baltiska — hade ett mycket stort behov av hjälp. Det bildades därför ganska snart kommittéer för att försöka bistå dem. I vårt land blev det en avdelning av den s. k. Internationella studenthjälpen, som först och främst trädde till. Den Internationella studenthjälpens tillgångar ha emellertid så småningom sinat ut, och för närvarande kan denna organisation egentligen inte lämna någon som helst hjälp. Även staten fick så småningom rycka in. År 1946 beviljades ett 60-tal lån just åt dessa baltiska studenter — det var räntefria statslån av den typ som fortfarande finnes för svenska medborgare. Men efter 1948 upphörde denna statshjälp av orsaker som ha varit litet dunkla och som jag skall komma tillbaka till om några ögonblick.

Det är klart att situationen för dessa studenter till följd härav måste ha blivit mycket svår. De hade ju av självklara orsaker inte anhöriga som de kunde förlita sig på och få hjälp ifrån. De äro också genom sin ställning i ett rätt svårt predikament, när det gäller att kunna skaffa sig lån. Att få borgensmän är för dem självfallet en ganska kinkig sak. Följden har blivit, att dessa studenter ha fått en mycket låg levnadsstandard. Det gjordes i detta avseende föregående år en utredning, framför allt bland de estniska studenterna, som utgöra majoriteten av dessa studenter, varvid den låga levnadsstandarden bland dessa est-

Vissa studentsociala stödåtgärder.

niska studenter visade sig vara ett faktum. Vi ha i viss mån ett mått på levnadsstandarden i tuberkulosfrekvensen. Det har visat sig att tuberkulosfrekvensen bland dessa baltiska studenter är större än bland svenska folket i allmänhet. Det är självklart att detta kan innebära en fara även för deras svenska kamrater.

Vi ha i landet enligt uppgift för närvarande cirka 300 studenter av flyktningkategorien. Alla dessa skulle visserligen inte behöva hjälp genom dessa lån, men dock rätt många.

Humanitära skäl kunna självfallet anföras för att hjälpa dessa studenter, men jag skall för ett ögonblick se bort ifrån detta argument och beröra en annan sida av saken. Jag vill betona att dessa studenter verkligen betyda någonting även för vårt land. Det är för vårt land av stor betydelse att vi utnyttja den intellektuella arbetskraft de representera. Staten har som vi ofta fått höra ett mycket stort behov av intellektuell arbetskraft. Det klagas över brist på lärare, och för bara några dagar sedan konstaterade riksdagen, att det råder brist på läkare i landet. Vi ha i dessa studenter en viss reserv, som det vore oriktigt att inte utnyttja. Vi behöva lärare i språk, vi behöva lärare i naturvetenskapliga ämnen. Vid en rundfråga i samband med den utredning jag förut talade om visade det sig, att cirka 45 procent av dessa studenter hade för avsikt att bli lärare. Vi hörde häromdagen att ett hundratal av de studenter, det här gäller, ägna sig åt medicinska studier och att de i egenskap av läkare skulle komma att fylla en viktig funktion i detta land.

Statsmakterna ha i olika former varit tvungna att hjälpa balterna, och riksdagen har beviljat medel i olika former för detta ändamål. Vi ha senast i år beviljat anslag till s. k. omskolningskurser för balterna. Men det är inte omskolning dessa studenter behöva. Det är hjälp till fortbildning. Det är ingen tve-

Vissa studentsociala stödåtgärder.

kan om att de därigenom lättast bli satta i stånd att fylla en för vårt land mycket viktig uppgift.

Vissa invändningar ha riktats mot att dessa studielån skulle få användas som hjälp åt flyktingstudenterna. Man har sagt att det finns en viss risk för att de skola emigrera. Ja, herr talman, jag tror inte, att den risken är så synnerligen stor. För det första är nog situationen ute i världen sådan, att många människor inte kunna emigrera ifrån det land, där de hamnade vid flykten undan kriget. För det andra har det genom gjorda förfrågningar blivit påtagligt, att dessa studenter i mycket hög grad verkligen önska att få stanna hos oss och här fylla en nyttig funktion. Det kan i detta sammanhang också erinras om att en svensk akademisk examen bäst utnyttjas i Sverige. Visserligen är vetenskapen som sådan internationell, men vetenskapen blir ändå på olika områden alltid så att säga nationaliserad. Det uppstår alltid nationella varianter. Det är ingen tvekan om att en examen avlagd vid svensk högskola lättast och bäst utnyttjas inom landet. Jag tror sålunda inte, att faran för att dessa studenter skola emigrera är särskilt stor.

Man har också sagt att det inte är rimligt att hjälpa *utlännningar* i dagens för oss beträngda ekonomiska situation. Ja, herr talman, härvidlag vill jag säga: Vi måste se den sanningen i vitögat, att de flyktingar vi ha fått in i vårt land och som mer eller mindre nödtvunget hamnat här också komma att stanna kvar här i landet. Det är väl inte många som i dagens läge tro att balterna skola komma att inom överskådlig framtid kunna återvända till sina hemland. Men detta är kanske inte så mycket att klaga över. Dessa människor äro dock, som allmänt omvittnats, till stor del för vårt land mycket nyttiga människor. De fylla en viktig funktion i samhällslivet, och de äro till största delen oförvilliga män-

niskor, väl behövliga i nuvarande arbetskraftssituation.

Då stiger fram som en mycket viktig uppgift för det svenska samhället att snarast möjligt och på effektivaste sätt försöka ympa in dessa folkgrupper i svensk kulturkrets. En mycket viktig del av denna uppgift består i att göra svenskt undervisningsväsen, inklusive dess högre former, så lättillgängligt som möjligt för dessa studenter. Och om svenska studenter, som jag sade förut, i dessa tider ha svårt att skaffa pengar för sina studier, så gäller det i ännu högre grad om dessa flyktingstudenter. Den rationella formen för att avhjälpa detta är förvisso studielånen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att fast vi kalla dessa studenter för flyktingstudenter är en inte så liten del av dem svenska studenter i den bemärkelsen, att de avlagt svensk studentexamen vid läroanstalter i Sverige.

Hur har det nu kunnat bli på det sättet — jag återkommer till den frågan — att dessa studenter ha blivit helt uteslutna från studentsocial hjälp, således även uteslutna från de lån som beviljades under åren 1946—1948? Ja, det är svårt att få riktig klarhet i detta. Det tycks ha varit så, att dessa lån från början varit knutna till socialdepartementet men att det i samband med att den första nödhjälpen avvecklades inte ansågs riktigt att de alltjämt skulle handläggas av socialdepartementet utan snarare hörde hemma inom ecklesiastikdepartementet. Sedan har visst frågan på något underligt sätt så att säga blivit hängande mitt emellan dessa departement, och man vet i detta nu inte riktigt, var den hör hemma.

I början av denna riksdag framställde jag en interpellation till statsministern rörande hjälp åt de studenter det här gäller. Jag är hans excellens statsministern mycket tacksam för att han erbjöd mig att få svar på denna interpellation redan för några veckor sedan. Då hade

emellertid statsutskottets andra avdelning redan fått hand om detta ärende genom propositionen om de student-sociala åtgärderna med tillhörande motioner. Det föreföll mig därför lämpligast att avvakta riksdagsbehandlingen av ärendet och se hur utskottet skulle utforma denna sak, alltså det förslag, som vi nu här ha att taga ställning till. Jag riktade interpellationen till statsministern av flera skäl men bl. a. just därför att det, som jag nyss sade, föreföll oklart, om frågan hörde hemma under socialdepartementet eller ecklesiastikdepartementet. Men naturligtvis är detta i första hand en kulturfråga. Det är således riktigt, att frågan från socialdepartementet föres över till ecklesiastikdepartementet. Det är otvivelaktigt en fråga av betydande vikt just för kulturdepartementet, som ju måste känna stort ansvar för att dessa främlingar bli införlivade med svenska tankegångar, svensk samhällssyn och svensk andlig odling.

Inom andra nationer, herr talman, har den här frågans vikt på många håll blivit klarare insedd än hos oss. Jag kan nämna att England — det krigshärjade, utarmade England — trots allt anser sig böra lämna betydande statshjälp till flyktingstudenter, och precis samma sak gäller Frankrike.

I utskottsmajoritetens utlåtande har man nu visserligen inte alldeles sett bort ifrån att skäl finnas för att flyktingstudenterna skola beredas hjälp, men utskottsmajoriteten ställer sig mycket, mycket tveksam, framför allt till frågan i vilken form hjälpen skall ges, och man hänvisar till regeringen för att om möjligt få denna att på något sätt taga ställning till frågan. Vi kunna allesammans vara överens om att ingen hjälp ställer sig så billig för staten som de lån det här är fråga om; reellt är det praktiskt taget ingenting de kosta staten. Hjälp i vilken annan form som helst — statsstipendier eller någonting

Vissa student-sociala stödåtgärder.

annat — kommer att kosta pengar, men inte denna.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört, alltså vikten för vårt land av att ta i anspråk all tillgänglig intellektuell arbetskraft, angelägenheten av att göra dessa flyktingstudenter, som vistas i landet, så fort som möjligt förtrogna med svensk kultur, det ovärdiga för vårt land i att låta dessa studenter svälta med vad detta innebär av faror för landet och till sist även den ekonomiskt föga betungande hjälp de statsgaranterade studielånen innebära, ber jag få yrka bifall till den reservation, som i detta hänseende anförts av herrar Mannerskantz, Ohlon m. fl.

Herr EDENMAN: Herr talman! Först några ord till herr Bergstrand i anledning av vad han sade om flyktingstudenterna.

Jag vill ge herr Bergstrand rätt i att dessa flyktingstudenters läge är prekärt — det är inte svårt att få bevis därför. Men, herr Bergstrand, alla flyktingars läge är prekärt, och jag vill ställa den frågan, om det verkligen är möjligt att i längden med humanitära skäl motivera en statlig studiehjälp för en viss speciell flyktinggrupp. Det är riktigt att humaniteten kräver, att flyktingarna i görligaste mån beredas försörjning i vårt land, men man torde knappast kunna göra gällande att det är en humanitär förpliktelse för de svenska statsmakterna att lämna studiebidrag till flyktingar. Då kunde man lika väl med åberopande av samma humanitära skäl hävda, att staten har förpliktelser att stödja även svenska studenter, som inte kunna finansiera sina studier, och detta är icke en hållbar motivering. Jag vill erinra om att den student-sociala propositionen går fram på helt andra linjer.

När herr Bergstrand däremot talar om arbetsmarknadsskälerna kan jag in-

Vissa studentsociala stödåtgärder.

stämma. De ligga på ett annat plan, och jag skall också gärna erkänna, att de nya garantilån, som nu föreslås, vid första anblicken kunna förefalla vara en lämplig stödform, framför allt därför att de inte äro behovsprövade. Men liksom utskottet bör man dock ett ögonblick stanna vid själva principen, som skulle komma att innebära, att svenska staten går i borgen för här studerande utlänningar och därmed i viss mån garanterar, att de komma att så småningom bli svenska medborgare, att de i viss utsträckning komma att lyckas med sina studier och att de komma att förbliva här i landet. Man vet mycket litet om detta, och det är därför jag anser det betänkligt ur rent principiell synpunkt att använda de statliga garantilånen som stödform när det gäller flyktingar. Men om detta är en specialfråga, skall jag gärna, om det är möjligt, medverka till någon annan lämplig stödform. Då får man emellertid hitta på andra motiveringar.

Men, herr talman, det var inte för att säga detta, som jag begärde ordet, utan det var därför att jag som ordförande i den studentsociala utredningen kanske kan tillåtas knyta några rent allmänna reflexioner till statsutskottets utlåtande i denna fråga.

Jag vill då, trots vad herr Johansson i Stockholm för en stund sedan sade från den här platsen, uttala min tillfredsställelse över att ecklesiastikministern, fastän vi för närvarande i ekonomiskt avseende leva under knapphetens kalla stjärna, gått fram på bred front och presenterat riksdagen det studentsociala programmet på längre sikt. Jag beklagar lika mycket som herr Johansson i Stockholm, att de statsfinansiella förhållandena varit sådana att vi inte i år ha kunnat få detta anslag på 1,5 miljon kronor till statsstipendier. Men den av statsutskottet tillstyrkta propositionen innebär ju inte endast att nya studielån med statlig kreditgaranti skola införas från och med nästa budgetår utan även

att riksdagen nu inbjudes att yttra sig i den rent principiella frågan om de högre utbildningsmöjligheternas demokratisering och vilka former av studentsociala stödåtgärder som lämpligen böra väljas i det fortsatta reformarbetet.

De principiella synpunkterna på frågan om de högre utbildningsmöjligheternas demokratisering skall jag i detta sammanhang förbigå, men jag vill understryka, att för socialdemokratien är principen om lika utbildningsmöjligheter för alla en bärande princip. Under alla förhållanden kunna de nuvarande utbildningshindren inte försvaras, och de måste anses oförenliga med en demokratisk samhällsuppfattning. Men även om man — som departementschefen också framhållit — bortser från de sociala rättvisesynpunkterna, måste rekryteringen till de högre utbildningsbanorna främjas även av rena arbetsmarknadsskäl. Därför är det en angelägen uppgift att tillvarataga den studiebegåvning som finns i detta land bland mindre välsituerade samhällsskikt men som inte nu kan komma fram.

Och att det verkligen finns en stor outnyttjad begåvningsreserv, framför allt inom de lägre socialgrupperna och inte minst inom arbetarklassen, torde vara fullständigt uppenbart. Alla undersökningar peka i den riktningen. De mest försiktiga beräkningarna säga oss, att för närvarande endast ungefär en tredjedel av de studentexamskapabla i detta land få tillfälle att avlägga studentexamen, och jag är för min del övertygad om att verkligheten skulle komma att visa, att det finns en betydligt större reserv av begåvningar än vad man kommit fram till med dessa olika testundersökningar. Men även om man erkänner — och det bör man göra — att begåvningsmätningarna och dessa beräkningar av den s. k. begåvningsreserven äro ytterst osäkra, framgår det ju klart redan av de uppgifter som lämnats rörande studenternas sociala här-

komst att inte minst svensk bonde- och arbetarklass självklart måste ha stora möjligheter att rekrytera en avsevärt ökad del av studentkadern.

Jag vill, herr talman, med några ord beröra en fråga, som ständigt återkommer i denna diskussion och som också antytts i utskottets utlåtande, nämligen risken för en intellektuell utarmning av de praktiska yrkena. Utöver alla de skäl departementschefen anfört emot uppfattningen att vi skulle riskera en utarmning av de breda folklagren om det skulle bli ett större antal studenter därifrån, vill jag tillägga, att antalet studenter i Sverige relativt sett är bland de lägsta i världen, om man håller sig till kulturnationerna. Eller är det någon av denna kammars ledamöter som tror, att t. ex. svensk arbetarklass i egentlig bemärkelse är uttömd på begåvningar därför att den under åren 1937—1946 släppte till 695 stycken eller 3,2 procent av våra universitets- och högskolestudenter? Det kan nämnas att våra direktörsfamiljer under samma nioårsperiod producerade 2 449 högskolestudenter. Man kan ta många siffror till, men jag nämner endast dessa — de äro både skrämmande och barocka — därför att jag anser dem vara tillräckliga för att göra slut på talet om risken för den intellektuella utarmningen.

Jag vill sedan, herr talman, i allra största korthet göra några reflexioner i samband med valet av stödformer. Det statliga stödet kan, liksom andra former av socialpolitik, sättas in efter två linjer, antingen såsom direkta ekonomiska stödåtgärder i form av t. ex. stipendier, eller också på så sätt att studiekostnaderna på studieorten nedbringas genom en rad indirekta stödformer, exempelvis subventionering av bostäder och matsalar, fria resor till och från studieorten, inrättande av kurslitteratursamlingar och avskaffande av obligatoriska avgifter, och det är också en kombination av sådana di-

rekta och indirekta åtgärder som nu föreslås.

Herr Johansson i Stockholm var något inne på dessa olika stödformer i samband med motionen om studentlönen. Jag skulle därför vilja säga, att vad man bör kräva av de direkta stödformerna är för det första att man skall få möjligheter att ställa erforderligt studiekapital till förfogande och ekonomiskt underlätta bedrivandet av högre studier, för det andra att stödformerna äro så konstruerade att de främja rekryteringen framför allt från de lägre socialgrupperna och för det tredje att de i största möjliga utsträckning göra de studerandes ekonomiska situation tillräckligt likartad, oavsett vederbörandes familjeekonomiska bakgrund.

Lönefrågan är sannerligen — och därger jag herr Johansson rätt — aktuella än vad man föreställer sig, och jag skall om ett ögonblick be att få komma tillbaka härtill. Men studie- eller studentlönen har enhälligt avvisats av utredningen och av samtliga remissinstanser, och det finns kanske inte i och för sig någon anledning att gå in på den. Även kommunisterna ha ju i sin motion erkänt, att det för närvarande inte är lämpligt att införa studielön, men de vilja i stället ha ett principuttalande för studentlönen. Ett sådant uttalande nu skulle ju emellertid vara meningslöst. Jag skall å andra sidan erkänna, att utvecklingen kanske går i denna riktning, och när tiden är mogen, får man väl ta frågan under omprövning.

För en tid sedan diskuterade vi här i kammaren i samband med de behovsprövade socialförmånerna också de behovsprövade studieförmånernas gränsskiktproblem, och jag vill till dem som på borgerligt håll gå till storms just mot de behovsprövade studieförmånerna säga, att man bör göra klart för sig själv och för andra, att alternativet till de behovsprövade formerna, i första hand stipendierna, är generellt

Vissa studentsociala stödåtgärder.

och utan behovsprövning till alla utgående stipendier. Detta är ingenting annat än just studentlön, ty det har ju aldrig fallit någon vettig människa in att i samband med studentlönen spekulera över lönegradsplacerade studenter eller någonting dylikt.

Det är därför, anser jag, nödvändigt att man gör klart för sig de rent principiella för- och nackdelarna med de olika stödformerna. Att det för närvarande inte är möjligt och önskvärt att rekommendera studielönen är enligt mitt sätt att se så överväldigande klart bevisat både av departementschefen och av utredningen att inte ens herr Johansson i Stockholm kan vilja ta upp någon aktuell diskussion på den punkten.

Beträffande de övriga stödformerna bör det här i kammaren understrykas, att varken departementschefen eller utskottet givit något principiellt förord åt lånelinjen. Det är uteslutande av statsfinansiella skäl som endast låneformen framlagts i år. Både departementschefen och utskottet ha ju tvärtom starkt understrukit, att stipendier kombinerade med statsgaranterade lån är en lämplig stödform, och detta bör också i klarhetens intresse framhållas, så att inte de konservativa krafter — och de äro kanske starkare än man tror — som betrakta lånelinjen som den primära formen, skola få möjligheter att tillskansa sig någon framgång i samband med riksdagens beslut i dag.

De statsgaranterade lånen innebära självfallet stora fördelar; framför allt blir det möjligt att i fortsättningen skaffa studiekapital till alla som äga de intellektuella förutsättningarna. Dörrknackandets och växelrytteriets tid borde därför ha sett sina bästa dagar. Men å andra sidan äro också lånen — och det anser jag man bör understryka, när riksdagen just är beredd att fatta beslut om denna låneform — förenade med uppenbara nackdelar. Amorteringstvängtet bidrar nämligen starkt till

att belasta den yngre akademiskt utbildade arbetskraften, och jag vill ge herr Johansson rätt i att ur rekryterings-synpunkt äro inte lånen särskilt lämpliga. Det är stipendierna som framför allt böra användas i detta sammanhang.

Herr talman! Jag skall inte längre uppta riksdagens dyrbara tid, utan utöver de rent principiella synpunkter jag anfört kan jag kort och gott helt ansluta mig till vad utskottet har föreslagit, och utskottets justeringar i några detaljfrågor anser jag också utan vidare böra kunna accepteras. Men jag vill från denna plats uttrycka den förhoppningen att det ganska snart skall bli möjligt att fullfölja det studentsociala reformprogram, som i år presenteras riksdagen.

Om det, herr talman, skulle kunna innebära någonting annat än en tom demonstration att yrka bifall till herr Johanssons i Stockholm yrkande, som ju innebär bifall till studentsociala utredningens stipendieförslag, skulle jag ansluta mig till detta yrkande. Men då det icke blir annat än en tom demonstration, som icke gagnar saken, och då jag icke tänker gå ifrån det studentsociala programmet, skall jag i nuvarande läge, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **BERGSTRAND** (kort genmäle): Herr talman! På grund av att doktor Edenman nyss vände sig till mig och framhöll, att han inte kunde gå med på reservationen därför att den var motiverad endast av humanitära skäl, skall jag be att få rikta doktor Edenmans uppmärksamhet på att jag tidigare sade, att visst finns det humanitära skäl och visst kan man också säga, att dessa göra sig gällande med ökad styrka när det gäller dem som kommit helt utblottade till landet, men det var inte detta som för mig var viktigast, utan det var arbetsmarknadsskäl.

Doktor Edenman invänder, att om

staten skall gå i borgen för dessa utlänningar förutsätter det att de skola bli svenska medborgare, att de skola »lyckas» i landet och att de skola stanna här. Men det är väl ändå så, doktor Edenman, att en kvalitativ prövning skall ske av dessa studenter såväl som av de svenska studenterna. Denna prövning torde bli minst lika sträng för de utländska studenterna som den är för de svenska, och erfarenheten har dock visat, att staten i allmänhet inte förlorat någonting på den hjälp som givits studenter av olika kategorier. Statens flyktingnämnd gjorde en utredning om dessa saker för ett par år sedan, varvid man fann, att de lån som då utlämnats kommit till mycket god användning och att ingen missbrukat dem samt att de som fått lånen voro sysselsatta i Sverige.

Vidare sade doktor Edenman att han gärna skulle vara hågad att hjälpa till med att åstadkomma en annan stödform. Jag skulle vara mycket intresserad av att få veta vad det skulle vara för slags stödform som ställer sig lika billig för staten och ändå blir lika effektiv för de studenter, som komma i åtnjutande av den.

Det viktigaste är dock till sist att vi komma ihåg, att hela denna stora flyktinggrupp behöver göras förtrogen med svenskt tankeliv. Detta är en stor uppgift för ecklesiastikdepartementet, och jag hoppas att ecklesiastikministern, när han nu så småningom kan släppa åtminstone den stora omsorgen om skolfrågan, har denna för svenskt kulturliv så väsentliga angelägenhet i åtanke.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Herr Bergstrand nämnde i sitt första anförande, att han riktat en interpellation till mig rörande möjligheterna att hjälpa dessa flyktingstudenter i den nödsituation, som de enligt interpellanten skulle ha kommit i. Herr Bergstrand omnämnde också att jag hade erbjudit mig att svara

Vissa studentsociala stödåtgärder.

på ett tidigare stadium av riksdagsarbetet men att vi båda voro överens om att vi, eftersom frågan låg under statsutskottets prövning, inte skulle föregripa det ställningstagande, till vilket statsutskottet skulle komma. Jag tror, att det var riktigt både av interpellanten och interpellationsbesvararen att intaga denna position.

Nu föreligger här statsutskottets utlåtande. Frågan om statligt stöd till flyktingstudenter är behandlad på s. 20 i utskottets utlåtande, och jag har för min del ingenting att erinra mot den skrivning, som förekommer där. Om jag till detta meddelande skulle lämna ett kort referat av vad interpellationssvaret skulle ha innehållit, skulle det vara, att jag för min del inte tror, att den av interpellanten ifrågasatta utvägen att bevilja dessa flyktingstudenter svenskt medborgarskap tidigare än vad som skulle kunna ske enligt gällande praxis är särskilt rekommendabel, medan jag tror, att andra yrkesgrupper bland flyktingarna därav skulle känna sig stötta.

Interpellanten anför vidare, att flyktingstudenterna äro i mer eller mindre hög grad hänvisade till att genom eget arbete bekosta sina studier. Det är otvivelaktigt riktigt, men detta gäller ju, herr Bergstrand, för många svenska studenter också. Hittills ha väl många svenska studenter råkat ut för den mycket stora olägenheten att behöva göra avbrott i sina studier av ekonomiska skäl, för att nu inte tala om de mycket omfattande grupper, som aldrig ens ha fått påbörja sina studier. Så länge som statsmakterna av statsfinansiella skäl anse sig tvingade att så starkt, som för närvarande sker, begränsa antalet statsstipendier och räntefria studielån och så länge som en mycket stark behovsprövning har visat sig nödvändig kunna vi inte finna det motiverat att placera flyktingstudenterna i en särställning.

Jag medger, herr talman, att när det gäller doktorand- och licentiestipendierna är en mera liberal tolkning och

Vissa studentsociala stödåtgärder.

en mera liberal praxis möjlig. Doktorand- och licentiantstipendierna utgöra inte direkt en vanlig studentsocial hjälp, utan de avse ju i första hand att främja den vetenskapliga utbildningen och forskningen på ett högre plan. Jag vill inte förneka, att det kan föreligga skäl att låta flyktingstudenterna komma i åtnjutande av dessa stipendier. Jag kan meddela kammaren att det pågår en undersökning i ecklesiastikdepartementet om möjligheterna att utdela sådana stipendier till flyktingar.

Beträffande möjligheterna att lämna studielån med statlig kreditgaranti innehöll interpellationssvaret ungefärligen detsamma som herr Edenman nyss yttrade i sitt anförande, och jag skall därför inte trötta kammarens ledamöter med att upprepa vad han sade. Interpellationssvaret är alltså tämligen negativt med det undantag, som jag redovisade beträffande doktorand- och licentiantstipendierna. Jag vill inte förneka, att flyktingarna kunna befinna sig i ett svårt läge och att de ofta utgöra ett värdefullt tillskott till vårt kulturliv. Detta ha de ju också visat. Men så länge vi ha kanske tusentals svenska pojkar och flickor, som otvivelaktigt också skulle utgöra ett sådant värdefullt tillskott, om vi hade råd att hjälpa dem, tror jag inte att den nu sittande regeringen är beredd att taga någon annan ställning än som framgår av det interpellationssvar, som jag här har lämnat.

Herr BERGSTRAND (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för svaret — det blev tydligen ändå ett interpellationssvar, och jag är tacksam härför. Jag hade nästan tänkt mig att det skulle komma att lyda så som det gjorde.

Emellertid måste jag göra en liten invändning mot resonemanget om att vi också ha tusentals svenska pojkar och flickor, som skulle behöva hjälp. Det är självklart att så är fallet, men jag tror

inte att vi ha tusentals svenska studenter som inte skulle kunna få hjälp. Meningen med de lån vi nu tala om är just att hjälpa dem som tagit studenten men ha svårigheter att därefter komma vidare, och vad jag vill är bara att denna hjälp utsträcker till att omfatta de flyktingar, som redan äro studenter (kanske blivit det i Sverige) men inte äro svenska medborgare.

Dessutom vill jag ytterligare framhålla hur viktigt det är att inlemma hela den flyktingstock, som finns i landet, i svenskt kulturliv, och därvidlag tror jag den fråga jag nyss berört är av viss betydelse.

Herr KYLING: herr talman! När man debatterar frågan om undervisningsväsendets demokratisering, verkar det ibland, som om vissa talare skulle anse att vi inte ens ha börjat vandra den rätta vägen när det gäller att demokratisera vårt undervisningsväsende.

Vi skola dock hålla i minnet, att redan på våren 1945 började man lägga grunden till undervisningsväsendets demokratisering. Jag är väl medveten om, herr talman, att vi ännu inte ha hunnit så långt som önskvärt vore, men jag vill i alla fall säga till herr Johansson i Stockholm att de ungdomar, som nu påbörja sina teoretiska studier, alltså vid våra realskolor och liknande skolor, beredas ganska stora möjligheter att studera vidare. Här finnas dock möjligheter för lärjungar, som bo på skolorten, att få 540 kronor i stipendier utan återbetalningsskyldighet, och för landsortslärjunge kan motsvarande stipendiesumma uppgå till över 1 000 kronor. Även om detta på intet sätt kanske täcker hela den kostnad, som vederbörande åsamkas, är detta i alla fall en väg, som vi ha slagit in på och som helt säkert är den rätta. Jag kan ju också nämna för kammarens ledamöter, att föregående år förelägo inte mindre än

35 000—40 000 stipendieansökningar här i landet och att en stor procent av dessa ansökningar också blevo bifallna.

Om jag sedan kommer in på vad vi ha att debattera i dag, vill jag säga att här finns ytterligare en väg, som vi allesammans önska få fortsätta på, nämligen den som studentsociala utredningen har anvisat. Detta innebär nu inte en slutgiltig lösning utan endast början på en lösning, och meningarna äro på denna punkt kanske en smula delade. Jag hör väl till de konservativa krafter, som herr Edenman varnade för i sitt anförande. Han sade nämligen, att det finns en hel del konservativa krafter, som äro farliga att ha att göra med, ty de anse att låneformen är bättre än stipendieformen. Ja, herr talman, eftersom jag har denna uppfattning, måste jag för herr Edenman erkänna att jag tillhör dessa konservativa krafter.

Jag kan, herr talman, tala om att de studier jag själv har bedrivit har jag fått finansiera genom lånemedel. Jag har fått låna vartenda öre för att kunna avlägga min examen. Jag kan också tala om för kammarens ledamöter, vilka bekymmer en person, som skall låna pengar, har när det gäller att få borgensmän. Det huvudsakliga problemet är nu en gång för alla att få någon, som går i borgen för en studerande. När vi nu ha kommit så långt — och vi få hoppas att vi kunna fortsätta på den vägen — att staten skall kunna ikläda sig borgensansvar vid studielån och alltså garantera att återbetalning äger rum, har mycket vunnits för de studerande.

Jag sitter själv med i statens studielånenämnd, och den fördelar årligen åtskilliga miljoner kronor i studielån, och jag vet med vilken tacksamhet de studerande taga emot dessa lån. Ändå ha vi inte kommit så långt, att dessa studerande kunna få så stora lån, att dessa kunna täcka större delen av omkostnaderna. Jag är nämligen rädd för, herr talman, att det förslag, som går ut

Vissa studentsociala stödåtgärder.

på att man betalar de studerande en lön, är mycket farligt, och jag anser i stället att vi böra vandra den väg, som innebär att man låter dem, som avlagt en examen, erhålla sådan lönesättning på grund av sin examen, att de skapa sig möjligheter att själva återbetala sina lån, som de här inte ha behövt skaffa någon borgensman till utan för vilka staten ställer sig som garant. Jag har velat säga detta med anledning av herr Edenmans varning för de konservativa krafterna i samhället.

Sedan vill jag bara ytterligare tillägga, att jag har väckt en motion i anledning av den kungl. propositionen angående studentsociala stödåtgärder, och jag skall inte orda någonting om denna motion, ty utskottet har tillstyrkt bifall till denna. Däremot har jag väckt en annan motion, till vilken utskottet avstyrkt bifall. I denna motion har jag begärt, att även studerande vid våra folkskoleseminarier skulle ges möjlighet att få del av dessa statsgaranterade lån. Departementschefen har i den kungl. propositionen inte kunnat ta upp denna fråga, ehuru departementschefen ställer sig relativt positiv till detta förslag och anser, att man en gång i framtiden kan tänka sig att lösa problemet på ett sådant sätt, att även dessa studerande skulle kunna komma i åtnjutande av de statsgaranterade lånen. Jag vill, herr talman, understryka vikten av att även folkskoleseminarieelever skola komma i betraktande vid beviljande av dessa statliga lån. Vi ha nämligen en förestående stor skolreform. Vi behöva en mängd sökande till våra seminarier och våra lärarhögskolor; och de behöva vara så många, att det finns möjlighet att gallra och på så sätt få över de allra bästa krafterna på lärarbanan.

Nu har utskottet inte vågat taga direkt ställning till denna fråga. Utskottet åberopar nämligen den svåra arbetsbelastning, som man tror skall uppkomma för de garantibeviljande myndigheterna under de första åren. Jag vill inte

Vissa studentsociala stödåtgärder.

förneka att det kommer att uppstå en sådan besvärlig arbetsbelastning, och jag kommer därför inte att ställa något yrkande till min motion i detta ärende, utan jag vill bara vädja till ecklesiastikministern att taga denna fråga under förnyad omprövning. Jag är också, med vetskap om den välvilliga inställning herr statsrådet Weijne har till denna fråga, övertygad om att han, när utskottet har överlämnat detta ärende till Kungl. Maj:t, skall kunna ta med även denna grupp av studerande i beräkningen när det gäller de statsgaranterade studielånen.

Sedan vill jag bara till sist säga några ord om den reservation, som här har fogats till utskottets utlåtande och som gäller flyktingstudenterna. Jag kan åberopa att det föreligger ett stort behov för våra flyktingstudenter att få den hjälp, det här är fråga om. Jag kan nämna att till statens studielånenämnd inkomma ibland ansökningar från sådana flyktingar, trots att det finns klart föreskrivet, att sådana, som inte äro svenska medborgare, inte kunna påräkna några statliga räntefria studielån. De brev, som åtfölja dessa ansökningshandlingar, ge ett mycket tydligt vittnesbörd om hur behöfligt det är att dessa personer kunna få hjälp. Nu säger utskottet, att det inte är avogt inställt mot tanken att hjälpa dessa flyktingar, men det anser att hjälpen bör lämnas i en annan form än som statsgaranterade studielån.

I likhet med herr Bergstrand skulle jag vilja ställa den frågan närmast till herr Edenman, på vilket annat sätt än genom statsgaranterade studielån han tänkt sig att lösa frågan om hjälp åt flyktingstudenterna. Det gäller nämligen här att försöka rädda till vårt land den intellektuella delen av flyktingarna, som vi ha så stort behov av.

De statliga räntefria studielånen äro också enligt min mening ur statens synpunkt en ganska billig form av stöd. Jag har just nu inte i minnet, hur myc-

ket staten har förlorat på de räntefria lånen, men jag kan försäkra, att det rör sig om mycket blygsamma belopp. Och var och en av de studerande, som söka statsgaranterade studielån, kommer att undergå en prövning, som naturligtvis kommer att bli, förmodar jag, av sådan art att de garantibeviljande organen inte utdela lån till vilka som helst, utan som innebär en garanti för att de, som verkligen erhålla dessa lån, också skola kunna göra rätt för sig och bli dugande medborgare i samhället.

Herr talman! I enlighet med vad jag här anfört, kommer jag för min del att rösta för den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, och jag ber därför också att få yrka bifall till denna.

Herr EDENMAN (kort genmäle): Herr talman! Både herr Bergstrand och herr Kyling ha ställt den frågan till mig, vilken stödform jag antydde i mitt första anförande. Jag vill då erinra om att jag sade, att endast på det villkoret att det kan bevisas att dessa flyktingstudenter böra erhålla statligt studielån ur en speciell synpunkt, måste man taga denna fråga under omprövning, och jag skall exemplifiera vad jag menar.

Om man kan bevisa, herr Bergstrand, att vi t. ex. mycket hastigt skulle kunna här i landet få åtskilliga läkare genom att göra en kapitalinsats i form av studielån åt flyktingar, skulle jag gärna vilja medverka till en sådan åtgärd. Här är det alltså fråga om rena arbetsmarknadssynpunkten. Men vad jag inte kan acceptera är, att man vill anföra humanitära skäl för studentsociala stödåtgärder.

Jag vill erinra om att under åren 1946—1948 utdelades ett antal räntefria studielån till flyktingstudenter. Om jag inte missminner mig, ha vi behandlat en proposition där man avskrivit flyktingbegreppet och bara räknar med begreppet utlänningar. Dessa utlänningar eller flyktingar, som ha kommit till

Sverige under krigsåren, ha nu inte lång tid kvar, innan de kunna bli svenska medborgare.

Statsministern pekade på doktorand- och licentiestipendierna. Jag har haft möjlighet att studera denna fråga på närmare håll, eftersom jag har äran deltaga i den utredning, som pågår på detta område, och jag kan för min del inte resa några principiella invändningar mot att flyktingarna komma i åtnjutande av dessa stipendier, då de utdelas under den motiveringen att man inom ett visst ämne bör få de bästa begåvningar som finnas — vederbörande må sedan vara grek, jude eller balt. Här ligger alltså inte någon social motivering bakom.

Sedan, herr talman, en replik till herr Kyling. Han sade, att han hade fått finansiera sina studier genom studielån och att det var mycket svårt att få borgensmän. Det veta vi litet var, och herr Kyling, det är många som inte ens kunna få några borgensmän. Vidare säger herr Kyling, att detta problem kan lösas genom utdelandet av studielån och att man sedan i stället bör inrikta sig på att ge de studerande en kompensation i form av högre lön. Den metoden kan jag inte acceptera, eftersom jag inte anser det vara demokratiskt att från de akademiska fackorganisationernas sida föra fram några enstaka exempel på höga studieskulder, t. ex. för läkarna 30 000, 35 000, 40 000 kronor eller för lärarna 20 000—25 000 kronor. Det är numera bevisat, att dessa siffror inte alls motsvara de verkliga lånesummorna.

Jag ber att få återkomma.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! När herr Edenman gör gällande, att de räntefria studielånen ligga på ett helt annat plan, vill jag fråga: Vad är det för större skillnad mellan de av statens studielånenämnd lämnade räntefria studielånen och de stats-

Vissa studentsociala stödåtgärder.

garanterade studielånen? Det är ungefär samma slags lån, fast det gäller olika administrativa former för dem.

Till herr Edenman vill jag vidare säga, att det förvånar mig, att han går emot att dessa flyktingar skulle få möjlighet att få statsgaranterade studielån. Jag förmodar att han i dag liksom kammarens övriga ledamöter fått sig tillsänt ett papper, där man vädjar till riksdagens ledamöter att tänka på de flyktingar som det här gäller. Detta papper har undertecknats av ordföranden i Sveriges förenade studentkårer, ordföranden i Uppsala studentkår, ordföranden i Lunds studentkår, ordföranden i Stockholms studentkårer och av ordföranden i Göteborgs förenade studentkårer. Jag förmodar därför att det icke bara är dessa personer utan Sveriges samlade akademiker som stå bakom detta önskemål.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr EDENMAN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara avsluta min första replik till herr Kyling i fråga om studielånen.

I ett läge, där stora grupper studenter över huvud taget icke ha skulder, stora grupper ha relativt begränsade skulder och relativt små grupper ha mycket stora skulder, är det oriktigt att säga, att man skall giva kompensation lönevägen, ty det innebär att de grupper, som ej äro skuldsatta, i sin fackliga politik och i sin lönepolitik utnyttja de grupper som äro skuldsatta. Om man har den inställningen — och det hoppas jag herr Kyling har — att studier är ett samhällsnyttigt arbete, är det rimligt och principiellt riktigt som studentsociala utredningen enhälligt hävdade, att studierna böra finansieras helst stipendievägen eller genom en kombination av stipendier och lån. Att det är fråga om en kombination av stipendier och lån beror på det enkla skälet, att de behovsprövade stipendierna, vilkas

Vissa studentsociala stödåtgärder.

erhållande ju förutsätter att man skall vara obemedlad eller mindre bemedlad, endast skola utgå halva studietiden. Herr Kyllings motivering är konservativ och det är ju helt naturligt.

Till sist vill jag i fråga om hjälpen till flyktingarna erinra om att det härvidlag ju icke rör sig om en i princip ny låneform. Vi ha redan garantilån för akademiker, det är riktigt, men det gäller också att få hela detta nya system att administrativt gå ihop. Det är viktigt att man icke misslyckas därutinnan.

När herr Kylling här pekar på att det finnes 200 å 300 aktuella flyktingfall, vill jag erinra om att dessa äro de fall som förekomma vid universitet och högskolor. Men vi ha oändligt många fler intellektuella flyktingar i vårt land som arbeta i skogar och industrier, vilka flyktingar äro i samma läge. Om statsmakterna nu öppna möjlighet till studier även för dessa, är det naturligt att många av dem komma att uppsöka universiteten för att fullborda och avsluta de studier som de påbörjat i sitt hemland.

Detta är ingen liten fråga. Det är ingalunda så, att det här endast gäller ett fåtal personliga tragedier, utan det rör sig här om en verklig principfråga, och då återstår det att avgöra om svenska staten skall gå i borgen för icke svenska medborgare.

Herr BERGSTRAND (kort genmäle): Herr talman! Jag återkommer till herr Edenmans förra anförande, där han återigen var inne på att de humanitära skälen icke skulle vara avgörande. Jag vill betona att det icke är reservationen som talar om de humanitära skälen, utan utskottets utlåtande, för vilket herr Edenman talat.

Jag kan gärna gå med på, sade herr Edenman, att om det skulle gälla ett speciellt problem såsom till exempel att få fram läkare snabbare, då skulle det

som vi här åsyfta kunna komma i fråga. När det gäller dessa flyktingar påpekades — av medicinska fakulteten i Lund tror jag — att detta var en väg att gå, därför att många av dessa flyktingar på detta sätt skulle kunna hjälpas fram ganska snabbt. Men som utlänningar kunna de icke komma i åtnjutande av dylika lån.

Det är också påtagligt att de flyktingar som avlagt svensk studentexamen i kunskaper borde kunna vara likställda med svenskarna. Men de kunna ej komma i åtnjutande av dessa lån!

Till sist konstaterar jag att herr Edenman stannade litet för hastigt i sitt anförande. Jag frågade vilken hjälpform han skulle vilja tillstyrka. På det har jag ej fått något svar. Herr Edenman har bara sagt: Om ni anvisa principiella skäl, skall jag anvisa formen. Men vilken form är billigare än den nu föreliggande, och vilken form är han i annat fall hågad att anvisa?

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag tillhör också dem, som välkomnade det förslag i studentsociala utredningen som Edenmankommittén utrett och som regeringen delvis lagt fram. Jag beklagar att vi icke åtminstone beträffande vissa delar av denna fråga fingo en proposition redan i fjol, ty då hade åtskilligt av vad vi här velat vinna redan tidigare kunnat vinnas.

Jag har begärt ordet, herr talman, inte för att yttra mig allmänt i frågan utan för att säga några ord i denna flyktingfråga. Jag gör detta desto hellre som jag hör till dem i denna kammare som haft många tillfällen att direkt på ort och ställe, vid högskolorna, studera förhållandena. Jag har haft kontakt med utländska studenter och sett deras belägenhet. Jag måste säga att det finns många vid våra högskolor och universitet som äro betjänta av hjälp och som äro i allra största behov därav och som tillvunnit sig lärarnas och kamraternas

Vissa studentsociala stödåtgärder.

odelade beundran för den verkligt tapp-
ra kamp som de föra trots alla svårig-
heter.

Här har man diskuterat mycket ur
vilka synpunkter man skulle kunna mo-
tivera en hjälp även till de utländska
studenterna. Herr Edenman har, synes
det mig, alltför mycket fäst sig vid de
humanitära synpunkterna. Givet är ju
att dessa ej böra lämnas ur räkningen.
Det är, som herr Bergstrand i anföran-
de efter anförande fastslagit, fullt till-
räckligt att anlägga sparsamhetssyn-
punkterna.

När vi se på det nuvarande interna-
tionella läget och kunna konstatera hur
svårt det är att få lärare, ingenjörer, lä-
kare och tandläkare osv., tror jag att
det är viktigt, att statsmakterna taga
vara på allt det utmärkta material som
kan bjudas oss även utifrån. Jag tror
det är befogat att säga, att det har va-
rit till stor fördel för den akademiska
undervisningen och inte minst för stu-
dentlivet under dessa olyckliga Europa-
år, att det uppstått en blandning mellan
våra egna studenter och andra länders
studenter. Om det tidigare varit någon
brist vid våra egna universitet och hög-
skolor, så har den väl legat däri, att de
varit för nationellt betonade. Det har
varit för litet luft utifrån, för litet av
internationella förbindelser. Vi ha här
tidigare haft perioder i vår historia då
viss folkblandning ägt rum. Jag tänker
på valloner, skottar osv., och jag tror
att vi alla nu äro tacksamma för de in-
satser som gjordes av dessa.

Herr Edenman har fäst sig vid de
risker som här skulle uppstå. Jag vill
från ett annat område komma med ett
vittnesmål. Jag är en av ledamöterna
av den nämnd för beviljande av läne-
hjälp till utländska läkare som tillsattes
för ett par år sedan. Jag frågade vid
sista sammanträdet, om vi hade gjort
några förluster på de lån som beviljats
dessa som här genomgå fortbildning.
Jag erhöll då svaret, att man till dags
dato icke gjort några förluster, men jag

vill då betona, att amorteringstiden för
åtskilliga av dessa lån då ännu ej var
utgången. När denna lånefond starta-
des vid 1947 eller 1948 års riksdag eller
— jag är inte säker på att jag kommer
ihåg rätt årtal — genomfördes, det vill
jag här fastslå, precis vad man i reser-
vationen och i motionen här ifrågasatt,
nämligen låneshjälp till flyktingar. Vad
de utländska studenterna beträffar är
en sak uppenbar: om några människor
på något sätt ha svårt att få lån, så är
det väl dessa som ju äro alldeles isole-
rade. De känna möjligen andra flyk-
tingar, men dessa äro icke i den ställ-
ningen, att de kunna skriva på papper
eller få ett papper att gå i bankerna.
Jag vill också erinra om att när Stock-
holms stad beviljat stipendier åt ung-
dom, undantogs icke utlänningarna,
utan det bereddes då också möjlighet
för begåvade utländska studenter och
andra att få stipendier.

Herr Edenman sade att man skall ta
bort flyktingbegreppet. Om han menar
att vi i vår sociallagstiftning under se-
nare åren steg för steg sökt att jäm-
ställa utlänning med svensk i arbets-
processen när det gäller pensionshjälp
och mödrahjälp — det ligger ju ett ut-
skottsbetänkande härom på bordet —
så kan jag förstå hans uppfattning, ty
vi ha faktiskt på nästan alla områden
inom sociallagstiftningen sökt jämställa
utlänning med svensk. Dessutom har
icke flyktingbegreppet ännu tagits bort.
För närvarande ligger hos regeringen
en konvention just angående begreppet
flykting, där detta mycket noggrant dis-
kuterats. Det gäller alltså frågan om för-
längning av en konvention angående
flyktingar som svenska staten biträdde
1946.

Det finns en synpunkt till som man
inte alldeles bör bortse från i detta sam-
manhang. I stort sett ha väl utlänning-
arna i Sverige gjort en arbetsinsats som
— det må nu röra sig om balter, tyskar,
österrikare eller finnar — mer än väl
motsvarar de sociala insatser som vi

Vissa studentsociala stödåtgärder.

gjort till förmån för dessa grupper. Om någon skulle göra en verkligt noggrann beräkning över vad utlänningarna betytt i arbetsprocessen, icke minst under dessa sista år av enorm arbetskraftsbrist, tror jag att det skulle visa sig, att den svenska staten icke gjort någon förlust utan tvärtom en vinst. Man bör kanske också fästa uppmärksamheten vid en annan sak. Jag syftar på ett ärende som vi ha på föredragningslistan och som väl kommer upp någon gång i natt, nämligen den nya medborgarskapslagen. Om ni, mina damer och herrar, dessa dagar hunnit läsa igenom första lagutskottets betänkande eller propositionen, så framgår ju därav att man, om icke särskilda skäl föranleda annat, kräver sju års vistelse i Sverige för erhållande av medborgarskap. Vi hörde nyss från statsministern, att det fanns mycket små skäl för att göra just dessa studerande till svenska medborgare i förtid. Dessa studenter äro sålunda minst sju år utslutna från de möjligheter som svenska studenter ha, de må vara hur begåvade som helst.

Vad licentiand- och doktorandstipendierna beträffar ha dessa redan kommit på tal. Jag är tacksam för det löfte som uttalades från regeringens sida, att verkligt begåvade, vetenskapligt lagda utländska studenter under bestämda villkor skulle kunna komma i fråga till stipendier, men jag tycker att detta problem därför inte behöver stå tillbaka. Här gäller det dock inte att giva stipendier — stipendier som vad gäller licentiander och doktorander i vissa fall kunna gå upp till 20 000 kronor, även om en licentiand eller doktorand icke utnyttjar hela det belopp som kan komma i fråga — utan endast en kredit som, och det visar ju erfarenheten, under förutsättning att lånen beviljas under bestämda villkor och under noggrann prövning, icke torde leda till några förluster.

Jag kan alltså, herr talman, ej kom-

ma till annat, än att om man här verkligen uppställer bestämda restriktioner och vederbörande har för avsikt att stanna i landet, är den princip, som innehålles i reservationen, en princip som just ger uttryck åt jämlikhetssynpunkten. Den formen för hjälp, som herr Edeman skisserat och som tydligen är något i stipendieväg, skulle på sätt och vis innebära ett privilegierande av dessa studenter framför de svenska. Den andra formen däremot skulle vidare vara den billigaste, och slutligen skulle den vara den effektivaste och den som forstast skulle komma till stånd. Under sådana förhållanden, herr talman, måste jag i dag, när vi komma till denna reservation, be att få yrka bifall till denna.

I detta yttrande instämde herrar *Mossesson* och *Åhman*.

Herr *JANSSON* i Kalix: Herr talman! Denna fråga har redan belysts såväl från reservanternas sida som ur de synpunkter utskottets majoritet anlagt vid bedömandet av densamma. Det kunde därför vara onödigt att förlänga debatten, men jag vill endast understryka att vid behandlingen inom avdelningen, som var ganska vidlyftig, kommo vi till det resultatet — trots all den förståelse vi hyste för det läge flyktingstudenterna befinna sig i — att det dock inte var möjligt att vid bedömandet av deras hjälpbehov tillämpa samma grunder som beträffande de svenska studenterna.

Det är helt naturligt, att det i dagens situation, då det råder en utomordentlig brist på arbetskraft inom alla intellektuella yrken, är lätt att föra ett sådant resonemang som herr Bergstrand fört i dag. Men en dag, då de åtgärder, som här föreslås att riksdagen skall besluta, ha fått verka, komma vi säkerligen att ha tillräckligt med svenska studenter för att fylla behoven inom de intellektuella yrkena. Då uppstår genast — om man skall dra ut konsekven-

Vissa studentsociala stödåtgärder.

serna av det Bergstrandska resonemanget — ett nytt problem: striden mellan svensk och utländsk arbetskraft om statslånen.

Jag vill inte förutspå en sådan kommande tid, men jag vill å andra sidan inte heller blunda för de framtida svårigheter som kunna uppstå, därest man skall redan i dag införa full paritet i fråga om dessa hjälpåtgärder mellan utländsk student och svensk student. Det är därför som utskottsmajoriteten har stannat vid ett uttalande, att det, då departementschefen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, förutsättes, att spørsmålet kommer att tagas upp till prövning och under sådana former som trygga vederbörandes berättigade intressen och landets behov av denna arbetskraft. Vi böra i varje fall inte skapa några som helst irritationer i framtiden mellan svensk student och flyktingstudent.

Det är mot bakgrunden av dessa synpunkter, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Detta borde ha varit en debatt om svenska arbetare- och bondeungdomars ökade möjligheter att komma fram till akademiska eller andra examina, för vilka de kunde vara bättre lämpade än de som nu ibland rent av pinas fram till dessa examina. Herrar Håstad, Bergstrand och Kyling ha i stället gjort det till en debatt om den baltiska flyktinghjälpen. Får jag de herrarna om litet mer svenskhet i debatten!

Det är nämligen anledning att här kontrastera den varmhjärtade tonen, när det talas om de baltiska flyktingarna, och det kyliga avslaget med hänvisning till det svåra ekonomiska läget, då man vill aldrig så litet förbättra möjligheterna för de många begåvade unga svenskar, som borde hjälpas fram. Härrör inte vad högern och folkpartiet

beträffar denna hjärtevärm från den omständigheten, att det här gäller en invasion av speciell karaktär? Det är en reaktionär invasion med stark insprängning av f. d. SS-män. Vi märkte inte dessa varma hjärtan under krigsåren, när antifascistiska flyktingar förvägrades varje annan utbildning och utkomst här i landet än den som bestods i interneringslägren i Långmora och Smedsbo.

Herr Edenman har i polemik med herr Bergstrand skilt mellan arbetsmarknadssynpunkter och humanitära synpunkter. Jag menar att också ur arbetsmarknadssynpunkt bör man, när vi nu ha brist på intellektuell arbetskraft, försöka få fram, med de åtgärder vi föreslagit, en snabbare rekrytering från de folkskikt i Sverige, där vi ha en stor reserv av begåvningar som inte utnyttjas utan tvingas vara kvar i yrken, för vilka de inte passa. Om man tidigare hade ägnat större intresse åt detta, kanske vi inte i dag skulle ha en så stor intellektuell främlingslegion som vi ha — och vi hade sluppit importera hundra österrikiska läkare och lärare från Norge. Jag tror att det hade varit en bättre rekrytering och att vi böra försöka komma dithän.

Vi höra av statsministern, att man också på andra vägar tillmötesgår herr Håstads och andras begäran, när man t. o. m. skall dela med sig av de fåtaliga doktorand- och licentiantstipendierna till dessa intellektuella flyktingar. Många av dem ha framträtt med synnerligen pockande ton och vilja på svensk bekostnad komma fram inom intellektuella yrken. Jag har tidigare i riksdagen haft anledning att i ett par fall påvisa, att stipendie- och lånevillkoren voro bättre för dessa flyktingstudenter än för svenska studenter från mindre bemedlade hem. Det är alltså inte så illa ställt, som det här uppges.

Gent emot herr Kyling vill jag säga, att jag inte alls bestritt att något har utträttats. När han erinrar om 1945 års beslut har jag så mycket mindre anled-

Vissa studentsociala stödåtgärder.

ning att bestrida detta som jag delvis fick gehör för min motion om utökning av naturastipendierna.

Till herr Edenman behöver jag inte säga så mycket, då han utom i fråga om studentlönen i själva yrkandet i stort sett instämmer med mig och till och med utökat min exempelsamling med det nya och goda direktörsexemplet. Men när man som herr Edenman talar om »en bärande princip inom socialdemokratien», att alla böra ha lika start och lika villkor vad gäller den högre utbildningen, måste han väl erkänna att det behövs extraordinära åtgärder, eftersom det dock — som jag nyss har påpekat — är så, att 5,7 procent av svenska folket svarar för 57 procent av studenterna vid universitet och högskolor, medan 57 procent av folket bara har 5,7 procent av studenterna. Då förslå inte dessa åtgärder, som ju huvudsakligen bestå i andra och vidgade lånemöjligheter. De medföra i stort sett att de förut svåråtkomliga lånen i privatbanker ersätts med statsgaranterade lån.

Detta är för all del ett framsteg liksom naturastipendierna, men jag tror inte att det i väsentlig mån kommer att öka rekryteringen från detta folkskikt eller kommer att förändra det faktum, att tre fjärdedelar av dem som kunna ta studentexamen hindras av ekonomiska och sociala skäl att göra det. Då höra vi från den borgerliga sidan tusen, tusen invändningar, då är man — när det gäller svenskar alltså — rädd för utarmning på intellektuell arbetskraft inom de praktiska yrkena, och då är man ofta framme med spärrar för att begränsa tillströmningen.

Jag vet att vårt förslag om studentlön kommer att avslås, men det hindrar inte att vi vidhålla det, därför att det är den enda princip som bär fram. Det är det enda förslag som verkligen gör villkoren lika och begåvningen avgörande — icke föräldrahemmets ekonomiska, sociala eller geografiska läge.

Även om herr Edenman har instämt med mig i stort sett, kommer han till det resultatet, att detta bara är ett demonstrationsförslag; man kan inte komma längre nu, säger han. Det är mycket vackert, herr Edenman, med bugningar för principerna, men när man åtminstone kan ge ett gott handtag med så litet pengar som halvannan miljon, tror jag man borde göra detta praktiska offer åt principerna.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag skall försöka att inte irritera herr Johansson i Stockholm beträffande svenskheten, han är mycket känslig på den punkten. För min del vill jag emellertid också hålla på det svenska.

Jag vill börja med att understryka de principiella synpunkter, som både utredningen, departementschefen och utskottet anslutit sig till i fråga om utbildningsmöjligheternas demokratisering. Härvidlag heter det i utlåtandet: »Urvalet till de högre utbildningsbanorna bör sålunda — oavsett social ställning, ekonomiska förutsättningar och bostadsort — uteslutande bero på vederbörandes intellektuella förutsättningar och lämplighet för studier».

Jag begärde emellertid närmast ordet med anledning av herr Edenmans anförande. Jag undrar om han inte såg litet för optimistiskt på möjligheterna i detta fall. Han säger bl. a. beträffande studentlönen, att den kanske är aktuella än vi tro, och tillägger att »de konservativa», som nu hålla på låneformen, skola inte tro att de vunnit någon framgång, utan stipendier är det riktiga och bättre än lån. Att det är bättre att få pengarna till skänks än att låna dem, den saken är fullkomligt klar. Herr Edenman säger vidare i en replik, att först då studierna bekostas helt av samhället, blir det en verklig demokratisering. Han talar om att det

är ett samhällsnyttigt arbete detta och påpekar det oriktiga i att en läkare skall behöva dras med 30 000 å 40 000 kronors skuld etc.

Man får nog inte bara tänka på dem som gå denna väg fram till högre examina. Det finns andra yrken i samhället som också böra kunna göra anspråk på en god start. Jag tänker på fria företagare, hantverkare, jordbrukare m. fl. Om vi anse att denna grupp, som går den lärda vägen, skall ha allt gratis när den börjar, då kan man inte säga att exempelvis en verkstadsägare måste börja med att låna och sedan dras med detta lån hela sitt liv. Detta går inte att försvara, sådant innebär ingen demokratisering. Om det hela skall drivas så långt, att alla skola få stipendier, måste vi slopa en mångfald av låneformer, som vi nu ha för att hjälpa människor till självhjälp, och ersätta dem med direkta bidrag. Jag tror att herr Edemans resonemang härvidlag är verklighetsfrämmande.

Jag vill utan tvekan bekänna mig till »de konservativa» i detta fall, och jag tror att det går att få mycket bra sällskap — vore finansministern inne är jag nästan övertygad om att också han i detta sammanhang skulle bekänna sig till »de konservativa». Om vi vilja hålla oss på verklighetens mark skola vi inte döma ut dessa lån till de studerande, ty dels kosta de samhället mindre, och dels får man inte underskatta den hjälp de ändå innebära. Jag har själv en smula erfarenhet av detta, och man vet ju, hur mycket denna hjälpform verkligen uppskattas. Värdet ligger kanske framför allt däri, att man kan låna pengarna utan säkerhet. Men att tänka sig att staten skulle träda in med så stora belopp, att de täckte alla studiekostnader, vore orimligt.

Det har anförts tidigare — jag tror av herr Kyling — att det inte är så säkert att det vore enbart till fördel för dessa grupper, om de skulle få pengarna kontant, utan återbetalningsskyl-

dighet alltså. Nu är det ju så, att lönen tillmätes i viss mån efter studiekostnaderna, och jag undrar om det ens vore lyckligt för vederbörande själva, att vi demokratiserade så långt, att alla finge samma lön i samhället.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i vad anginge Avd. I punkterna I och II, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till motionerna II: 504 och II: 505 av herrar Johansson i Stockholm och Holmberg; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i Avd. I punkterna I och II i utskottets förevarande utlåtande nr 172, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna II: 504 och 505 av herrar Johansson i Stockholm och Holmberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i Avd. I punkterna I och II gjorda hemställan.

På därå av herr talmannen given proposition biföll härefter kammaren utskottets hemställan i Avd. I punkten III.

Vissa studentsociala stödåtgärder.

I avseende å Avd. I punkten IV gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtan- det fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Bergstrand begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i Avd. I punkten IV i utskottets förevarande utlåtande nr 172, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtan- det fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Bergstrand, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 66 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i Avd. I punkten IV gjorda hemställan.

Slutligen blev på därå gjord proposition utskottets hemställan i Avd. I punkterna V och VI av kammaren bifallen.

Avd. II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat: statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumsskolorna m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut, såvitt propositionen angår rekommendation nr 87 angående yrkesvägledning;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågan; och

nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsförsörjningen, såvitt gäller grunderna för trekronorsbidragets bestridande, jämte i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 47, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 12.

Anslag till grundförbättringar m. m.

Föredrogos jordbruksutskottets utlåtande nr 48, med anledning av Kungl.

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, Statens avdikningslånefond samt Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

*Punkten 1.***Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.**

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:tt under nionde huvudtiteln, punkten 135, föreslagit riksdagen att dels medgiva att under budgetåret 1950/51 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa 4 000 000 kronor, dels ock för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

I samband härmed hade utskottet behandlat ett antal motioner.

Utskottet hemställde i denna punkt,

A. att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, ävensom I: 266 och II: 320 samt med bifall till motionen II: 127,

1) medgiva, att under budgetåret 1950/51 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa 5 000 000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 179 och II: 216 samt I: 336 och II: 392 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Alfred Andersson, Svedberg, Jon Jons-son, Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö, *Jacobson* i Vilhelmina, *Andersson* i Hyssna och *Jonsson* i Järvsand, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

å motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu är i fråga, I: 266 och II: 320 ävensom II: 127,

1) medgiva, att under budgetåret 1950/51 skulle få beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa 4 000 000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

B. att motionerna — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av vad utskottet i punkten I hemställt anförde:

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra mig något om två motioner. Det gäller motionerna I: 179 och II: 216, vilken senare jag framburit i denna kammare.

Genom 1945 års författningsändring infördes nya principer för bidrag från statens avdikningsanslag. Bidraget differentierades i så måtto, att i den lägre klassen skall bidrag utgå med en tredjedel och i den högre klassen med hälften av den godkända kostnaden. De fall, då den högre bidragsprocenten kan utgå, finnas angivna i 5 § andra stycket bidragskungörelsen, vars ordalydelse är följande: »Är företaget av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såsom att därigenom i avsevärd utsträckning beredes tillskottsjord för ofullständiga jordbruk, förbättrade levnadsvillkor för den jordbrukande befolkningen i orten eller eljest betingelser för jordbruksdriftens uppehållande i önskvärd omfattning, eller har företaget väsentligen till ändamål att avhjälpa skada, som förorsakats genom att vatten lilledes från andra torrläggingsområden, kan bidrag beviljas till hälften av den godkända kostnaden.»

Dessa, såsom man måste beteckna dem, i viss mån oklara stadganden ha givit anledning till olika tolkningar, ehuru den praktiska tillämpningen inte blivit aktuell förrän beslutet om jord-

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

brukets rationalisering trädde i kraft, vilket ju skedde den 1 juli 1948. Sålunda har man på vissa håll utgått från att det högre bidraget skulle kunna beviljas redan då ett torrlägningsföretag medfört ett mera avsevärt tillskott av jord för ett enda ofullständigt jordbruk. I en promemoria till lantbruksstyrelsen den 22 maj 1949 har emellertid Kungl. Maj:t förklarar, att en dylik tolkning av bidragskungörelsens innebörd är oriktig. På grund härav ha lantbruksnämnderna lämnat det beskedet, att högre bidrag inte kan utgå, därest inte en torrläggning omfattar minst sex till åtta ofullständiga jordbruk.

Tillämpningen av 1945 års bidragskungörelse enligt den av Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen vedertagna tolkningen har kommit att medföra högst ogynnsamma verkningar i vad gäller de glest befolkade områdena, framför allt då norrut i landet. Tidigare ha väl regelmässigt till avdikningsföretag, framför allt då i de norra landskapen, utgått 50 procent av de godkända kostnaderna. Då nu i överensstämmelse med förenämnda fastställda tolkning det högre bidraget inte kan beviljas därest inte ett avdikningsföretag omfattar minst sex till åtta ofullständiga jordbruk, måste ju konsekvensen härav bli den, att inom områden med gles bebyggelse den lägre bidragsprocenten i regel kommer att utgå för de förbättringsarbeten om vilka här är fråga. Det torde nämligen inte vara omöjligt att annat än i undantagsfall i berörda områden av landet åstadkomma torrlägningsföretag med minst nyssnämnda antal innehavare av ofullständiga jordbruk som intressenter. Med kändedom om föreliggande förhållanden måste man nog utgå från att det övervägande antalet ansökningar om bidrag kommer att röra sig om företag omfattande högst tre ofullständiga jordbruk.

Vid 1948 års riksdag har det visserligen fastslagits, att bidrag till torrlägningsföretag borde utgöra ett led i en

mera omfattande rationaliseringsverksamhet, och i fråga om själva grundprincipen i det avseendet torde någon anmärkning inte kunna göras. Riktlinjerna härför innebära ju som bekant, att man från statsmakternas sida skall medverka till åstadkommandet av jordbruk av sådan storlek och produktionsförmåga, att brukaren har möjlighet att utan subventionering av produkterna kunna få en varaktig försörjning. Uppenbart är emellertid att det inom stora områden, framför allt då vad gäller skogsbygderna i vårt land, föreligger i stort sett ringa förutsättningar för tillskapande av dylika bärkraftiga jordbruk. Liksom hittills får man nog räkna med att innehavarna av ofullständiga jordbruk — sådana komma att finnas även i fortsättningen för oöverskådlig tid framåt — komma att i mycket stor utsträckning vara beroende av arbetsinkomst vid sidan av jordbruksdriften. Många äro dock självmant inriktade på att genom torrläggning och nyodling utöka den förut odlade arealen. Men det är, såsom förut framhållits, framför allt på grund av den glesa bebyggelsen ofta omöjligt att sammanföra minst sex till åtta ofullständiga jordbruk i ett så att säga sammanhängande torrlägningsföretag. Enligt min mening måste det betraktas som i hög grad otillfredsställande att förutsättningen för erhållande av den högre bidragsprocenten skall vara beroende av om i ett torrlägningsföretag kan ingå ett i förväg fastställt minsta antal delägare. I alla händelser innebär denna bestämmelse ett missgynnande av vissa innehavare av småbruk, som genom förbättringar av det slag, varom här är fråga, önska åstadkomma en förstärkning av sitt jordbruk och vilkas ekonomiska förhållanden äro sådana, att behovet av största möjliga bidrag är synnerligen trängande.

Såsom skäl för differentiering av bidragsprocenten, på sätt som i det föregående skildrats, har anförts, att tillkomsten av ett företag med ett större

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

antal intressenter skulle stimuleras och påskyndas därigenom att i sådana fall en högre bidragsprocent kan påräknas. Detta förefaller emellertid något tvivelaktigt. Vid planeringen av torrläggningsföretag torde vederbörande förrättningsman kunna bifda sig uppfattning om huruvida förutsättningar föreligga att få med erforderligt antal delägare. Och om möjlighet härtill förefinnes, synes inte tillkomsten av nya delägare böra föranleda stimulans i form av högre bidragsprocent, detta så mycket mindre som ett företag, omfattande ett flertal fastigheter, vilkas ägor gränsa till varandra, ur ekonomisk synpunkt är förmånligare att utföra än ett företag omfattande endast en till tre delägare. Med hänsyn till dessa förhållanden menar jag, att tillräcklig anledning måste föreligga att företa en revision av de år 1945 beslutade grunderna angående bidrag ur statens avdikningsanslag.

Nu har utskottet här på sätt och vis uttalat sig ganska välvilligt om motionerna. Utskottet har ju befunnit sig i det läget, att det kunnat hänvisa till att man ämnar företa en utredning avseende en ändring av grunderna för bidragsgivningen ur statens avdikningsanslag. Jag vill gärna hoppas, att de synpunkter jag här anfört därvidlag komma att beaktas, detta särskilt som jag är övertygad om att dessa synpunkter äro värda allt beaktande. Jag vill också här passa på tillfället, när jag nu ser herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här närvarande, att han för sin del, vilket jag också är övertygad om att han kommer att göra, ägnar detta spörsmål det allra största intresse.

Med hänsyn till att den fråga vi motionerat om kommer att bli föremål för utredning genom lantbruksstyrelsens försorg har jag ingen anledning att framställa något yrkande om bifall till vår motion. I fråga om de andra punkter, där det föreligger delade meningar

mellan utskott och reservanter, vill jag nu endast nämna, att jag vid blivande votering kommer att rösta för reservanternas förslag.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i jordbruksutskottet avgåvos tio röster för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som innebär ett oförändrat belopp, nämligen 4 miljoner kronor, till detta ändamål, och 10 röster för 5 miljoner kronor, alltså en höjning med en miljon. Visserligen finnas bara åtta reservanter antecknade, men det beror på att två voro förhindrade att avge sin reservation.

Vad själva sakfrågan angår äro vi väl alla av den uppfattningen, att en höjning av anslaget skulle vara önskvärd. Denna uppfattning delas också av departementschefen, som i propositionen säger att han anser, att vissa skäl otvivelaktigt kunna åberopas för en höjning av anslaget, men han åberopar samtidigt det statsfinansiella läget som orsak till att en höjning inte kan komma i fråga. Jag får ju säga, att jag blev ganska överraskad i utskottet och också här av att man är så förfärligt angelägen om att höja anslag. Det finns väl inte många anslag, där det inte höjs någon röst för ökning, men samtidigt är man ju angelägen att få lägre skatter. Detta är en inställning, som jag för min del inte tycker går riktigt ihop. Ty om man skall öka utgifterna, kan man inte kräva att skatterna skola sänkas; detta om den saken.

Sedan vill jag säga herr Ericsson i Sörsjön, att jag är mycket förvånad över hans långa anförande, i vilket han lämnade en mycket ingående redogörelse för sin motion. Han har tydligen missuppfattat vad utskottet skrivit. Det står nämligen inte så som han säger, att utskottet på sätt och vis ställt sig välvilligt till motionen, utan utskottets ställningstagande innebär ett direkt bifall till densamma.

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herrar Alfred Andersson m. fl.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Vad beträffar herr Jacobsons i Vilhelmina förvåning över att det kunde finnas människor, som ville höja ett anslag samtidigt som de på annat håll talade om skattesänkning, vill jag för egen del och å deras vägnar, som motionerat på samma sätt som jag, påpeka, att samtidigt som motionen avlämnades hade framförts förslag om anslagsminskning till precis samma belopp i fråga om anslaget till statlig lagerhållning, vilket vi ville ha nedprutat med det belopp, varmed anslaget till statens avdikningsbidrag skulle höjas. När departementschefen tog slutlig ställning till hur stort anslaget till lagerhållningen skulle bli, inträffade emellertid att han prutade detta anslag från 7 miljoner till 6 miljoner kronor. Det kanske i någon mån komplicerar situationen. Men såsom nionde huvudtiteln var presenterad för oss, när motionen skrevs, innebar vårt förslag icke någon höjning av den slutliga anslagssumman.

Sedan skall jag gärna medgiva, att det så här i slutet på riksdagen, när vi mer och mer komma underfund med att den ekonomiska situationen icke är så gynnsam i fråga om överskott på budgeten som vi trodde vid riksdagens början, icke är direkt trevligt att driva kravet på en så pass stor höjning av anslaget som här sker. Men å andra sidan är det klart, att ett bibehållande av anslaget vid det tidigare beloppet dock betyder en mängd av obehagligheter för åtskilliga människor här i landet. Situationen i fråga om detta avdikningsanslag är ju följande. Här fungera statliga tjänstemän, nämligen lantbruksingenjörerna. Dessa arbeta så mycket de hinna med att uppgöra förslag, som sedan gå in till lantbruksstyrelsen. Hos

lantbruksstyrelsen hopas undan för undan sådana bidragsansökningar. Såvitt man kunnat se ökas summan av de på prövning beroende bidragsansökningarna för varje år med en miljon kronor. Så har det varit, och så kommer det av allt att döma att bli, om icke anslaget höjes. Det betyder, att de 4 miljoner kronor, som nu föreslås, ingalunda komma att räcka till för att hålla balansen nere vid vad den varit tidigare, utan man låter balansen undan för undan stegras. Det kan ju icke vara direkt trevligt att det sker på det sättet.

Jag är förvånad över att när det gäller nionde huvudtiteln man icke tycks ha tillåtelse att räkna med automatiska utgiftsstegringar. Det är andra huvudtitlar i budgeten, där utan vidare sådan anslagshöjning fått motiveras. Men här gäller det ingenting annat än en automatisk utgiftsstegring, som blir en följd av att tidigare beslut om bidrag till avdikning skola fullföljas. Det är ingenting annat än gamla beslut som ha lett fram till detta: det är en automatisk utgiftsstegring. Man tycker att det är beklagligt, att denna icke kan få verkställas, när vi ändå leva i vad man kallar en högkonjunktur.

Bakom detta förhållande, att bidragsansökningarna bli liggande så länge hos lantbruksstyrelsen, kunna tornas upp en hel del privata och personliga tragedier. Den som får en avdikningsplan uppgjord med kostnadsberäkningar och dylikt men får vänta fyra eller fem år, innan pengarna falla ut, riskerar att kostnadsberäkningarna icke stå sig. Herr Jacobson i Vilhelmina är mycket väl underrättad om att vi i jordbruksutskottet hade en sådan historia, där ett stort dikningsföretag kom och presenterade en uppgift, att arbetet kostat kolossalt mycket mera än vad som var beräknat. Vi voro med om att hänvisa vederbörande till att hos Kungl. Maj:t söka få en förbättring av bidraget. Jag känner till andra sådana situationer. Människor, som fått sina planer upp-

Grundförbättringar: Statens avdiktningensanslag.

gjorda och vetat, vilka beräkningar som gälla för bidrags erhållande, ha för att få någon fart på det hela satt i gång arbetet med lånade pengar men sedan kommit i svårigheter, när de fått vänta alltför länge på bidrag.

Jag medger gärna, att det är icke trevligt att yrka på en anslagshöjning i den situation vi befinna oss i. Men det är icke heller någon trevlig situation för dem, som äro beroende av dessa bidrag, att de få en så lång väntetid som det här blir. Man borde åtminstone kunna hålla balansen vid samma nivå vid budgetårets slut som vid dess början.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON i Sörsjön (kort genmäle): Herr talman! Endast ett par ord till herr Jacobson i Vilhelmina. Han sade att han var ganska förvånad över att jag höll ett så pass långt anförande beträffande den sak som vi motionerat om. Han sade också, att utskottets motivering utgjorde egentligen ett direkt bifall till motionerna I: 179 och II: 216. Ja, men det där är väl ändå litet oriktigt, herr Jacobson. Saken är väl den, att utskottet i motiveringen anført att den fråga, varom vi motionerat, kommer att bli föremål för utredning, och följaktligen hemställer utskottet, att dessa motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag tyckte, att herr Hæggbloms anförande bitvis präglades av ekonomisk realism och verklighetssinne. Därför blev jag litet förvånad över att han i denna fråga kom till den slutsats vartill han kom. Jag måste för min del med herr Hæggbloms egna ord säga, att detta att så här i riksdagens avslutningstimme höja ett fyramiljoner kronorsanslag med 25 procent rimmar mycket illa

med den allmänna återhållsamhet, som både regeringen och riksdagen försökt att visa just med hänsyn till de realiteter som ligga bakom oss. Finansministern har väl bättre möjlighet än jag att upplysa om dessa förhållanden. Men jag tror nog, att vi stå i den situationen, att den syn vi ha på det allmänna budgetekonomiska läget i dag kanske visar sig vara litet mera optimistisk än vad den borde vara. Det finnes således i dag ingenting som talar för att man skall se mera optimistiskt på denna fråga än för ett par månader sedan, men det är mycket som talar för att man borde se mera pessimistiskt på möjligheterna att klara det statsbudgetära läget.

Jag måste säga, att när jag prövat nionde huvudtitelns olika anslag har det nog icke varit denna fråga som åsamkat mig de största svårigheterna att presentera riksdagen en sträv hållning. Det har onekligen varit andra punkter i nionde huvudtiteln, där jag för min del haft det besvärligare att svälja återhållsamheten än just här.

När man talar om den balans som skulle föreligga är det siffermässigt en ganska besvärande två- eller treårsbalans. Men när man börjar titta närmare på dessa ärenden är det en hel del, som äro så pass gamla, att utvecklingen har löpt ifrån ärendenas eget existensberättigande. Det måste ju ändå finnas ett visst givet förhållande mellan kostnaderna och båtnadsvärdet. Det förhållandet kunde icke sällan med nöd och näppe balanseras för tre eller fyra år sedan. Men med den kostnadsutveckling, som skett på arbetsområdet och på andra områden, kommer en ny bedömning av åtskilliga av dessa ärenden sannolikt att innebära, att de läggas åt sidan såsom varande icke ekonomiskt försvarbara. Även med beaktande av social båtnad, brukningsbåtnad och andra begrepp, som här skola vägas in i båtnaden, tror jag, att en revision av balansen med hänsyn till dagens förhållanden skulle giva en annan och

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

siffermässigt sett hyggligare bild än den som redovisas just nu.

Jag kommer från dessa utgångspunkter, herr talman, fram till att det är klokast att följa reservanterna.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill icke på något vis bryta den rätt ensartade stämningen i fråga om synen på läget, som kom till uttryck i statsrådets anförande. Det som uppkallade mig var bara det uttalande han gjorde, att det kanske fanns andra punkter på nionde huvudtiteln, där han hellre velat göra en höjning. Det betvivlar jag icke. Men jag skulle bara vilja fästa uppmärksamheten därpå, att när det gäller avdikning är det kolossalt mycket som fattas. Vi började täckdika någon gång på 1870-talet. Vi hade vid den sista jordbruksräkningen 1944 hunnit med 26 procent av arealen. Gör jag litet regula-de-tri av detta, skulle det dröja 200 år, innan vi bli färdiga. Detta gäller visserligen täckdikning. Men innan denna kan göras måste avdikning ske. Jag hoppas, att i den mån det i framtiden gives möjlighet till anslagsökning i varje fall icke denna post blir helt bortglömd.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (kort genmäle): Herr talman! Jag är villig erkänna, herr Hæggbloom, att om vi hade haft möjlighet att pruta på anslagen till lagerhållning, såsom föreslagits i motionen, hade situationen varit en annan i dag. Men den möjligheten står nu icke öppen.

Till herr Ericsson i Sörsjön vill jag säga, att jag tycker att det var en lek med ord när han sade, att hans motion icke bifallits därför att utskottet yrkat

avslag. Det är ju så, herr Ericsson i Sörsjön, att utskottet yrkar avslag på grundval av en motivering, där utskottet säger följande: »I fråga om bidragsvillkoren finner utskottet skäl tala för att en ändring överväges därutinnan i de hänseenden, som angivits i motionerna I: 179 och II: 216 samt I: 336 och II: 392. Emellertid har utskottet inhämtat, att 1948 års torrlägningsutredning genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 april 1950 fått medgivande att, i den mån så finnes nödvändigt för decentraliseringens genomförande, till utredning och behandling upptaga jämväl frågor rörande grunderna för utlämnande av lån och bidrag till torrlägningsföretag.»

Av det anförda framgår klart och tydligt att herr Ericssons i Sörsjön motion är bifallen, fastän den av formella skäl i första hand måste avslås.

Herr ERICSSON i Sörsjön (kort genmäle): Jag är tacksam för det löfte herr Jacobson i Vilhelmina givit om detta. Jag skulle bli glad, om det resulterade i att den växel, som herr Jacobson ställt också kommer att framdeles infrias.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av detta utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.53 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 23 maj.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Anslag till grundförbättringar m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att handläggningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, Statens avdikningslånefond samt Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. jämte i ämnena väckta motioner nu komme att fortsättas.

Punkten I.

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag. (Forts.)

Vid fortsatt föredragning av punkten I lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **STJÄRNE**, som yttrade: Jag skall inte, herr andre vice talman, upprepa vad herr Hæggbloom framhöll angående statens avdikningsanslag. Jag vill endast uttala min tacksamhet över att utskottets majoritet har beaktat det stora anslagsbehov som här föreligger. Det innebär alltid ett framsteg jämfört med förra året, då för samma yrkande endast tre utskottsledamöter hade reserverat sig.

Vad gäller sakfrågan må det förlätas om man hyser en stilla undran över herr statsrådets yttrande före middagen. Han sade att höjningen av detta anslag ej rimmade med den allmänna återhållsamheten med statsutgifter. Han sade

vidare, att detta ej var den svåraste punkten i jordbrukshuvudtiteln att komma till rätta med och att det var säkrast att biträda reservationen.

När högen av ansökningar, som ej kunna behandlas, år för år blir allt större och väntetiden för de sökande allt längre, undrar man hur statsrådet egentligen till sist tänker komma till rätta med problemet. Att märka är, att det här till övervägande del rör sig om mindre jordbruk, huvudsakligast i skogsbygderna, där s. k. torv- eller mossjordar rätt allmänt förekomma. Dessa jordar undergå alltjämt en förmultningsprocess, vilket gör att de sjunka och efter några tiotal år efter en tillfredsställande avdikning åter bli försumpade. En ny fördjupad avdikning måste då verkställas för att nöjaktiga skördar skola kunna erhållas. Dessa företag ställa sig i allmänhet mycket dyrbara, och utan statsbidrag kunna oftast dessa jordbruksinnehavare ej gå i land med företagen. Vid dylika arbetens planläggning tänker man väl ej heller på och vet kanske inte ens om, att man kan få vänta flera år innan bidrag kan erhållas. Dröjsmålet blir därför ofta i hög grad förlustbringande.

Det är vid dålig avdikning ej nog med den förlust, som förorsakas av den sjunkande och mindervärdiga skörden. Professor Nannesson har påvisat, att den behållna fastighetsräntan, d. v. s. markvärdet, sjunker inte bara i proportion till den minskade skörden utan betydligt hastigare. Detta har bekräftats av en mångfald specialundersökningar. Förhållandet får sin förklaring i de s. k. fasta kostnaderna. Vid en viss given driftform och arealanvändning är en avsevärd del av kostnaderna t. ex. för jordens bearbetning fast, d. v. s. ungefär lika stor vare sig skörden är någon

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

eller några hundra enheter större eller mindre per hektar. Har man t. ex. i ett visst fall en medelskörd av, låt oss säga 2 500 skördeenheter per hektar samt en behållen fastighetsränta av 75 kronor per hektar, alltså 3 öre per skördeenhet, kan under för övrigt oförändrade förhållanden men med lägre skörd fastighetsräntan sjunka till 0, innan skörden sjunkit till 1 500 à 1 800 skördeenheter pr hektar. Fastighetsräntan sjunker med andra ord vid oförändrad driftform och oförändrade fasta kostnader starkare vid fallande skörd än skördeminskningen.

Jag har, herr talman, velat anföra detta för att påvisa, vad några års uppskov med en nödvändig torrläggning kan betyda för jordbrukare med ej särskilt grundmurad ekonomi.

Jag kan, herr talman, till sist ej underlåta att göra en jämförelse med de bidragsbelopp, som under avdelning III i detta utlåtande föreslagits för jordbrukets rationalisering. Där får lantbruksstyrelsen med avräkning av de stora reservationer, som här finnas, så gott som allt vad den begär. Departementschefen har visserligen prutat 700 000 kronor från begärda 13,7 miljoner för den inre rationaliseringen, men det är också allt. Departementschefen säger, att det är angeläget att verksamheten ej skall hämmas av brist på medel. Ja, det vill jag gärna hålla med om, men, herr statsråd, kan ej detta uttalande tillämpas också på torrlägningsverksamheten i den form, varom här är fråga? Dess angelägenhetsgrad är onekligen fullt jämställd med jordbrukets rationalisering i övrigt, vilket ju klart framgår av lantbruksstyrelsens uttalande. Det är därför, även med hänsyn till det ekonomiska läget, svårt att förstå den styvmoderliga behandling, som denna verksamhet alltså blir föremål för från högsta ort.

Med vad jag sålunda anfört yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till vad utskottet i punkten I hemställt dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobson i Vilhelmina begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten I i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Pettersson i Dahl äskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 69 ja och 85 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten III.***Bidrag till jordbrukets rationalisering.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln, punkten 128, hemställt att riksdagen måtte till Bidrag till jordbrukets ratio-

nalisering anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor.

I motionerna I: 65 av herr *Isaksson m. fl.* och II: 77 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*, likalydande, hade yrkats, bl. a., att till Bidrag till jordbrukets rationalisering måtte anvisas ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor.

I motionerna I: 334 av herr *Spetz* och II: 396 av herr *Svensson* i Ljungkile *m. fl.*, likalydande, hade hemställts, att till samma ändamål måtte anvisas ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

Utskottet hemställde i punkten III, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, ävensom I: 334 och II: 396, till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan i punkten III anförde:

Herr SVENSSON i Ljungkile: Herr talman! Jag har väckt en motion på denna punkt, och här finnas några saker, som jag tror kammaren har anledning att observera.

När vi skrevo motionen vid riksdagens början, försökte vi komma underfund med hur stor anslagsförbrukningen var, men vi lyckades inte fullt klara ut den saken. Nu har det ju gått nära fem månader sedan dess, och man vet nu mera om hur saken ligger till än vad man gjorde vid riksdagens början. För inre och yttre rationalisering ha under budgetåret 1948/49 anvisats 16,8 och för budgetåret 1949/50 18 miljoner kronor. Sammanlagt ha alltså under två år anvisats 34 800 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har till lantbruksnämnderna under dessa två år anvisat ett belopp av 16 408 000 kronor, men det är att märka, att dessa 16 miljoner till största delen äro oförbrukade. Pengarna äro anvisade och i viss mån bevil-

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

jade, men arbetena äro inte utförda och pengarna äro inte utbetalda. Statsrevisionen har sett på denna sak, därför att statsrevisorerna redan förra året fäste riksdagens uppmärksamhet på hur litet som hade förbrukats av det stora anslag, som Kungl. Maj:t hade begärt på denna punkt.

Här finns nu en siffra, som jag tror man kan obetingat lita på, och den visar att det den första maj i år förelåg en behållning på 32 336 000 kronor. Man har alltså under två år beviljat 34 800 000 kronor och har ännu den första maj i år en behållning på 32 336 000 kronor, d. v. s. man har under två år förbrukat 2 464 000 kronor.

Kungl. Maj:ts och utskottets förslag på denna punkt innebär, att riksdagen till de 32 miljoner, som här funnos den första maj, skall lägga ytterligare 11,5 miljoner. Det betyder att vi komma att möta det nya budgetåret med en behållning av över 40 miljoner kronor, medan man på två år endast har förbrukat ej fullt 2,5 miljoner kronor.

På den förra punkten diskuterades sparsamhet, och man talade om svårigheten att få budgeten att gå ihop. Där gällde det att bevilja ytterligare en miljon som behövs omgående, men denna miljon har kammaren för fem minuter sedan vägrat att anvisa. Kan det vara riktigt att andra kammaren, efter att ha avvisat ett aktuellt nödvändigt krav, några minuter senare beviljar 11,5 miljoner, som utan tvivel komma att stå över till ett annat år?

Jag vill kraftigt understryka, att det här icke är fråga om hur vare sig den inre eller den yttre rationaliseringen skall bedrivas. Jag har intet önskemål att det skall ändras någonting i fråga om det arbete, som kan utföras i enlighet med riksdagens direktiv, men jag menar, att det dock bör vara en naturlig strävan från riksdagens sida att försöka få anslagen någorlunda i paritet med behoven, detta så mycket mer som statsrevisorerna ha sagt ifrån just på

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

denna punkt, att man borde bemöda sig om en noggrannare anslagsberäkning.

Jag tycker det är litet underligt att jordbruksutskottet inte har ägnat större uppmärksamhet åt den motion, som föreligger på denna punkt, men å andra sidan ha nog inte de siffror jag här har nämnt blivit redovisade i jordbruksutskottet, och därför föreligger väl i viss mån ett nytt läge.

Jag skall, herr talman, inte trötta kammaren med någon längre utläggning i denna sak, men jag vill i alla fall ställa ett yrkande, som jag anser motsvara vad som i detta läge borde vara det riktiga. Under de två budgetåren 1948/49 och 1949/50 har riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljat 34 800 000 kronor. Enligt inhämtade upplysningar av kungl. lantbruksstyrelsen var den 1 maj i år behållningen på anslaget 32 336 000 kronor. Medelsförbrukningen på 1 år 10 månader har alltså uppgått till 2 464 000 kronor. Med hänvisning härtill får jag hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med anledning av motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu är i fråga, ävensom I: 334 och II: 396, för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag med ett formellt belopp av 100 kronor.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! Jag vill komplettera vad herr Waldemar Svensson anförde med en del synpunkter, som kanske kunna göra att kammaren ser litet annorlunda på detta problem.

Det är inte så överraskande om lantbruksnämnderna budgetåret 1948/49, då de trädde i verksamhet, inte utnyttjade hela det belopp av 16 miljoner, som stod till deras förfogande. Man hade ju under det året i huvudsak att organisera upp själva apparaten, och man kom egentligen inte i gång med arbetet förrän låt mig säga under det

sista kvartalet av året. Om jag däremot ser på utvecklingen under de två sista åren, när lantbruksnämnderna ha haft sin organisationsapparat färdig och varit parata att sätta in sitt arbete på den inre och yttre rationaliseringens område, äro siffrorna litet annorlunda.

För budgetåret 1949/50 anvisades 18 miljoner, varav 6 skulle falla på den yttre och 12 miljoner på den inre rationaliseringen. Lantbruksstyrelsen har räknat med att man under innevarande budgetår skulle ha ungefär 7,5 miljoner kronor över av anvisade medel, och därför inskränker sig departementet till att föreslå ett anslag på 11,5 miljoner. För nästkommande budgetår skulle alltså kunna disponeras 19 miljoner, fördelade med 6 miljoner på den yttre och 13 miljoner på den inre rationaliseringen.

Det är i huvudsak beträffande den inre rationaliseringen, som lantbruksnämnderna mera på allvar ha satt i gång arbetet. Jag vill anförda några siffror för att belysa detta. Under det första verksamhetsåret, 1948/49, disponerade lantbruksnämnderna för inre rationaliseringsarbete 7 miljoner kronor. Herr Svensson i Ljungskile rör sig med en siffra för innevarande budgetår på cirka 3 miljoner, som han inhämtat från lantbruksstyrelsen. Den siffran kan i och för sig vara riktig, ty den representerar det belopp, som lantbruksstyrelsen hade utbetalat till den 1 maj, men om jag i stället ser på det belopp, som lantbruksnämnderna till samma datum hade beviljat men icke utbetalat — bidragen utbetalas i efterhand — höjs siffran från 3 till ungefär 9 miljoner. Vid en diskussion så sent som för ett par dagar sedan med lantbruksstyrelsens tjänstemän, som ju ha överblick över hela fältet, fick jag höra, att man för innevarande år behöver utanordna medel som troligen överstiga de 12 miljoner, som skulle stå till förfogande för inre rationalisering.

Det tillkommer ytterligare en del om-

ständigheter att beakta om jag ser på nästa budgetår, när det enligt förslaget skulle stå ungefär 13 miljoner till förfogande för inre rationalisering.

Lantbruksnämnderna ha nu möjlighet att styra rationaliseringsanslagen åt det håll där de bäst behövas. Man kan flytta över ett anslag från den yttre rationaliseringen till den inre och från den inre till den yttre, varhelst behovet i första hand aktualiseras. När nu belastningen för den inre rationaliseringen stigit från 7 miljoner 1948/49 till 12 miljoner 1949/50 är det mycket möjligt att man för nästa år får räkna med en medelsåtgång av låt mig säga omkring 16 miljoner för inre rationalisering. Bara med en fortsatt utveckling i samma takt som hittills skulle alltså det beloppet behövas, men så tillkommer ytterligare en omständighet, nämligen att vi inte ha någon byggnadsreglering beträffande jordbrukets ekonomibyggnader kommande år. Beståndet är onekligen sådant, att man i och med att byggnadsregleringen släppes för jordbrukets ekonomibyggnader har att emotse en starkare accentuering av önskemål och äskanden om bidrag för restauration av ladugårdsbyggnader och ekonomibyggnader. Det skulle därför inte förvåna mig så mycket om det skulle visa sig, att vi nästa år behöva inte 15—16 utan 17—18 eller kanske t. o. m. 19 miljoner för att klara behovet av inre rationalisering.

I fråga om den yttre rationaliseringen har utvecklingen varit annorlunda, det är jag den förste att erkänna. När lantbruksnämnderna började sitt arbete, voro de mången gång föremål för en misstänksam observans från jordbrukarnas sida. De hade således anledning att sköta sin verksamhet försiktigt och aktsamt just när det gällde detta litet mera brännande problem — på den inre rationaliseringsfronten kan det ju knappast bli några kontroverser. Alla människor erkänna att småbruket behöver bättre ladugårdar och ekonomi-

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

byggnader, hjälp för täckdikning och betesanläggningar, för stenröjning och jordkörning och vad det nu kan vara. På det yttre området, där det är fråga om komplettering och sammanläggning, komma gärna de politiska motsättningarna mera tydligt i dagen, och jag tror det var en klok politik av lantbruksnämnderna att gå ut med all erforderlig försiktighet — de hade ju också fått direktiv i den vägen från lantbruksstyrelsen.

Anslagen för den yttre rationaliseringen ha således varit blygsamma. De komma för innevarande år att kanske röra sig upp emot 1 miljon men knappast överstiga detta belopp. Om jag emellertid presumerar den utvecklingen på den inre fronten, att vi för nästkommande år få räkna med en belastning på 16—17 miljoner kronor, då står det kvar någonting på 14—15 miljoner för den yttre rationaliseringen nästa år, om jag har räknat rätt. Är det för mycket? kan man fråga sig. Ja, det kan hända, att det inte går åt, men det kan också hända att det går åt. Jag har nämligen gjort den erfarenheten, att lantbruksnämnderna ha varit mycket försiktiga i starten. Det är inte alls ovanligt att det från jordbrukarhåll kräves, att lantbruksnämnderna skola visa större aktivitet när det gäller att utöva förköpsrätten och över huvud taget utöva en aktiv inköpspolitik. Det är åtskilliga jordbrukare, som vilja ha kompletteringsjord eller kompletteringsskog och som tycka, att lantbruksnämnderna äro litet för försiktiga därvidlag.

Jag ber att få erinra om att det inte var länge sedan vi hade en interpellationsdebatt här i kammaren, där herr Johnsson i Skoglösa gjorde gällande, att lantbruksnämnden i södra Älvsborgs län borde ha utnyttjat förköpsrätten i ett fall, där den av skilda anledningar inte gjorde det. Pondera att lantbruksnämnden i södra Älvsborgs län utnyttjat förköpsrätten i detta speciella fall, som jag vet att många jordbrukare an-

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

sågo vara ett typfall, där lantbruksnämnden bort ingripa, då hade det med en gång medfört utgifter på det yttre rationaliseringsanslaget på avsevärda belopp. Pondera att alla våra 26 lantbruksnämnder en gång var under nästkommande budgetår få liknande rationaliseringsfall att arbeta med, så är det slut på de ungefär 13 miljoner, som skulle stå till förfogande, om kammaren går på utskottets förslag.

Jag har velat anföra dessa siffror för att få så att säga en mera realistisk bild av det hela. När lantbruksnämnderna komma i gång på allvar — och för varje månad som går bli de varmare i kläderna — och framför allt när jordbrukarstämningen börjar gå över dithän att man anser, att om man har instrumentet, skall det också användas för att skaffa ofullständiga jordbruk mera jord och skog, då komma anspråken med all säkerhet att stiga. Om man är för snål i detta fall, hyser jag utomordentligt stora begynnelse för hur det rationaliseringsarbete, som alla anse vara prisvärt och nödvändigt, skall kunna utföras i den utsträckning, som lantbruksnämndernas arbetskapacitet medger. Pondera att det går åt 16 å 17 miljoner för de inre rationaliseringsarbetena! Pondera att man börjar köpa litet mera energiskt och intensivt än vad man har gjort! Då äro 13 å 14 miljoner på den sidan inte mycket att vinka på. Vi måste ju ändå räkna med att om vi äro för snåla, ha vi en organisationsapparat som kan göra en del men som på grund av brist på medel är oförmögen att arbeta. Äro lantbruksnämnderna oförmögna att arbeta betyder det mindre bidrag till framför allt småbrukarna, när de vilja förbättra sina ekonomihus och med olika jordförbättringsåtgärder vilja sanera sina jordbruk och få dem mera bärkraftiga.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Ifall man finge sammanställa

det anförande, som chefen för jordbruksdepartementet nu har hållit angående detta anslag, och det han höll i föl angående nödvändigheten av att bevilja ytterligare tio miljoner till jordfonden, så är det nästan rad för rad samma sätt att argumentera, dvs. han gör antaganden på den ena punkten efter den andra. Jag förordade då, att man skulle dra in de tio miljonerna. Var är anslaget till jordfonden i år? Det finns inte i budgeten. Jag letade länge för att få se anslaget åtminstone redovisat, men det finns så mycket pengar att det försvunnit helt och hållet. Pondera, sade statsrådet då, att vi få anlägga ett stort samjordbruk i varje län! Men det har bara blivit ett litet samjordbruk i ett län hittills.

Man behöver inte diskutera inre och yttre rationalisering var för sig, när det gäller anslagsfrågan, ty Kungl. Maj:t har fullmakt att dirigera pengarna dit de behövas. Här är det på det sättet att lantbruksstyrelsen har anvisat sammanlagt 16,4 miljoner för inre och yttre rationalisering under två år, men av detta ha blott utbetalats 2 464 000 kronor, och det finns en behållning på 32 336 000 kronor. Det är inte på något sätt troligt, att lantbruksnämnderna kunna förbruka mer än detta. Skulle det högst otroliga inträffa, skulle ju statsrådet kunna göra som sker i så många andra fall, begära ett anslag på tilläggsstat. Det behöver inte stoppa någonting eller föranleda någon katastrof, men jag är inte rädd för att diskutera den saken i januari nästa år.

Sedan säger statsrådet, att vi ha ett instrument och det bör arbeta. Det tycker jag också, men jag skall be att få säga till den verkan det hava kan, att det finns lantbruksnämnder i denna dag, som ha så usla anslag till resor, expenser och instrument, att det finns tjänstemän, som skulle vara ute i fältarbete men som i stället sitta på sina rum vid sina skrivbord. Det finns lantbruksinspektörer som ha över 100 kon-

torsdagar per år, ehuru de skulle behöva vara ute snart sagt alla dagar. Det skulle behövas pengar där, men det finns inte.

Detta är inte någon jordbrukspolitisk fråga. Det är inte fråga om att försöka stoppa vare sig inre eller yttre rationalisering efter de principer som riksdagen bestämt. Det är en ren budgetfråga, en fråga om hur man skall handskas med budgeten, och skulle vi överallt stapla pengar på samma sätt som här sker, skulle denna budget se fruktansvärd ut. Det är det som det gäller. Jag tycker nog att riksdagen i detta fall skulle lyssna till statsrevisorernas kritik, ty det är egentligen de, som fört fram denna sak.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! När herr Svensson i Ljungskile efterlyser vad det har blivit med pengarna till jordfonden, kan jag glädja honom med att säga, att där visade det sig att man icke hade behövt använda så mycket pengar under det sista året, att det fanns anledning att begära någon förstärkning. Vi försöka följaktligen klara oss med de pengar vi redan ha i jordfonden för nästa budgetår.

När herr Svensson på nytt drar sin sifferserie, vägrar han att lyssna på det argument, som jag tycker här är det avgörande. Det är inte fråga om vad lantbruksnämnderna ha betalat ut ur sina kassor, utan det är fråga om vad de den 1 maj ha beslutat skall utgå ur kassan. Man betalar bidragen i regel när arbetena äro slutförda eller i det närmaste slutförda. Den 1 maj hade lantbruksorganen utanordnat 9 miljoner kronor till arbeten, som utförts under innevarande år. Jag förmenar att det är en riktigare beräkning om man undersöker, hur mycket nämnderna beslutat att utbetala, än att som herr Svensson bita sig fast vid ett datum och säga, att så mycket har betalats ut ur

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

kassan och så mycket är det kvar i kassan. Kassaställningen är inte det realistiska uttrycket för hur den ekonomiska ställningen är, utan det är de ekonomiskt förpliktande beslut, som nämnderna ha utfärdat under en viss tid.

Sedan anser herr Svensson, att det är bättre att vara snål nu och, om inte pengarna räcka till, på tilläggsstat begära ytterligare medel av riksdagen. Detta är naturligtvis en fråga om vad man har för principer i budgetarbetet, om tilläggsstaten skall bli någon form av en andra riksstat eller om tilläggsstaten skall vara vad den från början varit avsedd till. Vi ha varit överens om, i varje fall i den nuvarande regeringen, att icke besvära riksdagen på tilläggsstat med anslagsäskanden, som man kan förutse på den ordinarie och normala budgeten. Här har herr Svensson tydligen en annan uppfattning, och denna uppfattning må väl stå för hans del. Jag tror emellertid att riksdagen är mera tillfredsställd med den teknik i budgetarbetet, som jag menar att vi ha accepterat såsom den rätta.

Herr Svensson klagade vidare över att lantbruksnämnderna hållits så pass snålt i fråga om resor, expenser och annat, att man delvis har en organisation som går i tomning. Jag erinrar om att hela denna organisation är ny. Den sattes i gång den 1 juli 1948. Den behövde ett halvt år och mera till för sin upporganisation, för att finna en form för sitt arbete. Den har arbetat ett år i en försiktig form, och den kommer väl kanske nästa år att börja arbeta mera för fullt. I ett sådant läge bjöd försiktigheten, när man inte visste någonting om det normala medelsbehovet för resor och expenser, att man höll dessa summor så små som möjligt, och det har Kungl. Maj:t och riksdagen gjort. Jag har emellertid kunnat konstatera innevarande år, att de pengar som stått till förfogande för resor, ha varit i knappaste laget, och därför har jord-

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

bruksdepartementet för någon månad sedan, om det kan vara till något gagn för herr Svensson att få reda på det, beviljat ett överskridande med 600 000 kronor för lantbruksnämndernas omkostnads-, expens- och resekostnadsanslag innevarande år. Med detta överskridande har jag fått garantier från lantbruksstyrelsens tjänstemän, som hålla i hela denna apparat, att lantbruksnämnderna skola kunna arbeta så tillfredsställande som man kan begära intill den 1 juli, när det nya anslaget står till förfogande.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få tacka för denna sista upplysning. Den var säkerligen värdefull. Det är ju emellertid inte fråga om, om det är värdefullt för herr Svensson, utan det är ju jordbruket vi diskutera. Jag tror det är värdefullt för jordbruksnämnderna att detta anslag får överskridas, ty det har faktiskt varit så, att nämnderna delvis varit desorganiserade av brist på anslag.

När det sedan gäller den inre rationaliseringen och den summa, som beviljats, så var den — jag har den exakt här — 8 656 000 kronor den 1 maj i år, men här finnas 18 392 000 kronor, som icke äro disponerade på något sätt.

Nu har jag inte den uppfattning, som herr statsrådet försökte tillskriva mig, att man skall bevilja för små anslag och sedan komplettera på tilläggsstat, utan jag har den uppfattningen, att man skall försöka bevilja så riktiga anslag som möjligt. Jag tror, att här räcka dessa 18 miljoner, men jag sade att om det mot förmodan skulle visa sig, att man tagit miste, finns den av mig omnämnda möjligheten. Man behöver inte taga risken av att man måste stoppa upp arbetet. I det fallet är det inte någon skillnad.

När det sedan gäller regeringens principer i budgetarbetet eller rättare

sagt brist på principer, så framgå de ganska klart om man jämför vad statsrådet anförde beträffande punkt 1 i detta betänkande och på denna punkt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag tror att denna debatt är utomordentligt nyttig, framför allt för herr Svensson i Ljungskile.

När vi började debatten, fanns det något på 30 eller 33 miljoner att röra sig med. Nu har den summan sjunkit ihop till 18 miljoner, och få vi fortsätta ett tag till, komma kanske herr Svensson och jag till ungefär samma siffra. Herr Svensson säger, att det tills dato har utanordnats 8,6 miljoner. Jag sade cirka 9 miljoner. Jag räknade med att före den 1 juli kommer det utanordnade beloppet att stiga till åtminstone 12 miljoner kronor. Vidare räknade jag med att beloppet för den inre rationaliseringen nästa år — om man fortsätter med denna utveckling — kanske skall uppgå till 16 eller 17 miljoner kronor. Om vi således taga hänsyn till detta äro vi nere i ungefär det överskott på den yttre rationaliseringen under nästa år — 12 å 13 miljoner kronor — som jag meddelade redan i mitt första anförande. Det har emellertid tagit litet längre tid för herr Svensson i Ljungskile att komma fram till detta.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Det är möjligt att även statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet skulle kunna inhämta någonting av denna debatt. Jag nämnde redan i mitt första anförande, att det under två år utanordnats sammanlagt 16 408 000 kronor. I den siffran ingå dessa 8 656 000 kronor. I lantbruksnämndernas kassa fanns det emellertid den 1 maj i år 32 336 000 kronor. Arbetena ha nämligen inte varit färdiga.

Det har således inte förekommit någon skridning i min framställning. Där-

emot kan det hända, att statsrådet inte från början uppfattade vad jag menade.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag tillåter mig ifrågasätta den nytta kammaren har av en uppgift av den innebörden, att det fanns så och så mycket i lantbruksnämndernas kassa den 1 maj. Har inte kammaren större anledning att av herr Svensson i Ljungskile eller av mig få reda på hur lantbruksnämndernas ekonomiska ställning är den 1 maj?

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! De synpunkter herr Svensson i Ljungskile framfört här i debatten kommo också till synes, när vi inom utskottet behandlade dessa motioner, men inte ens herr Svenssons egna partivänner accepterade denna linje. Efter det klarläggande anförande, som här hållits av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och av vilket det framgick att man inte vill riskera att hela verksamheten kommer att stoppas upp, ber jag att helt kort få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Det har alltså här i kammaren ställts ett nytt yrkande, som inte framkom under utskottsbehandlingen, och då är det kanske riktigt att de olika partierna i detta nya läge deklarerar sin ståndpunkt.

De uppgifter herr Svensson i Ljungskile lämnat i dag hade vi inte tillgängliga i utskottet. Jag tycker dock att de skäl äro bärande, som jag i utskottet anförde gentemot det förslag, som då förelåg. Jag hade för ögonen precis det, som kammarens ledamöter ha anledning att tänka på, nämligen hur det går när man beviljar för snåla anslag till jordbruket. Då hamna vi i den situation, som vi behandlade under första punkten, nämligen att ansökningar på 8—9 miljoner kronor voro inneliggande men att det inte fanns pengar till

Bidrag till jordbrukets rationalisering.

dem. Jag får ju säga, att det är trevligare att gå framtiden till mötes med anslagsreservationer än med sådana bidragsansökningar som måste läggas på hög i lantbruksstyrelsen. Ur jordbrukets synpunkt måste det vara bättre att ordna så, att dessa pengar finnas reserverade. I en svår situation i framtiden kan det kanske bli lika svårt att få ett statsråd att gå med på en höjning på en miljon kronor till detta ändamål, som det var att i dag få statsrådet Sträng att gå med på en höjning med en miljon kronor till grundförbättringar.

Jag vill sedan framhålla, att vi från vårt partis sida voro mycket positivt inställda till hela rationaliseringsfrågan. Vi höllo inte mycket på förköpsrätt och expropriationsrätt, men vi deklarerade att småbruket behövde rationaliseras både med yttre och inre medel. För den yttre rationaliseringen behövdes de bidrag och lån, som vi voro med på att bevilja, och vidare erfordrades en aktiv inköspolitik. Vi voro emellertid också på det klara med att den inre rationaliseringen låg oss varmare om hjärtat. Jag blev tacksam när jag hörde statsrådet meddela, att det inte tycks bli så snålt med bidragen till den inre rationaliseringen, som man hade anledning att befara när man i propositionen i fjol angav en fördelning, som gav väsentligt mera åt den yttre rationaliseringen än åt den inre. Här har nu skett en överföring av ganska betydande belopp.

För att alltså i framtiden inte komma i samma situation som vi befunno oss i när det gällde punkt I — där jordbrukarna lämnade in bidragsansökningar i överflöd, vilka det emellertid inte fanns medel till — utan i stället under åtminstone några år framåt ha en reserv, ber jag för min del att få ansluta mig till utskottets förslag. Jag gör detta så mycket hellre, som det för mig var en ganska ljuv musik att höra, att såväl förköpsrätten som de andra mindre behagliga delarna av den yttre

Ändring i kommunalskattelagen.

rationaliseringen i så ringa grad kommit till användning under de år som gått.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten III gjorda hemställan dels ock på bifall till det av herr Svensson i Ljungskile under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten III i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Svensson i Ljungskile under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Svensson i Stenkyrka, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 145 ja och 29 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten III.

§ 2.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 53, med anledning av Kungl.

Maj:ts proposition angående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 3.

Ändring i kommunalskattelagen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

A) antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

2) förordning angående ändrad lydelse av 3 § och 8 § 3 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,

3) förordning om ändrad lydelse av 78 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), och

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag; samt

B) godkänna i propositionen angivna grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting.

De under A) angivna författningsförelagorna inneburo omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet efter i huvudsak samma linjer, som år 1947 godkändes för statsbeskattningsvidkommande. Uppdelningen av ortsavdraget i grundavdrag och familjeavdrag

Ändring i kommunalskattelagen.

skulle sålunda upphöra; likaså hade föreslagits upphävande av bestämmelserna om bankning och om det s. k. 20-kronorsavdraget. För skattskyldig som under beskattningsåret varit gift och bott tillsammans med andra maken, hade föreslagits ortsavdrag med följande belopp, nämligen i ortsgrupp I 1 680 kronor, i ortsgrupp II 1 760 kronor, i ortsgrupp III 1 840 kronor, i ortsgrupp IV 1 920 kronor och i ortsgrupp V 2 000 kronor. Ogift skattskyldig, som under beskattningsåret haft hufvudföreståndarinna hos sig anställd och haft hemmavarande barn, för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, skulle åtnjuta ortsavdrag med samma belopp som gift skattskyldig. Ortsavdragen för skattskyldig, som icke vore hänförlig till någon av nyssnämnda kategorier, skulle enligt förslaget bestämmas till följande belopp, nämligen i ortsgrupp I 1 180 kronor, i ortsgrupp II 1 230 kronor, i ortsgrupp III 1 290 kronor, i ortsgrupp IV 1 340 kronor och i ortsgrupp V 1 400 kronor. Barnfamiljerna skulle kompenseras för borttagandet av barnavdragen genom en höjning av de allmänna barnbidragen från 260 kronor till 290 kronor.

Propositionen hade hänvisats, såvitt anginge grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

I anledning av propositionen hade väckts ett flertal motioner.

I de likalydande motionerna I: 509 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 603 av herr *Persson* i Landafors m. fl. hade hemställts, såvitt nu vore i fråga,

dels att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 241 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) måtte besluta, att 48 § 2 mom. i nämnda lag skulle erhålla i motionen

angiven lydelse, innebärande, att skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken, och därmed likställd skulle åtnjuta kommunalt ortsavdrag med följande belopp, nämligen i ortsgrupp I 2 500 kronor, i ortsgrupp II 2 625 kronor, i ortsgrupp III 2 750 kronor, i ortsgrupp IV 2 875 kronor och i ortsgrupp V 3 000 kronor, samt annan skattskyldig i ortsgrupp I 1 600 kronor, i ortsgrupp II 1 700 kronor, i ortsgrupp III 1 800 kronor, i ortsgrupp IV 1 900 kronor och i ortsgrupp V 2 000 kronor;

dels att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag måtte besluta, att 1 § nämnda lag skulle erhålla i motionen angiven lydelse, innebärande höjning av de allmänna barnbidragen till 300 kronor om året.

I de likalydande motionerna I: 510 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 604 av herr *Persson* i Landafors m. fl. hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att den pågående skatteutredningen får i uppdrag att under provisorietiden utreda frågan om ett verkligt existensminimum och att Kungl. Maj:t därefter framlägger förslag därom i samband med den signalerade definitiva nya kommunalskattelagstiftningen».

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241, i de delar propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 3 § och 8 § 3 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) förordning om ändrad lydelse av 78 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379); och

Ändring i kommunalskattelagen.

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag; samt

II) att följande motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 31 av herr Spetz och II: 31 av herr Svensson i Ljungskile m. fl.;

b) de likalydande motionerna I: 475 av herr Näsström m. fl. och II: 567 av herr Kärrlander m. fl.;

c) de likalydande motionerna I: 508 av herr Velander m. fl. och II: 606 av herr Hjalmarson m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

d) de likalydande motionerna I: 509 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 603 av herr Persson i Landafors m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

e) de likalydande motionerna I: 510 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 604 av herr Persson i Landafors m. fl.;

f) de likalydande motionerna I: 511 av herrar Björck och Lindblom samt II: 605 av herrar Svensson i Ljungskile och Ståhl, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet; och

g) motionen II: 602 av herr Hedlund i Rådomb. fl., såvitt motionen hänvisats till bevillningsutskottet,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Sjödahl, Gustaf Elofsson, Falk, Werner, Damström, Johnsson* i Skoglösa och *Kärrlander*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka en höjning av det allmänna barnbidraget till 300 kronor och att i enlighet därmed

dels utskottet bort förklara, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241, såvitt anginge det i punkten 4) under I) i utskottets hemställan angivna författningsförslaget, icke kunnat av riksdagen oförändrat bifallas och med bifall till de likalydande motionerna I: 475 av herr Näsström m. fl. och II: 567 av herr Kärrlander m. fl. ävensom de lika-

lydande motionerna I: 509 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 603 av herr Persson i Landafors m. fl., såvitt sistnämnda motioner anginge frågan om höjning av barnbidragen, antaga av reservanterna framlagt förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag;

dels punkten b) under II) i utskottets hemställan bort utgå;

dels ock utskottet bort hemställa, att de i punkten d) under II) i utskottets hemställan angivna likalydande motionerna I: 509 och II: 603 — såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet — i den mån desamma icke blivit besvarade genom vad reservanterna hemställt under I) punkten 4, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) av herrar *Gustaf Elofsson, Velander, Wehtje, Werner, Hagberg* i Malmö samt *Johnsson* i Skoglösa, som hemställt, att riksdagen måtte — i anledning av de likalydande motionerna I: 508 och II: 606 samt motionen II: 602 — med godkännande av vad utskottet föreslagit beträffande ortsavdragen vid den kommunala beskattningen därjämte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av de synpunkter som av reservanterna anförts, för 1951 års riksdag framlägga förslag till en reform av den kommunala beskattningen, omfattande främst grunderna för den allmänna skatteutjämningen samt frågan om fastighetsskattens avskaffande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr PERSSON i Landafors: Herr talman! Å kommunistiska gruppens vägnar har jag i denna kammare väckt en motion, nr 603, samt en följdmotion, nr 604.

Vi dela uppfattningen, att det är hög tid att ordna en humanare och mera rättvis kommunalskattelagstiftning. 1928

Ändring i kommunalskattelagen.

års lag är föråldrad och verkar hänsynslös. Frågan är bara hur de nya bestämmelserna skola se ut. Vid detta tillfälle gäller det endast ändring av ortsavdragen, där de gamla och för nuvarande förhållanden alldeles för låga avdragen ersätts med nya fasta och högre avdrag. Den förenkling av ortsavdragen och taxeringsarbetet, som härvid föreslås, jämte borttagandet av barnavdragen och compensationen av dessa med högre barnbidrag, anse vi åstadkomma ett mera enhetligt system genom att följa konstruktionen för den statliga beskattningen.

För att åstadkomma en mera rimlig ordning i fråga om förenkling och enhetliggörande av skatteväsendet anse vi det möjligt att realisera följande riktlinjer. Man bör för det första fastställa ett rimligt existensminimum. Ortsavdragen böra vidare bli mera enhetliga för såväl den kommunala som den statliga skatten samt ha samma storlek som fastställt existensminimum. Vidare bör kommunalskatten i likhet med statsskatten uttagas efter en progressiv skala. Slutligen böra barnavdragen vid beskattningen utbytas mot kontanta barnbidrag.

Den nu av regeringen föreslagna partiella reformen i fråga om ändring av ortsavdragen och compensation genom höjda barnbidrag samt att det skattebortfall som uppstår skall täckas delvis av statsmedel, är uttryckligen ett provisorium i avvaktan på en mera definitiv reform av kommunalskattelagstiftningen. Vi ha dock ansett, att det redan nu vore befogat att ställa upp de riktlinjer, efter vilka man bör arbeta sig fram i fortsättningen på detta område.

Jag tar först frågan om fastställandet av ett rimligt existensminimum. Vi ha i andra sammanhang ofta ställt krav på att statsmakterna skulle utreda och fastställa ett sådant existensminimum för att få en grundval och några fasta hållpunkter för socialvårdens olika grenar samt för skattelagstiftningen i detta

land. Detta har avvisats av riksdagen. Nu har man fått bevitna, att de lokala skattemyndigheterna på olika platser i landet fastställt ett existensminimum, som väl kan betraktas som ganska godtyckligt tillyxat, eftersom riksdagen vägrat att taga upp frågan, och detta existensminimum sålunda inte grundar sig på en mera ingående utredning. I vår motion nr 604 ha vi begärt, att en sådan utredning bör verkställas under den provisorietid, som det här talas om, för att få fram ett verkligt existensminimum. Utskottet har emellertid yrkat avslag på denna motion.

Ett framräknat existensminimum för hela landet bör utgöra den gräns, där inkomsttagare, vars inkomster icke överstiga nämnda existensminimum, icke bör åläggas att betala kommunalskatt eller statlig inkomstskatt. Följde man denna princip skulle ortsavdragen göras lika för den statliga och kommunala skatten och vara till storleken lika med fastställt existensminimum. Vid särskilt ömmande fall har man dessutom det särskilda avdraget å 2 000 kronor att reglera med. Det skattebortfall, som genom en dylik anordning skulle uppstå ute i kommunerna, torde förr eller senare aktualisera frågan om uttagande även av kommunalskatten efter en progressiv skala, detta för att fördelningen av denna skatt i större utsträckning må komma att läggas över på dem, som ha en bättre skattekraft, d. v. s. de högre inkomsttagarna.

Vi anse det till slut ändamålsenligt — såsom jag redan nämnt — att barnavdragen utbytas mot barnbidrag.

När vi nu i våra motioner I: 509 och II: 603 föreslagit, att ortsavdragen göras lika för den kommunala beskattningen och den statliga beskattningen, att barnbidraget blir 40 kronor som compensation för det bortfallna barnavdraget samt att kommuner och landsting kompenseras helt för det skattebortfall, som uppstår genom reformen, så anse vi detta vara förslag, som böra kunna

Ändring i kommunalskattelagen.

bli ändamålsenliga för den blivande definitiva skattelagstiftningen och angiva förenklade riktlinjer för denna.

Bevillningsutskottet har varit synnerligen ordknappt då det gällt våra motioner och endast yrkat avslag på desamma. Då vi emellertid anse, att de innehålla förnuftiga och för de fattiga skattebetalarna högst reella och betydelsefulla förslag, ber jag, herr talman, att under punkt I få yrka bifall till motionerna I: 509 och II: 603, som stå upptagna i punkt II) d) i utskottets hemställan. I mom. 4 yrkar jag bifall till reservation I. Under punkt II) e) ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 510 och II: 604.

Herr JOHNSON i Skoglösa: Herr talman! Det förslag, som har framlagts i Kungl. Maj:ts proposition angående en omläggning av ordsavdragen vid den kommunala beskattningen dithän, att grundavdrag, familjeavdrag, bankning och 20-kronorsavdraget skola borttagas och ersättas av ett förhöjt ordsavdrag jämte höjda barnbidrag, har nu behandlats, och utskottsmajoriteten har gått in för att godkänna Kungl. Maj:ts proposition i oförändrat skick.

Emellertid ha några av oss i bevillningsutskottet inte kunnat i alla delar godkänna detta förslag, eftersom vi anse, att man genom denna förändring av ordsavdragen kommer att i ganska stor utsträckning minska kommunernas skatteunderlag, vilket kommer att medföra en skatteövervältring från vissa inkomstagare på fastighetsägarna. Genom den fastighetsbeskattning, som vi för närvarande ha, få fastighetsägarna svara för garantiskatten, oavsett om de ha inkomster, som motsvara vad denna innebär för dem eller ej. Genom den höjning av ordsavdraget, som skulle ersätta de borttagna delarna vid kommunalskatteberäkningarna, kommer här att ske en övervältring av skattebördan, som i många fall, i synnerhet för dem som ha de allra största skuldbördorna

och de sämsta inkomsterna men som äro ägare av fastigheter, kommer att medföra ett ökat skattetryck, alldeles särskilt om de ekonomiska förhållandena skulle försämrans. Vi ha därför från vår sida förmenat, att om man nu skall företaga den ändring, som här är föreslagen, mot vilken vi i och för sig inte ha något att invända, borde det ske vissa kompletteringar dels i så måtto, att man tar bort fastighetsskatten, och dels så att man på annat sätt försöker lindra skattebördan för dem, som eljest skulle få det största skattetrycket genom dessa förändringar.

Det gäller i detta fall även barnavdragen. Det kan i varje fall enligt min mening inte vara riktigt att, som man föreslår i propositionen och i utlåtandet, bara höja dem från 260 till 290 kronor, ty det kommer att föra med sig, att man i de kommuner, där man har en hög utdebitering, kommer att övervältra en del av skattebördan på barnfamiljerna. Därför ha vi i reservationen föreslagit, att man skall höja barnbidraget inte med 30 utan med 40 kronor, varigenom man skulle kunna skipa rättvisa även för dessa barnfamiljer.

När det gäller frågan om fastighets-skatten och de höjda ordsavdragen ha vi reserverat velat, att man skulle hos Kungl. Maj:t begära en utredning, vars resultat skulle kunna framläggas för 1951 års riksdag. Den bestämmelse om höjning av ordsavdragen, som man här föreslår, skulle ju inte träda i kraft förrän år 1952, och då skulle det mycket väl kunna låta sig göra att till dess få fram ett förslag om borttagande av fastighetsskatten eller andra sådana ändringar, så att inte det belopp, varmed man nu lättar skatterna för en del skattedragare, i stället övervältras på andra.

Man har i fråga om dessa saker sagt, att den skatteökning, som fastighetsägarna i detta avseende komma att få, skulle vara mycket obetydlig. Det kan kanske vara riktigt, att denna övervält-

Ändring i kommunalskattelagen.

ring inte blir så stor, om man räknar den genomsnittligt för alla fastighetsägare i vårt land, men genom den ojämnhet i skatteunderlaget som förefinnes i olika kommuner kommer denna börda att i många fall bli mycket stor, och det kommer säkerligen inte att bli någon angenäm present för dessa skattedragare att få en ökad beskattning, en ökning vilken, som jag tidigare har sagt, kommer att framför allt drabba en del av dem, som ha den sämsta förmågan att bära en ytterligare skattebörda.

Herr talman! Jag skall inte längre taga tiden i anspråk i detta sammanhang. Jag vill endast yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gustaf Elofsson m. fl.

Herr KÄRRLANDER: Herr talman! Den höjning av de kommunala ortsavdragen, som riksdagen nu står i begrepp att fatta beslut om, kommer att innebära en skattelättnad framför allt för de grupper av skattebetalare här i landet, som äro hårdast tryckta av skatterna. Jag tror därför, att det inte är någon överdrift att säga, att man bör kunna hälsa denna reform med glädje. När det ekonomiska tillståndet har förbättrats, så att det ger utrymme för en viss lättnad i den direkta beskattningen, torde det inte råda något tvivel om att den mest angelägna uppgiften var att höja de kommunala ortsavdragen för att därigenom få en lättnad i de kommunala skatterna.

I den proposition, som ligger till grund för bevillningsutskottets betänkande nr 57 och som i huvudsak bygger på det betänkande, som ortsavdragskommittén har avgivit, föreslås — liksom även av utskottsmajoriteten — att barnfamiljerna skola kompenseras genom en höjning av de allmänna barnbidragen från 260 till 290 kronor. Vid utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Sjödhall m. fl., vari före-

slås, att barnbidragen skola höjas från 260 till 300 kronor. Såväl i de motioner, som ha väckts i denna fråga, som i reservationen har man framhållit, att om man skall höja barnbidragen för att kompensera barnfamiljerna för de bortfallande barnavdragen utgöra 30 kronor inte någon tillräcklig kompensation. Som stöd för den uppfattningen skall jag be att få anföra några synpunkter.

Om riksdagen skulle fatta beslut om att barnbidragen skola höjas med endast 30 kronor, innebär det, att barnfamiljerna kompenseras endast i de fall där de kommunala skatterna understiga eller uppgå till högst 10 kronor per bevillningskrona. Medelutdebiteringen för hela riket ligger enligt Årsbok för Sveriges kommuner år 1949 över 10 kronor, och om man därtill lägger den enkrona, som kommunerna skola få bära utan bidrag av statsmedel, betyder det, att man får en medelutdebitering, som ligger mellan 11 och 12 kronor. Under sådana förhållanden kommer full kompensation vid en höjning av barnbidraget med 30 kronor, såvitt utdebiteringen inte understiger 12 kronor, endast att utgå inom de två lägsta ortsgrupperna. Det innebär — i synnerhet i samband med kommunsammanslagningen, som säkert också kommer att medverka till en höjd utdebitering, inte minst som man nu förutsätter en ny dyrortsindelning — att de allra flesta barnfamiljerna komma att bli underkompenserade vid en höjning av barnbidragen med endast 30 kronor.

Jag kan, herr talman, i detta fall också erinra om att man inte har tagit någon hänsyn till den penningvärdesförsämring, som har inträffat sedan år 1928, när de nuvarande barnavdragen fastställdes. Om man skulle taga hänsyn till denna, skulle man få höja de nuvarande barnavdragen från respektive 240, 270 och 300 kronor till 360, 405 och 450 kronor.

Om frågan om kommunal beskatt-

Ändring i kommunalskattelagen.

ning hade lösts så, att man hade bibehållit familjeavdraget, tror jag inte att någon skulle ha kommit på den idén att anse det rimligt att höja ortsavdragen till ungefär det dubbla men att lämna familjeavdragen — i detta fall alltså barnbidragen — kvar på den nivå, på vilken de fastställdes år 1928. Jag är övertygad om att om man hade behållit barnavdragen även i fortsättningen skulle man ha tvingats att höja dem till ungefär det dubbla. Det skulle då ha blivit ett betydligt större belopp i kostnader för staten än det som reservanterna nu föreslå, nämligen en ökning av barnbidragen med 40 kronor.

Enligt den kungl. propositionen och enligt utskottets majoritet går man nu så till väga, att man bibehåller barnavdragens nominella värde genom att i stället öka barnbidraget med 30 kronor, vilket betyder dels att man inte tar någon hänsyn till penningvärdets försämring och dels att man inte rör avdragen, som nu förvandlas till bidrag för barnfamiljerna, utan låter dem stanna på den nuvarande nivån. Det betyder att man i de allra flesta fall underkompenserar barnfamiljerna.

Denna underkompensation blir, herr talman, särskilt märkbar, när det gäller de norrländska länen med deras höga kommunalskatter. Om jag tar de fyra norrländska länen, har man i Jämtlands län en kommunalskatt på 11:41 kronor, i Västernorrland på 13:01 kronor, i Västerbotten på 13:37 kronor och i Norrbotten på 14:38 kronor. Därtill bör man lägga den enkrona, som kommunalskatten skall tillåtas stiga med utan att något bidrag av statsmedel erhålles. I dessa län blir underkompensationen alltså särskilt framträdande, men jag vill understryka, herr talman, att det gäller inte enbart de norrländska länen. Jag kan även nämna andra län, där medelutdebiteringen för kommunalskatten redan nu ligger över den gräns på 10 kronor, under vilken man har beräknat att 30 kronor

utgöra kompensation. Det är sålunda fallet i Gotlands, i Blekinge, i Värmlands och i Västmanlands län; efter den enkronashöjning som kommer blir underkompensationen även här ganska märkbar.

Jag skulle kunna ge ett enda exempel på hur detta verkar. Antag att vi ha en familj med fem barn i ortsgrupp 4 i en kommun med en allmän kommunalskatt av 15 kronor, vilket inte är alldeles ovanligt, åtminstone inte för norrländska förhållanden. Detta betyder då, att om man ger ett barnbidrag på 30 kronor i stället för det bortfallande barnavdraget kommer denna familj att bli underkomparerad med 52 kronor 50 öre. Om jag tar samma familj i ortsgrupp 5, kommer den att bli underkomparerad med 75 kronor. Det betyder, att hela den skattelättnad genom höjningen av de kommunala ortsavdragen, som den familjen får, om den har en årsinkomst på 5 000 kronor, försvinner.

Dessutom medför det andra olägenheter. Kammarrätten har sålunda i sitt remissvar påpekat den olägenheten, att även med ett barnbidrag på 40 kronor komma vissa familjer utan barn att få en större skattelindring än familjer med barn.

Om jag för att exemplifiera detta går till Ljustorps kommun i Västernorrlands län och där väljer en familj med en årsinkomst av 6 000 kronor, får denna, om den är utan barn, en skattelättnad på 111 kronor, medan makar som ha tre barn få en lättnad på 109 kronor. Detta är alltså under förutsättning att barnbidraget höjes med 40 kronor. Ändrar jag detta i enlighet med Kungl. Maj:ts och bevillningsutskottets förslag till 30 kronor, betyder det, att skillnaden mellan makar utan barn och makar med tre barn i denna kommun blir sådan, att de som äro utan barn få en 32 kronor större skattelindring än de som ha tre barn. Jag skulle kunna säga, att det ungefär betyder, att makar utan

Ändring i kommunalskattelagen.

barn, som ha ca 10 000 kronor i årsinkomst, få i det närmaste lika stor skattelättnad som makar med tre barn, som endast ha 6 000 kronor i årsinkomst.

När betänkandet har varit ute på remiss, ha ganska många remissinstanser i sina svar påpekat, att ett barnbidrag på 30 kronor i stället för de bortfallande barnavdragen är alldeles för litet. Bland de remissinstanser, som ha yrkat på 40 kronor, ha vi kammarrätten, Landsorganisationen och ett flertal länsstyrelser. Det är kanske också riktigt, herr talman, att nämna att det finns även ett flertal remissinstanser, som ha ansett, att 30 kronor är tillräckligt; ja, det finns till på köpet ett par, som anse att 20 kronor är tillräcklig kompensation för barnfamiljerna. De som anse, att 20 kronor räcka till, äro Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund.

Det är klart, att en höjning med 10 kronor av barnbidragen kostar pengar. Enligt de beräkningar, som man kan göra, när det gäller de allmänna barnbidragen, ha vi här i landet 1,7 milj. bidragsberättigade barn. Om riksdagen skulle fatta beslut om att de allmänna barnbidragen skola höjas med 40 kronor i stället för med föreslagna 30 kronor, skulle det alltså betyda en kostnadsökning på 17 milj. kronor.

Det är klart, herr talman, att man måste hysa respekt för de finansiella möjligheter, som finnas, när man går att fatta beslut om denna reform eller om någon annan reform. Nu är det emellertid så, att om man betraktar dels de beräkningar över kostnaderna, som ha gjorts i betänkandet, och dels de beräkningar, som man dessutom kan göra, bör man enligt oss reservera inom den kostnadsram på 180 milj. kronor, som Kungl. Maj:t har ansett, att det finns utrymme för och som vi alltså ha råd att använda för en höjning av bidragen åt kommunerna, även kunna inkludera en höjning med 40 kronor av de allmänna barnbidragen.

Denna uppfattning om lägre kostnader än man har räknat med stödes även av bl. a. Landsorganisationen, som i sitt remissvar anför dels att inkomsthöjningen sedan inkomståret 1947 har varit ganska märkbar och dels att kommittén har något överskattat städernas behov av bidrag. Man anser därför att kostnaderna för staten ha överskattats med 20 å 30 milj. kronor. Det må vara hur som helst med den siffermässiga beräkningen, men jag tror ändå, herr talman, att man har anledning att tro, att dessa beräkningar kanske äro gjorda i överkant.

En annan faktor, som under alla förhållanden kommer att nedbringa statens kostnader, är den nedgång av de kommunala restantierna, som kommer att ske vid denna reforms genomförande. Eftersom staten nu svarar för dessa, anse reservanterna, att man bör ha utrymme för högre barnbidrag inom den beräknade kostnadsramen. Man säger i kommittébetänkandet, att genom en höjning av det kommunala ortsavdraget komma ungefär 375 000 av de lägsta skattebetalarna att helt befrias från kommunalskatt. Det är detta skikt av skattebetalare, som har svårast att betala sina kommunalskatter. Det är då ganska naturligt att de nuvarande restantierna komma att gå ned, vilket kommer att betyda en besparing för statsverket. Hur stor denna besparing blir kan man naturligtvis diskutera. Det finns inte några säkra beräkningar gjorda om den saken, men före källskatte-reformens genomförande räknade man med att restantierna uppgingo till ungefär 4 procent av de utdebiterade beloppen. Man kalkylerade vidare med att 60 å 70 procent av dessa restantier kunde indrivras. Detta betyder, om jag tar enbart kommunalskatterna vid 1948 års taxering, som det året uppgingo till 1 400 miljoner kronor, att den slutliga skatteförlusten efter indrivning av 60 procent av restantierna skulle bli 54 miljoner kronor och efter en indriv-

Ändring i kommunalskattelagen.

ning av 70 procent 40 miljoner kronor. Om jag i stället väljer 1949 års taxering, som uppgick till 1 563,5 miljoner kronor, skulle den slutliga skatteförlusten efter indrivning av 60 procent av restantierna bli 62 miljoner kronor. Om man då säger, att ungefär hälften av detta belopp kommer på kommunalskattens del, skulle de 17 miljoner kronor, som skulle åtgå på grund av höjningen av barnbidragen, mycket väl rymmas inom ramen. Jag vill också här erinra om att efter källskattereformens genomförande är det klientel, som blir restfört, givetvis mera svårarbetat än förut, när det gäller indrivning, och att det därför är skäl att räkna med att man inte kan komma upp till en indrivning av över 60 procent.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga att det existensminimum, som tillämpas framför allt av vissa större städer, givetvis har medverkat till att driva upp restantierna. Höjer man det kommunala ortsavdraget, så att det kommer närmare det statliga, finns det kanske vissa möjligheter att få fram en mera restriktiv behandling även när det gäller fastställandet av existensminimum, vilket hittills skett schablonmässigt. Det är därför enligt reservanternas uppfattning möjligt att höja barnbidraget från 30 till 40 kronor utan att detta behöver medföra ett överskridande av den kostnadsram på 180 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Vad departementschefen anför i propositionen om att kostnaderna komma att stiga på grund av att man har minskat den av ortsavdragskommittén föreslagna beräkningsperioden från sju till tre år kan inte ha någon avgörande betydelse. Även i den kungliga propositionen har man räknat med samma kostnader som kommittén, och kommittén har vid sin beräkning hela tiden hållit sig till det aktuella läget och kommunernas medelutdebitering.

Jag vill också ta kammarens tid i an-

språk något litet för att säga ett par ord om den s. k. övervältringen. Man har i den andra reservation, som är fogad till utskottets förevarande utlåtande, sagt, att om man nu går den föreslagna vägen, betyder detta en skatteövervältring på vissa kategorier skattskyldiga. Framför allt skulle denna övervältring drabba fastighetsägarna. Jag tror att det framgår ganska tydligt av betänkandet, att den övervältring på fastighetsägarna som skulle ske bleve mycket obetydlig. Jag vill erinra om att om en fastighetsägare inte alls kan utnyttja avdragen, och om skatten höjes med en krona per bevillningskrona, blir det för en fastighet, som är taxerad till 200 000 kronor — om det inte finns sådana inkomster, att ägaren av fastigheten kan utnyttja procentavdraget — en övervältring av 100 kronor. På en 100 000-kronors fastighet blir det 50 kronor och på en 50 000-kronors fastighet 25 kronor.

Det har till ortsavdragskommitténs betänkande fogats ett särskilt yttrande av herr Velander, där han har givit några exempel på hur stor övervältringen blir. Han har som exempel tagit Ljustorps kommun i Västernorrlands län och sagt, att övervältringen där efter genomförandet av reformen blir 11,8 procent på ägare av annan fastighet. Det vill ju synas som om detta vore en ganska kraftig övervältring, men om man ser på de verkliga förhållandena finner man, att ägare av annan fastighet i Ljustorp, som nu svara för 8 procent av den kommunala utdebiteringen, efter reformen komma att få svara för 9 procent. Samtidigt med denna övervältring får gruppen sammanlagt över 3 000 kronor mindre i skatt än för närvarande och, om man räknar med både inkomst- och fastighetsskatten, över 4 000 kronor mindre. Jag tycker ju att detta inte är någon övervältring att vara bekymrad för.

För jordbrukarna i samma kommun blir resultatet precis detsamma. De få

lägre skatter efter reformen än nu. I reservationerna talar man om övervältringen och gör gällande, att frågan skulle lösas bättre om vi finge en utredning, som toge sikte på möjligheten att klara av statens kostnader genom en skatteutjämning. Jag tror alldeles säkert att övervältringen, framför allt på juridiska personer, kommer att bli betydligt kraftigare, om man skall lösa statsbidraget genom en allmän skatteutjämning till de särskilt tyngda kommunerna.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att göra den sammanfattningen, att övervältringen på jordbruksfastigheterna enligt kommitténs uppfattning kommer att bli synnerligen obetydlig och att den inte heller när det gäller annan fastighet har någon ekonomisk betydelse. Det kan dessutom vara av intresse att veta hurudan utvecklingen i fråga om fastighetsskatten har varit. År 1929 svarade jordbruksfastigheterna för 8,1 procent och annan fastighet för 12,9 procent, alltså tillsammans 21 procent av skattekrönorna, och inkomstskattekrönorna utgjorde 79 procent. Vid 1948 års taxering hade procentalen nedgått från 8,1 till 2,6 procent för jordbruksfastigheter och för annan fastighet från 12,9 till 8,4 procent, vilket innebär, att fastighetsskattekrönorna då svarade för 11 procent och inkomstskattekrönorna för 89 procent av skatteintäkterna. Här har alltså skett en utveckling, där inkomstskattekrönorna ha övertagit en allt större andel, när det har gällt att svara för kommunalskatten. Även där kan man ju föra in resonemanget om penningvärdets förändring och säga, att övervältringen på inkomstskattekrönorna har skett under den tid penningvärdesförändringen inträtt, samtidigt som ortsavdraget har förblivit oförändrat.

När det gäller juridiska personer kan övervältringen aldrig bli mer än 60 öre per bevillingskrona. Eftersom kommunalskatterna skola höjas med en krona och aktiebolagen få göra avdrag för

Ändring i kommunalskattelagen.

kommunalskatterna innan de betala 40 procent i statsskatt, blir det i verkligheten så att juridiska personer få en övervältring av 60 öre per bevillingskrona.

Nu sägs det i reservationerna att man skall sträva efter att få bort fastighetsskatten. Jag skall inte ge mig in på någon längre diskussion i denna fråga, men jag vill säga att detta betyder, att de 11 procent, som fastighetsskattekrönorna nu svara för, också skola övertagas av inkomstskattekrönorna. Sätter man ingenting i stället, när man tar bort fastighetsskatten, kan det ju vara skäl i att man funderar ett ögonblick, innan man beslutar sig för att gå den vägen.

Herr talman! Detta var vad jag hade att anföra. Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Sjödahl m. fl.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skulle kanske börja med att uttala min stora glädje över att det förslag som här föreligger har kunnat samla så många bakom sig. I all synnerhet sedan bondeförbundarna lyckats få högern att avstå från det avslagsyrkande, som från det hållet har ställts i utskottet och i en motion, kan man säga, att praktiskt taget alla partier stå bakom den reform, som man här avser att genomföra. Det är kanske också naturligt, att så sker, ty den ortsavdragsreform som nu skall genomföras och träda i kraft 1 januari 1952, bygger ju på att de extra skatter, som infördes 1948 och som inte avbetalas i år, genom denna reform skola avbetalas.

Om vi således här kunna säga att det råder tämligen stor enighet om själva principen om de höjda ortsavdragen, råder det däremot delade meningar i fråga om detaljspörsmål. Här ha nu olika reservanter framfört sina syn-

Ändring i kommunalskattelagen.

punkter. Den grupp, som representeras av herr Johnsson i Skoglösa, vill inte följa den linje, som utskottet har gått på, nämligen att man här som gräns måste sätta en kronas höjning av kommunalskatten, innan statsbidraget träder till. Man vill i den gruppen ha full kompensation. När man nu så ivrigt talar för denna fulla kompensation skulle det vara mycket intressant att höra, varifrån vi skola ta pengarna till denna kompensation. Mina damer och herrar! Den reform, som vi här skola genomföra på basis av det föreliggande förslaget och som stödes av socialdemokrater och folkpartister när det gäller enkronasgränsen, medför en utgift på 120 miljoner kronor, vilken summa skall utbetalas till kommunerna. Om vi därtill lägga det som reservanternas ha yrkat på torde den ökade utgiften bli — om vi skola följa statens skatteutrednings beräkningar — 250 miljoner kronor, således en ökning på 130 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Ja, mina damer och herrar, om pengarna funnes, så varför inte? Det är en skön och vacker tanke att kunna dela ut ytterligare 130 miljoner kronor. Men man skall ju också ha pengarna för att kunna göra detta! Och jag kan för min del inte tänka mig, att riksdagen har någon möjlighet att skaffa fram vad som i detta fall behövs. Jag kan ju unna mig den lilla vänligheten att säga: I varje fall förefaller det mig fullkomligt omöjligt att man dels skall göra detta och dels också sänka statsskatten. När man reser båda dessa krav från samma håll, då vägrar mitt sunda förnuft att vara med längre!

Man skall se detta så som det i verkligheten är. Den justering av statsskatteskalan som skall ske är beräknad till ett sammanlagt belopp av 180 miljoner kronor. Detta är vad som finns att tillgå. Såvitt jag förstår finns det över huvud taget inte mer. Det är möjligt, att det om några år kan öppna sig större möjligheter. Jag vill säga till min parti-

vän herr Kärrlander, som nedlade så mycket arbete på att visa, att de 30 kronorna i barnbidrag inte räcka till och att det därför måste vara 40 kronor, att jag helt och hållet kan ansluta mig till alla de synpunkter han anförde på dessa problem. Men för mig är inte problemet om barnbidraget skall vara 30 eller 40 kronor, utan problemet är, om vi över huvud taget ha råd att ge mer än 30 kronor i barnbidrag.

Sedan kan man naturligtvis säga som herr Kärrlander, att de 120 miljonerna räcka till ökade barnbidrag. Ja, det är möjligt. Det är emellertid farligt att vara tvärsäker i sådana ting. Kommittén har räknat på detta och med ett barnbidrag på 40 kronor kommit till slutsumman 197 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har inte ansett sig våga gå ifrån denna kalkyl. Nu har det från olika håll sagts, att det är tänkbart att de allra största städerna icke behöva den kompensation, som man har räknat med o. s. v., och att man därför tror att det är möjligt att här stoppa in ett med 10 kronor ökat barnbidrag, vilket gör 17 nya miljoner utöver dem som vi förut ha räknat med. Men är det inte klokare att gå den vägen att man säger: Här kompensera vi nu med 30-kronorsbidraget alla de kommuner i detta land, som ha en uttaxering på 10 kronor eller därunder. Det är åtskilliga kommuner, det veta vi, som ligga över detta uttaxeringsbelopp. Dem skulle vi också gärna vilja kompensera. Men det statsfinansiella läget är sådant, att vi inte våga oss på det i nuvarande situation. Skola vi verkligen vandra de vägar, som vi för bara några år sedan så ofta beträdde och om vilka vi i dag ha all anledning att tänka, att hade vi inte gått dem utan varit en smula försiktigare, så hade vi i dag inte stått där vi nu stå? — Är det inte klokare att säga: Låt oss inte, som vi gjorde för några år sedan, bara fortsätta att tro, att det till slut blir bättre, utan låt oss vänta med att höja barnbidraget tills vi

om kanske tre, fyra år äro på fast och säker mark. Så resonerar bevillningsutskottets majoritet, och jag tror, att det är rätt resonerat i detta sammanhang.

Sedan är det klart att den reform vi besluta i dag liksom de kompletteringar som skola komma nästa år äro ett provisorium. Det behöver varken högern eller bondeförbundet tala om för utskottsmajoriteten. Det konstaterar utskottsmajoriteten i sitt eget betänkande och framhåller därvid, att så fort det är möjligt, skall detta provisorium avlösas av ett system med fast skatteutjämning, som tar hänsyn till alla de faktorer man därvid har att räkna med. Nästa år skola vi få kompletterande bestämmelser i fråga om existensminimum och rätta till de missförhållanden i detta hänseende, som uppkommit på olika håll ute i landet. Reservanterna äro emellertid inte nöjda med det utan vilja ha hela kommunalskattefrågan löst vid nästa riksdag. De föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till nästa års riksdag om en reform av den kommunala beskattningen, omfattande främst grunderna för den allmänna skatteutjämningen samt frågan om fastighetsskattens avskaffande. Får man icke dessa frågor lösta nästa riksdag, uppställer man som ett oefftergivligt krav, att man skall ha full kompensation, d. v. s. de extra 130 miljoner kronor, som vi talat om förut.

Jag tror inte att det är riktigt att handla på det sättet. Riksdagen har skrivit och begärt att få en utredning om kommunalskattesporstålet, riksdagen har hemställt att Kungl. Maj:t skall genom en utredning låta ompröva frågan om fastighetsskatten. Det är möjligt, att fastighetsskatten kan komma att avskaffas. Jag vågar inte yttra mig om det. Det är också möjligt, att man måste ha den kvar i någon form för att inte ställa till ett ännu värre elände för kommunerna på många håll än vad det annars skulle bli. Därom veta vi ingen-

Ändring i kommunalskattelagen.

ting, och vi veta heller ingenting om vilken ställning riksdagen kan komma att inta, när den utredning blir färdig, som en teknisk revision nu håller på med, och därav föranledda förslag framläggas för riksdagen. Det är enligt min mening inte en klok politik att resa sådana krav, som reservanterna ha gjort i detta sammanhang.

Om man försöker överskåda det förslag som här föreligger, kan man naturligtvis ha delade meningar om det. Jag vet att det finns somliga, vilka tycka, att man gått för långt i detta avseende, som anse, att man skulle ha stannat ett längre stycke tillbaka och inte tagit till så mycket som man har gjort. Jag vet att det finns de som förmena, att det hade varit bättre, att alla dessa saker hade blivit prövade i ett sammanhang. Jag tror emellertid, att om man allvarligt prövar de förslag som här föreligga, måste man säga sig, att två tredjedelar av det statliga ortsavdraget är det högsta man kan komma till i detta avseende, och det är vad utskottets förslag innebär. Riksdagen kan därför med gott samvete på utskottets tillstyrkan ansluta sig till dess förslag.

Får jag sedan, herr talman, säga några ord om ett par förslag som framställt i väckta motioner och som utskottet icke har ansett sig kunna biträda i nuvarande läge. Herr Svensson i Ljungskile — och herr Ståhl, om jag inte minns fel — ha föreslagit, att man skulle hos Kungl. Maj:t begära, att till nästa år skulle framläggas ett förslag om att bereda de smärre fastighetsägarna, som inte kunna helt utnyttja det nya ortsavdraget, möjlighet att använda avdragsrätten på fastighetsskatten. Utskottet framhåller gentemot detta, att tanken i och för sig är beaktansvärd, men att man ju inte kan, under den tid utredning pågår om fastighetsskatten, plötsligt genom ett enkelt riksdagsbeslut nagga själva principen om fastighetsskatten i kanten på det sätt, som mo-

Ändring i kommunalskattelagen.

tionärerna här ha avsett. Däremot säger utskottet, att själva uppslaget är av den karaktär, att den arbetande utredningen, om den vid behandlingen av fastighetsskatten kommer till det resultatet, att denna skall vara kvar i en eller annan form, bör undersöka om man i så fall skulle kunna följa den linje som framförts i dessa motioner.

Herr Persson i Landafors vill, att man skall utreda frågan om fastställande av existensminimum. Ja, herr talman, vi ha ju vid flera tillfällen här diskuterat, hur man skall ordna upp detta problem. Herr Svensson i Ljungs-kile framförde i fjol — jag vill minnas att det var i en interpellation — vissa synpunkter på problemet, till vilka synpunkter jag i det väsentliga anslöt mig. Nu har man i finansdepartementet sökt sig fram efter en ny väg, som vi i utskottet prövat och funnit lämplig att genomföra. Utskottet uttalar som sin mening — och understryker detta starkt — att de nuvarande förhållandena icke kunna få fortbestå. Det kan inte få fortgå som hitintills, att de lokala skattemyndigheterna fastställa ett existensminimum. Det innebär, att man flyttar över trycket av skatten på en annan ords människor, därför att staten ersätter kommunen helt och fullt. Det kostar sålunda inte kommunerna någonting att vara generösa. Det är den saken finansdepartementet avser att rätta till genom att kombinera detta med en prövning hos taxeringsnämnden. Då blir det en individuell prövning. Detta ha vi ju krävt hela tiden. Mot en sådan anordning har ingen några erinringar att göra. Våra exekutionsmyndigheter ha rätt att pröva dessa problem individuellt. Jag vill inte hindra dem att göra det. Det är de generella anordningarna som härvidlag måste upphävas, och det är också dem herr Svensson i Ljungs-kile vänt sig mot. Om man skulle ordna detta på det sätt finansdepartementet avser, bleve det så, att kommunerna antingen bleve

försiktiga med att fatta sådana beslut eller också själva finge betala sina utsvävningar i detta avseende. Det kan inte vara annat än en rimlig anordning, ty att såsom här skett bara med en enkel gest låta staten betala det hela, är ju detsamma som att flytta över skattebördan ifrån den ena kommunen till den andra.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det nu anförda. Det uppgives här att första kammaren med mycket stor majoritet har bifallit utskottets förslag — med 71 röster mot 47, om jag läser siffrorna rätt. Jag vill erinra om att det i detta fall måste vara samstämmiga beslut i kamrarna. Om vi vilja komma till ett resultat, göra vi detta redan i år, om vi följa bevillningsutskottet, och jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Bladh*.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (kort genmäle): Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande var glad över att enighet hade kunnat uppnås i så stor utsträckning i fråga om huvudlinjerna i förslaget. Jag skulle också ha varit glad, om man kunnat vara med om att försöka lösa de detaljfrågor, som vi tagit upp i reservationen, på ett sådant sätt att det inte skulle blivit vad vi mena vara en övervältring på fastighetsägarna av skatten. Nu sade herr Olsson i Gävle i sitt anförande, att han skulle vara tacksam för att få veta, varifrån pengarna skulle tagas. Ja, det är ganska självklart att det skulle vara tacknämligt, om man på rak arm kunde säga det. Det ha vi inte i reservationen vågat säga, utan vi ha yrkat på en utredning i detta avseende. Emellertid är ju detta en skatteutjämningsfråga. Enligt min mening bör man försöka komma fram till ett sådant resultat, att inte de som nu äro fastighetsägare skola få en ökning av skattebördan sam-

Ändring i kommunalskattelagen.

tidigt som andra grupper få en lindring i sin skattebörd. Det är framför allt detta som man enligt vårt förmenande skulle kunna förhindra genom borttagande av fastighetsskatten.

Herr talman! Med dessa ord har jag velat svara på den fråga, som bevillningsutskottets ordförande ställde. Jag kan ju förstå hans ängslan för att man inte skall kunna lösa dessa frågor. Han erkänner nämligen, att det blir skatteökning i mycket stor utsträckning eller i varje fall för en del av skattebetalarna i kommunerna. Herr Kärrlander däremot menade ju, att det inte synes bli någon skatteövervältring i detta fall eller att det över huvud taget inte skulle bli någon nämnvärd börd för kommunerna att bära. Det exempel herr Olsson anförde visade emellertid, att herr Kärrlanders yttrande så att säga hängde i luften.

Herr KÄRRLANDER (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara nöja mig med att konstatera, att bevillningsutskottets ärade ordförande helt instämde i vad jag här hävdade, nämligen att man för att uppnå en något så när full kompensation för de avskaffade barnavdragen borde höja barnbidragen till 40 kronor. Men sedan tillade herr Olsson i Gävle, att vi inte ha råd till detta och att det är enbart ur den synpunkten, som man nödgas begränsa sig till 30 kronor. Jag skulle vidare vilja tillägga, att de minskade kostnader för restantier, som jag var inne på i mitt anförande, talade herr Olsson inte något nämnvärt om. Han sade endast, att man tror att det blir minskade kostnader i det hänseendet men att man inte skall vara för säker i sin tro. Ett är väl ändå alldeles ostridigt, nämligen att denna höjning av de kommunala ortsavdragen kommer att verka i den riktningen, att statens kostnader för restantierna komma att minska. Till herr Johnsson i Skoglösa skulle jag vilja sä-

ga, att, såvitt jag inte missuppfattade det, herr Olsson i Gävle och jag talade om två skilda saker.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag kan bekräfta riktigheten av det sista som herr Kärrlander sade, även om det inte blir till glädje för herr Johnsson i Skoglösa. Herr Kärrlander och jag talade om två olika saker. Det går därför inte att »hänga» herr Kärrlander med hjälp av mig i varje fall. Sedan skulle jag vilja fråga herr Johnsson i Skoglösa: Även om man tycker, att man skall ha det på det sätt han vill, men det är omöjligt att ordna det så, vad tjänar det då till att resa ett sådant krav? Ett genomförande därav kan, såvitt jag förstår, icke ske utan en höjning av statsskatten för att täcka kostnaderna för ersättning till kommunerna. Det gäller ett belopp av 125 miljoner kronor. Enligt en del av reservanterna skulle därtill komma ett belopp av 17 miljoner kronor, varigenom det sammanlagda beloppet skulle bli 142 miljoner kronor. Och det kan väl alltid drivas upp någon som tycker, att det är ett för litet krav, och vill lägga på litet till. Jag trodde, herr Kärrlander, att vi under denna tid hade lärt oss en sak, nämligen att vara mycket försiktiga. En del ha nog gjort det. En del andra ha inte visat sig kunna lära sig dessa ting — detta nu inte sagt till herr Kärrlander, ty han har i allmänhet tillhört de läraktiga, men det finns många andra i denna kammare. Men om vi inte äro sparsamma och låta bli att använda pengar som vi inte förfoga över, så kunna vi varken klara ut denna sak eller några andra saker. Det är det vi skola ha klart för oss. Om vi en gång få pengar, herr Kärrlander, skall jag tillhöra dem, som vilja vara med om att höja barnbidragen.

Herr PERSSON i Svensköp: Herr talman! Motiven för en höjning av de kommunala skatteavdragen ha ju utförligt

Ändring i kommunalskattelagen.

redovisats i finansministerns direktiv till ortsavdragskommittén, och det torde vid detta laget knappast råda några delade meningar om det rättmätiga i en sådan åtgärd som att höja de skattefria avdragen. Visserligen har det från högerhåll väckts en motion om avslag på den kungl. propositionen, men något sådant yrkande återfinnes inte i reservationen.

På ett par punkter kvarstå emellertid meningsskiljaktigheterna. Det gäller först frågan, huruvida det är påkallat att här gå de partiella reformernas väg med hänsyn till, som det heter, ärendets brådskande natur. Reservanterna i ortsavdragskommittén och i de båda riksdagsutskott, som ha behandlat denna fråga, ha hävdad att det inte föreligger en sådan anledning. Vilka andra frågor, som man från reservanternas sida anser böra sammankopplas med frågan om de kommunala ortsavdragen, framgår av en reservation i kommitténs betänkande, där det bland annat i det sammanhanget förekommer följande uppräknin g: fastighetsskattens avskaffande, ett effektivt och riktigare skatteutjämningsystem, dyrortsgrupperingens upphörande i skattesystemet, statens övertagande av vissa nu kommunala uppgifter, en rationellare ordning för de olika bidragsskyldigheterna staten och kommunerna emellan samt beskattning av vissa skatteföremål för användande till interkommunal skatteutjämnin g osv.

Utan att spekulera över vad som kan ligga i dessa sista ord »osv.» vill jag om denna varuförteckning säga, att den visserligen innehåller många och nyttiga ting, men jag är nog av den meningen, att skola vi behandla alla dessa frågor i ett sammanhang, få vi vänta ganska länge på en reform beträffande de kommunala ortsavdragen. Det är möjligt att för många politiker äro lösningarna av dessa skatteproblem ganska klara, så att det fortsatta utredningsarbetet enligt deras mening inte behöver bli, som

det heter i en av reservationerna, av särskilt tidskrävande natur.

Om vi gå till reservationens kläm, finna vi att där inte heller yrkas på någon utredning, utan reservanterna vilja endast, att Kungl. Maj:t skall, med beaktande av de synpunkter, som reservanterna framfört, för 1951 års riksdag framlägga förslag till en reform av grunderna för den allmänna skatteutjämnin gen samt fastighetsskattens avskaffande.

Ännu enklare synes saken ligga till för reservanterna i statsutskottet, vars utlåtande kommer senare här på föredragningslistan och som behandlar samma fråga. Enligt detta utlåtande synas reservanterna vara villiga att medverka till en höjning av de kommunala ortsavdragen, om endast ändrade grunder för den allmänna skatteutjämnin gen komma till stånd, så att dessa skatteutjämningsbidrag också kunna täcka de statliga kompensationsbidrag, som skola utgå till kommunerna på grund av ortsavdragshöjningen.

Inför den frågeställning, som här drages upp, skall jag be att få göra en kort deklARATION. Jag är inte främmande för den meningen, att det skulle vara rationellt att sammankoppla frågorna om skatteutjämningsbidragen och det statliga kompensationsbidraget. Det ligger, såvitt jag kan se, bara ett hinder i vägen för en sådan lösning, och det är den här så livligt debatterade skatteövervältringen. Även om kommunen skulle erhålla ett så stort statsbidrag, att utdebiteringen inte behövde höjas i anledning av ortsavdragsreformen, kunde ändå inte en övervältring av skattebördan på fastighetsägarna undvikas. En förutsättning för att en övervältring inte skall äga rum i samband med en utdebiteringsökning, som icke kompenseras av ett särskilt statsbidrag, är att fastighetsskatten samtidigt tages bort. Även om så sker, kommer följden att bli en viss övervältring på juridiska personer. Får man döma

Ändring i kommunalskattelagen.

av det uttalande, som finansministern nyligen gjorde i första kammaren i ett interpellationssvar, kommer det nog att dröja ganska länge, innan vi äro färdiga att definitivt avveckla fastighets-skatten. Jag anser det därför nödvändigt att gå de partiella reformernas väg och att acceptera det förslag om ett provisorium beträffande kompensatio-nen till kommunerna och i förekom-mande fall till landstingen, som departementschefen i denna proposition framställt. Jag är visserligen inte till-fredsställd med att man här bygger vi-dare på ett system med statsbidrag till kommunerna och att man inte kan lösa ortsavdragsreformen på kommunalbe-skattningens egen grund, men här är det ju fråga om ett provisorium, som så fort som möjligt skall avlösas av en mera rationell ordning.

Jag kommer sedan till den andra frå-ga, beträffande vilken reservanternas ha en skiljaktig mening. Det gäller kom-pensationsbidragets omfattning. Reser-vanternas anse, att statsbidraget, om en reform nu skall genomföras, måste ta-gas till så pass högt, att den av ortsav-dragshöjningen förorsakade utdebite-ringsökningen fullständigt elimineras. Möjligen ha de med denna frikostighet velat påskynda en definitiv lösning av hela frågan om statsbidragen till kom-munerna. Men jag tycker nog att detta krav strider emot den uppfattning, som statsutskottets reservanter ha givit ut-tryck åt på ett ställe i sin reservation, där det heter, att det med hänsyn till det trängda statsfinansiella läget är yt-terst angeläget att den kommunala be-skattningen gives en sådan utformning, att inte alltför höga krav behöva stäl-las på statskassan.

En del av reservanternas ha i en mo-tion kritiserat att en väsentlig del av avkastningen av de extraordinära kon-sumtionsskatterna, som borde dispone-ras för skattelättnader, plöttrades bort på ortsavdragsreformer. Det förefaller mig, som om man genom att yrka att

den av ortsavdragsreformen föranledda utdebiteringsökningen helt skall elimi-neras genom statsbidrag hade plöttrat bort mer än vad som står till buds av det för skattelättnader reserverade be-loppet. Detta yrkande att lämna full kompensation för utdebiteringsökning-arna kan nog inte leda till annat resul-tat än att frågan om en höjning av de skattefria ortsavdragen vid kommunal-beskattningen vid bifall till yrkandet måste ställas på framtiden.

Önskemålet om en fortsatt och så långt som möjligt forcerad utredning av kommunalskattefrågan har även ut-skottet kraftigt understrukt. Jag tillå-ter mig citera ett par rader i utskottets betänkande, där det heter: »Utskottet anser sig böra framhålla, att utskottet genom detta sitt ställningstagande i ortsavdragsfrågan icke underskattat nödvändigheten av att en allmän revi-sion av den kommunala beskattningen snarast möjligt genomföres. Den om-ständigheten att de i anledning av orts-avdragsreformen erforderliga statsbi-dragen icke kunnat inpassas i den all-männa skatteutjämningen utgör enligt utskottets mening ett ytterligare skäl för att arbetet med översynen av kom-munalskattelagstiftningen och skatteut-jämningsproblemet fullföljes så skynd-samt förhållandena det medgiva.»

Jag önskar lika ivrigt som reservan-terna, att det provisorium det här är fråga om skall bli så kortvarigt som möjligt, men jag är kanske något mer än reservanternas övertygad om att en reform beträffande de kommunala orts-avdragen är av brådskande natur. Vi kunna inte stå till svars med att längre skjuta upp denna fråga, ty då kvarstå de olägenheter i skilda avseenden, som de nuvarande orimligt låga ortsavdra-gen medföra.

Jag ser ingen annan framkomlig väg som leder till en lösning av detta pro-blem än att acceptera det förslag, som ortsavdragskommittén har framlagt och som propositionen i huvudsak bygger

Ändring i kommunalskattelagen.

på. Det är samma förslag, som bevillningsutskottet har stannat för i det betänkande, som här föreligger, och till vilket jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har varit med om att väcka ett par motioner, som äro redovisade i detta sammanhang. Jag skall emellertid icke gå närmare in på dem. Bevillningsutskottets ordförande, herr Olsson i Gävle, har omnämnt båda motionerna, och jag kan ju få tacka för den välvilliga inställning, som utskottet intagit till dem.

Beträffande frågan, huruvida denna ortsavdragsreform kommer att innebära en övervältring av skattebördan i vissa fall på fastighetsägarna, får jag säga att en sådan verkan på intet sätt är önskvärd. Vi ha ju länge diskuterat, huruvida fastighetsskatten i sin nuvarande form är berättigad. Jag tycker då, att vi böra vara överens om att en skärpning av fastighetsskatten inte är lämplig, alldeles särskilt när verkan blir den att denna skärpning framför allt drabbar sådana fastighetsägare, som inte ha annan inkomst av väsentlig storlek och som få en låg avkastning av fastigheten.

Det uppslag, som har lämnats i motionen nr II: 605 och som går ut på att en fastighetsägare bör få rätt och möjlighet att tillgodogöra sig hela ortsavdraget vid beräkandet av fastighetsskatten, skulle innebära en lindring just för dessa fastighetsägare, som inte ha någon högre inkomst av annat slag och som inte ha hög avkastning av fastigheten.

Nu har utskottet välvilligt kommenterat detta uppslag och menat, att frågan bör utredas och prövas av dem som syssla med fastighetsbeskattningen över huvud taget. Tanken med motionen, när vi hemställde om en utredning till nästa år, var den att vi ansågo att dessa fastighetsägare borde ha fått någon kompen-

sation för den tid, som kanske förflyter till dess att frågan om fastighetsbeskattningen över huvud taget kommer att behandlas. Vi få då se, huruvida detta uppslag har någon betydelse; det beror på vilka resultat man kan komma till beträffande fastighetsbeskattningen. Det som står skrivet i utskottets betänkande är ju inte precis vad vi önskade, men jag skall ändå inte yrka bifall till motionen — det tjänar väl ingenting till.

I den andra motionen begäres en bättre ordning vid fastställande av existensminimum än den vi nu ha. På denna punkt kan jag helt och fullt instämma med utskottets ordförande — i princip äro vi alltså helt och hållet överens. Jag vill emellertid gärna stryka under, att frågan behöver ordnas med det snaraste. När den diskuterades i fjol, hänvisade finansminister Wigforss till den utredning, vars resultat vi nu taga ståndpunkt till. Jag nämnde redan då, att det är självklart, att en höjning av de kommunala ortsavdragen inte kan lösa problemet om fastställande av existensminima. De existensminima t. ex., som generellt fastställas i Stockholm, befina sig på en så hög nivå i förhållande till de avdrag, som tillämpas vid statsbeskattningen, att det inte finns någon som helst möjlighet att lösa detta problem enbart genom en höjning av ortsavdragen. Detta bekräftas ju också av det förslag, som framlagts av ortsavdragskommittén. Det hade därför varit önskvärt, att man hade tagit itu med frågan om existensminimum i samband med den nu föreliggande utredningen.

Emellertid utlovas, att även den fråga, som jag nu berört, skall utredas, innan ortsavdragsreformen träder i tillämpning. Departementschefen har pekat på att man borde samordna bestämmelserna i uppbördsförordningen angående befrielse från löneavdrag med bestämmelserna i skatteförfattningarna om extra avdrag på grund av väsentligt nedsatt skatteförmåga. Det är tacknämligt, om denna fråga blir prövad. Jag

Ändring i kommunalskattelagen.

tror, att det kommer att bereda stora svårigheter även av principiell art att gå den väg, som departementschefen föreslagit, ty därvidlag skola ju taxeringsnämnderna ha den primära prövningen och meddela de ursprungliga besluten. Taxeringsnämnderna kunna ju gärna inte i en eller annan form endast bekräfta vad uppbördsmyndigheterna beslutat. I så fall har man ju flyttat över prövningen från den instans, som har att företaga denna prövning, till en annan. Men vid en närmare undersökning av denna fråga kommer det väl att visa sig, huruvida den av departementschefen anvisade vägen är framkomlig eller inte.

Jag skall inte närmare diskutera dessa frågor. Jag ber bara att få stryka under vad utskottet här har sagt, nämligen att de nuvarande förhållandena inte kunna tillåtas fortbestå. Denna ordning medför inte minst med hänsyn till den i Stockholm gällande praxis en så betydande övervältring av skattebördan från Stockholm till landsortskommunerna, att den omöjliga kan tolereras.

Jag har här intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **HEDLUND** i Rådombud: Herr talman! I de båda reservationer, som äro fogade till utskottets betänkande, tar man sikte på två olika spörsmål. Det ena spörsmålet gäller compensationen till kommunerna för det på grund av ortsavdragshöjningen minskade skatteunderlaget, det andra en höjning av det allmänna barnbidraget.

Alla partier äro ju överens om att en höjning av det kommunala ortsavdraget är ofrånkomlig. Den tillgodoser det rättfärdighetskrav, som de mindre skattebetalarna kunna ställa.

På vårt håll hade vi, såsom framgår av reservation nr II, önskat att man i ett sammanhang hade löst hela kommunalskattefrågan och i samband därmed också tagit ställning till fastighetsskat-

tens vara eller icke vara. Vi ha vid upprepade tillfällen framhållit, att vi anse fastighetsskatten vara ohjälpligt föråldrad, och vi tycka också, att den är synnerligen orättvis till sina verkningar. Det gäller kanske inte så mycket den dag, som i dag är, när vi ha en högkonjunktur. Men när man under en depression tar ut denna fastighetsskatt, som drabbar fastighetsägarna oavsett om de ha någon inkomst av fastigheten eller inte, förbrukar man ju för kommunernas utgifter en del av det kapital, som är nedlagt i fastigheterna, under det att man underlåter att göra en motsvarande brandskattning av de förmögenheter, som råka vara placerade i andra nyttigheter än i fastigheter.

Vi kunna inte inse att det är rimligt att bibehålla en sådan ordning. När det emellertid tycks vara förenat med svårigheter att i ett sammanhang lösa kommunalskattefrågan, innan ortsavdragsreformen skall träda i tillämpning, ha vi ansett oss böra ansluta oss till dem, som vilja följa propositionens linje, som går ut på att man skall, oberoende av kommunalskattefrågans slutliga lösning, genomföra en höjning av de kommunala ortsavdragen. Vi ansluta oss också till den i propositionen rekommenderade linjen att compensation bör utgå ur statsmedel för den skatteökning, som är föranledd av ortsavdragens höjning. Men vi anse inte att den compensation, som här föreslås, är tillräcklig, utan vi önska en fullständig compensation. Vi vilja således, att man bör se denna fråga såsom en skattesänkingsreform, som gynnar alla inkomsttagare, ehuru den proportionellt kommer de lägre inkomsttagarna i väsentligt större utsträckning än de övriga inkomsttagarna till godo.

När det gäller barnbidragen skall jag fatta mig mycket kort. Jag vill bara hänvisa till att de nu gällande ortsavdragen för barnen fastställdes för mer än 20 år sedan — det var år 1928 — och att vi ha ett helt annat penningvärde i dag.

Ändring i kommunalskattelagen.

Skulle man ha bibehållit det gamla systemet hade man, föreställer jag mig, fått gå in för en viss höjning av barnavdragen — en icke oväsentlig höjning för resten.

Herr Olsson i Gävle frågar nu, varifrån man skall taga pengar till allt detta. Ja, i den mån det är fråga om ökade ortsavdrag, är det ju närmast en skattesänkning, men en skattesänkning som i varje fall provisoriskt finansieras med statsmedel. Vid andra tillfällen när vi resonerat om de blivande inkomsterna och utgifterna i statsbudgeten — detta gäller ju dock en reform, som skall träda i kraft först år 1952 — ha vi alltid fått en erinran om den alltjämt fortgående produktionsstegringen. För dem som fört det resonemanget borde det även vid detta tillfälle ligga nära till hands att diskontera denna produktionsstegring genom att låsa fast en skattesänkning och således i själva verket undvika risken att falla för frestelsen att göra ytterligare onödiga utgifter.

Från folkpartihåll har man inte kunnat vara med om denna skattesänkninglinje. Det förvånar inte. Det är inte möjligt att både sänka den kommunala beskattningen via statskassan och sänka uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten. Vi äro således fullt på det klara med att folkpartiet har sina fullgiltiga skäl för att avvisa den skattelinje, som vi här förorda. Härtill skulle jag vilja konstatera att vår skattesänkninglinje — jag kallar den så — är utformad på det sättet, att den i stort sett kommer de mindre inkomsttagarna till godo. Detta ha vi inte kunnat få folkpartiet att hjälpa oss med.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skall inte ta upp tiden med att redogöra för de materiella orsakerna till att ett beslut i denna fråga är nödvändigt vid detta års riksdag. Jag vill i stället an-

knyta till några rent tekniska synpunkter.

Om man är ense om — och det tycks alla vara — att det behöver ske en reform av de kommunala ortsavdragen inom den närmaste tiden, är det väl ganska praktiskt att tänka sig att denna reform träder i kraft samtidigt med den nya kommunindelningen. Det skulle nämligen vara ganska opraktiskt om man började något år före denna tidpunkt. Då skulle man först få tillämpa det nya systemet ett år i de gamla småkommunerna och därefter applicera det på storkommunerna. Att dröja längre än till den 1 januari 1951 skulle också vara opraktiskt, ty då skulle storkommunerna först få arbeta med ett skatteunderlag och därefter med ett annat. Vill man komma fram till ett ikraftträdande av reformen med ingången av år 1952 och vill man bygga förslaget på den grund, som här föreligger, måste man ha ett beslut vid detta års riksdag för att utredningarna om statsbidragets storlek skola kunna ske samtidigt med taxeringen nästa vår. Kommunerna måste ha vetskap om statsbidragets storlek när budgeten för 1952 skall uppgöras.

Nu har man emellertid från olika håll — mest från högerens och bondeförbundets sida — framfört den meningen, att man borde ha åstadkommit en samlad kommunalskattereform, och samtidigt har man pekat på åtskilliga problem, som man i det avseendet vill ha fram till en omedelbar lösning.

Man har här talat om existensminimum. Utredningen har visat — vilket herr Svensson i Ljungskile nyss berörde — att man inte kan bygga upp en ny ordning för existensminima på de kommunala ortsavdragen. Det finns inte ett tillräckligt starkt skatteunderlag för att göra så höga ortsavdrag, som skulle behövas för att få existensminima och kommunala ortsavdrag att överensstämma. Man måste gå en annan väg här,

och man behöver således inte knyta samman dessa båda frågor.

Man har vidare sagt att vi borde ha en lösning av frågan om fastighetsskatten. Det är klart att om man har den inställning, som herr Hedlund i Rådombänk här nysst gav uttryck åt, nämligen att denna skatt helt enkelt skall bort, är saken inte så invecklad. Har man emellertid den meningen, att man kanske bör tänka sig för ännu en gång innan man tar ståndpunkt, då behöver man bra mycket mer tid. Jag skulle dock vilja säga, att även om man kunde utgå från den enkla uppfattningen, att man bara hade att taga bort fastighetsskatten, är detta ändå en besvärlig sak rent tekniskt sett. Det innebär nämligen att man måste göra om hela kommunalskattelagen och utmönstra allting, som har med fastighetsskatten att göra. Detta är inte någon lätt sak, som man gör på en eftermiddag, och så vitt jag förstår finns det inte förutsättningar för att det skulle kunna bli ett förslag i den frågan ens till nästa års riksdag.

Man har här också velat knyta samman frågan om ortsavdragen med skatteutjämningsfrågan. I en reservation finns ju åtminstone antydd en tanke om att man egentligen skulle lösa hela kompensationsfrågan via skatteutjämningsfrågan. Jag undrar emellertid om man kan införa en sådan ordning med hänsyn till alla de kommuner, som ha lägre utdebitering än medeltalet. Det skulle inte bli någonting annat än en övervältring av skatten från en grupp av medborgare till en annan. Detta bleve ju följden om man skulle bygga compensationen helt på skatteutjämningsfrågan. Man kan inte göra detta, och därför finns det heller inte någon anledning att knyta samman den frågan med ortsavdragsfrågan, som vi behandla här i dag.

Det förefaller som om det här vore en stark majoritet för de ortsavdrag, som Kungl. Maj:t föreslagit. Dessa äro

ju också i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, och jag behöver därför inte spilla några ord på den frågan. Det har ju sagts, att det verkar som om dessa avdrag i nuvarande läge voro väl avvägda.

Det råder däremot en betydande tvist om höjningen av det barnbidrag, som skulle ersätta de bortfallande kommunala barnavdragen. Från regeringen och utskottets sida föreslås ett belopp av 30 kronor, och det förklaras här att det är alldeles för litet. Det skulle medföra att vissa barnfamiljer skulle bli underkompenserade. Det är alldeles riktigt att det förhåller sig så. Å andra sidan innebär emellertid redan beloppet 30 kronor en överkompensering av ett mycket stort antal barnfamiljer. Om man, som här är föreslaget, skulle höja barnbidragen till 40 kronor, skulle detta leda till att det ojämförligt största antalet barnfamiljer skulle bli överkompenserade. Det är klart att man kan göra detta, men man får väl ändå väga det mot de kostnader, som statsverket åsamkas. När man här säger, att vi måste sätta siffran så högt för att barnfamiljer inom kommuner med lågt skatteunderlag och hög utdebitering skola få en rimlig compensation, måste man då inte svara, att det ur statens synpunkt är ett dyrbart sätt att kompensera vissa familjer, om man samtidigt måste överkompensera det stora flertalet barnfamiljer? Jag kan inte tycka annat än att detta i nuvarande statsfinansiella läge ter sig såsom en ytterligt irrationell metod. Då hade det väl varit naturligare om man från deras sida, som ivra för en compensation på denna punkt, kommit med ett förslag till differentiering av barnbidragen. Det vore tekniskt mycket svårt att åstadkomma detta, men det hade varit rimligt och riktigt, om man nu anser, att man till varje pris skall nå fram till en exakt rättvisa på detta område.

Jag vill även fästa uppmärksamheten

Ändring i kommunalskattelagen.

på att den kommitté, som herr Kärrlander var medlem i, snuddat vid denna sak. Den har sagt att den för sin del vill ifrågasätta, om man inte skulle kunna lösa frågan med hjälp av skatteutjämningen, och det är naturligtvis också tänkbart.

Det skulle kosta 17 miljoner kronor att höja barnbidraget med 10 kronor per barn, och dessa 17 miljoner måste tagas någonstans. Det har sagts av herr Kärrlander, att de 17 miljonerna skulle rymmas inom den avsedda kostnadsramen. För min del skulle jag vilja säga, att det finns mycket stora risker för att detta icke går. Det är visserligen sant att den siffra på 20 miljoner, som kommittén räknat fram, ligger i överkant. Man hade inte tagit hänsyn till att stadskommunerna inte inräknats i utredningsmaterialet. Inte heller hade man tagit hänsyn till den fortsatta pristegringen och penningvärdeförsämringen efter beräkningsåret, och vidare hade man inte tagit i beräkning att det kanske kommer att bli en viss vinst för staten genom bortfallandet av en del restantier; staten kommer på den punkten att bli fri från betalningsskyldigheten gentemot kommunerna.

Hade propositionen utgått från kommitténs förslag, så hade det varit riktigt att säga, att dessa 17 miljoner kronor skulle kunna rymmas inom kostnadsramen. Men jag ber nu att få fästa uppmärksamheten på att regeringens förslag inte är alldeles identiskt med kommitténs. Kommittén hade ju föreslagit, att underlaget för statsbidraget skulle vara det genomsnittliga skatteunderlaget under sju år — åren 1944 t. o. m. 1950 — där året med den lägsta och året med den högsta siffran skulle uteslutas. Mot detta förslag gjordes den invändningen, att underlaget för statsbidraget komme att ligga så långt från den tidpunkt då detta bidrag skulle utgå, att den fortskridande penningvärdeförsämringen skulle medföra, att ut-

gångspunkten bleve för låg och att kommunerna skulle komma att missgynnas. Från regeringens sida ansågo vi att den anmärkningen hade skäl för sig, och vi beslöto därför att förlägga beräkningen av detta underlag så nära tidpunkten för reformens ikraftträdande som möjligt. Vi föreslogo därför att man skulle välja de tre sista åren i serien. Detta kommer utan tvivel att betyda att statsbidraget blir betydligt högre än enligt kommitténs förslag. Vi ha därför ansett oss böra framhålla, att de vinster man räknat fram genom att inte taga med stadskommunerna och inte ta hänsyn till penningvärdeförsämringens verkningar eller till restantierna — dessa vinster komma att motvägas av vårt förslag, som ger högre statsbidrag till kommunerna än vad kommittén tänkt sig. Man får således lov att säga — om man över huvud taget skall kunna dra några slutsatser av kommitténs beräkningar — att regeringsförslaget antagligen kommer att innebära, att de 120 miljonerna gå åt och att det inte kommer att finnas något utrymme för de 17 miljoner kronor, som man här talar om.

Man vill alltså öka barnbidragen med 17 miljoner kronor. För budgetåret 1951/52 betyder det en kostnadsökning för staten med 8,5 miljoner och för året därefter med 17 miljoner kronor. Herr Hedlund i Rådombudet sade nyss att detta ligger så långt fram i tiden, att vi böra kunna diskontera den produktionsstegring, som under tiden inträffar, och passa på att låsa fast den i dessa höjda barnbidrag, så att inte staten kan besluta använda de ytterligare resurser, som kunna framkomma, till några onödiga utgifter. Jag vill här endast kort och gott säga, att jag under detta år och inte minst på senaste tiden ägnat stor uppmärksamhet åt frågan, hur det skall gå att balansera statens budget för budgetåret 1951/52. Jag har därvid räknat med den stegring av sta-

Ändring i kommunalskattelagen.

tens inkomster, som kan komma av att produktivitetstegringen kommer medborgarna till godo för konsumtionsökning. Jag måste ändå säga att jag i dag i mina beräkningar har en brist, som överstiger 100 miljoner kronor. Jag vill inte påstå att bristen i verkligheten kommer att bli exakt så stor. Jag hoppas tvärtom att det skall finnas möjligheter att komma fram till en balansering, om vi anstränga oss i att noggrant iakttaga de möjligheter, som föreligga till sparsamhet med statens utgifter. Jag vill emellertid framhålla, att det blir absolut omöjligt att balansera budgeten om man till de beräknade utgiftstegringarna skulle lägga ytterligare 10 miljoner här, 2 miljoner där o. s. v. Man kan visserligen säga, att 10 miljoner, 2 miljoner, 1 miljon o. s. v. inte betyda någonting i en budget, där inkomsterna belöpa sig till 5 miljarder kronor och utgifterna äro lika stora. När man emellertid skall jämkasamman inkomster och utgifter och försöker att få dem att närma sig varandra, blir det till slut de små beloppen, som bli avgörande för om detta räknestycke skall lyckas. Jag anser för min del att det icke finns några förutsättningar för att det i budgeten för 1951/52 skulle föreligga ett överskott, som man skulle kunna ta i anspråk för några nya utgifter. Det finns därför inte heller några möjligheter att göra så som herr Hedlund här pläderat för, nämligen att av statsmedel ge kommunerna full kompensation för det genom ortsavdragens försvinnande minskade skatteunderlaget och att alltså öka statens utgifter med ytterligare över 100 miljoner kronor. Och om man är bekymrad för hur man skall bära sig åt för att efter hand avlösa det provisorium, som nu skapas genom att kommunerna få 120 miljoner kronor i statsbidrag, hur mycket större bekymmer skulle man inte få för den sakens skull i ett läge, där kommunerna vant sig vid att använda det dubbla beloppet i statsbidrag?

Enligt min mening finns det inte någon realistisk grund för den reservation, som högern och bondeförbundet här avgivit. Det går helt enkelt inte att lösa frågan, om man skall följa de riktlinjer som denna reservation innefattar.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Det är uppenbarligen inte möjligt för mig att här kommentera finansministerns uppgifter angående budgetutfallet för 1951/52. Man måste ju först få se hans budgetförslag. Men när man vet, att vi i år ha ett budgetöverskott och då man väl har anledning räkna med full produktion i fortsättningen, är det ägnat att förvåna, om man kommer fram till det resultatet, att det skall bli underskott i budgeten för 1951/52. Det blir väl emellertid tillfälle att återkomma till den saken vid en tidpunkt när det finns siffror tillgängliga för ändamålet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande punkten I) 1), nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 509 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 603 av herr Persson i Landafors m. fl., såvitt nu vore i fråga; och blev utskottets nämnda hemställan av kammaren bifallen.

På därå av herr talmannen givna propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet i punkten I) 2) och 3) hemställt.

I avseende å punkten I) 4) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i ifrågavarande del dels ock bifall till den av herr Sjö Dahl m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kärrlander begärde emellertid votering, i anledning varav efter

Grunder för utbetalande av statsbidrag med anledning av omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet.

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I) 4) i utskottets förevarande betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Sjödahl m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten I) 4).

Vad utskottet i punkten II) a) och b) hemställt bifölls härefter.

Beträffande punkten II) c) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Rådombegärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten II) c) i utskottets förevarande betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hedlund i Rådombegärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 146 ja och 42 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten II) c).

På därå given proposition biföll kammaren utskottets hemställan i punkten II) d).

I avseende å punkten II) e) gav herr talmannen vidare propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda del dels ock på bifall till motionerna I: 510 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 604 av herr Persson i Landafors m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Slutligen biföll kammaren vad utskottet i punkten II) f) och g) hemställt.

§ 4.

Grunder för utbetalande av statsbidrag med anledning av omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928, nr 370, m. m., i vad propositionen avser grunder för utbetalande av statsbidrag, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 241 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 31 mars 1950,

Grunder för utbetalande av statsbidrag med anledning av omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet.

föreslagit riksdagen att dels antaga vissa vid propositionen fogade författningsförslag, innebärande omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet, dels ock godkänna i propositionen angivna grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting.

Propositionen hade, såvitt anginge grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

I anledning av förevarande proposition hade väckts ett flertal motioner.

I de likalydande motionerna I: 509 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 603 av herr *Persson* i Landafors m. fl. hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att kommuner och landsting måtte kompenseras av statsmedel för det skattebortfall, som uppstode genom den föreslagna kommunalskattereformen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 508 och II: 606, I: 509 och II: 603, I: 511 och II: 605 samt II: 602, såvitt nu vore i fråga, godkänna i propositionen nr 241 angivna grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting.

Reservation hade avgivits av herr *Gränebo*, fröken *Andersson* samt herrar *von Heland*, *Lundqvist*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Petersson* i *Dahl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 508 och II: 606 samt II: 602, med avslag å propositionen nr 241 ävensom motionerna I: 509 och II: 603 samt I: 511 och II: 605, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för 1951 års riksdag framlägga förslag till

ändrade grunder för den allmänna skatteutjämningen;

b) uttala att, för den händelse den avsedda regleringen av grunderna för den allmänna skatteutjämningen icke skulle hinna bli genomförd till årskiftet 1951/52, den för primärkommunerna och landstingen uppkommande utdebiteringsökningen på grund av förändrade ortsavdrag skulle i sin helhet täckas av statsmedel.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **PERSSON** i Landafors: Herr talman! Med hänvisning till vad jag yttrade under behandlingen av föregående ärende ber jag få yrka bifall till motionen II: 603.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Under hänvisning till den debatt, som förts beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 57, ber jag få yrka bifall till den av herr *Gränebo* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Med hänvisning till den debatt som tidigare förts ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionerna I: 509 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 603 av herr *Persson* i Landafors m. fl., såvitt nu vore i fråga; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att bankoutskottets ut-

låtande nr 20 och utrikesutskottets utlåtande nr 13 måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till hemvärnets övningar;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till oförutsedda utgifter;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1950/51 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.;

nr 281, i anledning av väckta motioner om ersättning åt I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militäresättningsförordning m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågan;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1950/51;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 296, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m., dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till farmaceutiska institutet;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 301, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock riksdagens revisorers berättelse, i vad gäller den sociala ungdomsvården;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folkvandvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 303, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare m. m.; och

nr 305, i anledning av väckt motion om understöd till arbetaren J. A. Forsberg i anledning av skada, som ådragits genom olycksfall i domänverkets tjänst.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ak-

tier i den statliga affärsbanken m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 311, angående regleringen för budgetåret 1950/51 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 308, i anledning av väckta motioner dels om utredning av förutsättningarna för ett system med efter pensioneringsålder differentierade folkpensionsförmåner, dels om successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensioneringslagen och därtill anslutna författningar, dels ock om översyn av bestämmelserna i lagen om folkpensionering; och

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 188, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa tillägg å ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.; och

nr 189, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1950/51 till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 59, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts pro-

position angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 20, i anledning av väckt motion angående viss ändring av villkoren vid

övergång från fjällägenhetsarrende till besittningsrätt; och

nr 21, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 10.50 em.

In fidem

Gunnar Britth.